

Lämsä Ida-Maria

Feministinen fenomenologinen analyysi herkkyydestä Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön
kohtaamisissa

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatuspsykologia
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Feministinen fenomenologinen analyysi herkkyydestä Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisissa (Ida-Maria Lämsä)

Pro gradu -tutkielma, 88 sivua, 2 liitesivua

Elokuu 2021

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tuoda esille Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksia herkkyydestä osana seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisissa luoden kuvaelman, jossa herkkyyden eri ulottuvuudet ja niiden erityispiirteet sekä niiden asettamat edellytykset ja haasteet konkretisoituvat osana seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön herkkätuntoista kohtaamista.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ensimmäisen osa-alueen tarkoituksena on avata seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä nostamalla esille sen yleisen ja rikoslainsäädännöllisen määritelmän eron sekä sitä mahdollistavia sukupuolistuneita sosiokulttuurisia rakenteita, kuten näkymätöntäminen (Näre 2000), haavoittuvuuden kulttuurinen kokemus häpeänä (Ronkainen & Näre 2008) ja heteroseksuaalinen hegemonia (Butler 1990). Lopuksi käsittelen sen itsemääräämisoikeutta rikkovan ja traumaattisen luonteen vaikutusta yksilöön siirtyen kohti herkkätuntoista kohtaamista seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan toipumisen edellytyksenä (Nipuli & Bildjuschkin 2016, Mattila 2007, Vilen et al. 2008). Teoreettisen viitekehyksen toisena osa-alueena on seksuaaliväkivaltatyön kenttä, jota käsittelen pääosin Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstista avaten myös työtä pohjustavat traumaviitekehyksen ja sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyyden käsitteet.

Tutkimuksen aineisto koostuu neljän Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijän videoyhteydellä elokuussa 2020 toteutetuista puolistrukturoidusta teemahaastatteluista. Aineistonanalyysin menetelmänä käytössäni on feministinen fenomenologinen analyysi.

Tutkimuksen tulokset tuovat esille herkkyyden olevan erottamaton osa kohtaamista Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä. Esittelen viisi herkkyyden ulottuvuutta Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisissa: herkkyyys asiakkaan haavoittuvuudelle, tilallinen ja tilanteinen herkkyyys, moniaistillinen herkkyyys sekä ammatillisuuteen ja itseen kiinnittyvä herkkyyys. Herkkyyys osana kohtaamista on asiakkaan arvostamista ja tietoisuutta asiakkaan kokemusmaailman haavoittuvuudesta. Herkkyyys on tilallisten ja tilanteisten, aistillisten mahdollistavien elementtien kasaantuva summa, jossa asiakkaan tarpeita navigoidaan sen hetkisyyden ja läsnäolevuuden kautta. Kyky herkkyyttä kohtauksen äärelle edellyttää ammattilaiselta kuitenkin aktiivista reflektiokykyä, omien käsitysten, asenteiden ja elämän historian läpi käymistä sekä kykyä ottaa vastuu omista tunteistaan ja jaksamisestaan.

Herkkyyys koettiin ennen kaikkea vastuunottona. Vastuuna antaa tietoa, vastuuna palauttaa häpeä ja syyllisyys oikeaan paikkaan, vastuuna reflektoida omia käsityksiä ja läpikäydä omaa historiaa sekä vastuuna huolehtia omasta jaksamisesta, jotta on kykyä kohdata toinen. Tutkimus alleviivaa yhteiskunnallista vastuuta uhreja syyllistävien ja haavoittuvuutta väheksyvien rakenteiden ja asenteiden tunnistamisessa. Lisää resursseja tarvitaan seksuaaliväkivaltatyöhön sekä sosiaali-, terveys- ja mielenterveysalan käytäntöjä ja ammattilaisten tietotaitoja seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta tulee kehittää laajemmin, jotta konkreettisia mahdollisuuksia herkkätuntoiseen kohtaamiseen voi avautua.

Asiasanat: seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, seksuaaliväkivaltatyö, kohtaaminen, herkkyyys, sukupuolistunut seksuaalisuutta loukkaava väkivalta, haavoittuvuus

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	5
2	Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta	10
2.1	Seksuaalisuutta loukkaava väkivallan määrittely ja rikoslainsäädäntö	10
2.2	Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta sukupuolistuneena väkivaltana	13
2.3	Sosiokulttuurinen konteksti: Häpeän kokemus ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan näkymätöntäminen	16
2.4	Yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaaminen ja traumatisaatio seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa	19
2.5	Herkkätuntoinen kohtaamien seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumisen edellytyksenä	23
3	Seksuaaliväkivaltatyö	28
3.1	Seksuaaliväkivaltatyön historiaa ja palveluita Suomessa	28
3.2	Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö	31
3.2.1	Otava-hanke	31
3.2.2	Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön malli	31
3.2.3	Traumaviitekehys seksuaaliväkivaltatyön pohjana	32
3.2.4	Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen näkökulma kohtaamistyössä	34
4	Tutkimustehtävä ja metodologiset valinnat	37
4.1	Fenomenologinen lähestymistapa	37
4.2	Aineistontuontanto	40
4.3	Feministinen fenomenologinen aineistoanalyysi	43
5	Kokemuksia herkkyydestä osana seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisia	46
5.1	Herkkyys asiakkaan haavoittuvuudelle	46
5.2	Tilallinen ja tilanteinen herkkyyys	50
5.3	Terapeuttinen herkkyyys	53
5.4	Moniaistillinen herkkyyys	57

5.5 Ammatillisuuteen ja itseen kohdistuva herkkyys	60
6 Pohdinta	65
6.1 Johtopäätökset	65
6.1 Työn luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	72
Lähteet	77
Liite 1	85
Liite 2	87

1 JOHDANTO

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka on viime vuosien aikana noussut kovastikin julkiseen keskusteluun useiden metoo-kampanjoiden myötä. Tutkielmassa käytän Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa vuosille 2014–2020 käyttöön otettua termiä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsitteessä korostuu muita aiemmin käytettyjä käsitteitä, kuten seksualisoitunut väkivalta, seksuaaliväkivalta, seksuaalinen väkivalta, vahvemmin vihaan ja vallankäyttöön liittyvä motiivi sekä yksilön itsemääräämisoikeuden ja integriteetin loukkaaminen (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15; Klementti & Raussi-Lehto 2016, 152).

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on traumaattinen kokemus, jossa on keskeistä häpeän ja syyllisyyden tunteet sekä vaikeus puhua asiasta. Häpeä ja syyllisyyden tunteet sekä vaikeus puhua seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta eivät ole läsnä vain seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneessa yksilössä, vaan ne heijastuvat myös yhteiskunnassamme, jossa aihe on ollut pitkään vaiettu ilmiö. Tutkielmassa käytän termiä 'sukupuolistunut väkivalta' viittaamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan sukupuolistuneeseen luonteeseen. Sukupuolistunut väkivaltaa sisältää seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsitteen ja sillä viitataan ajatukseen, että seksuaalisuus ja sukupuoli ovat osa väkivallan rakennetta sekä väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, selityksiä ja asenteita (Ronkainen & Näre 2008, 21–22; 35). Yhteiskunnallinen keskustelu seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta usein jumittuukin ”not all men”-retoriikan mukaiseen miesten kokemaan kollektiivisen syyllisyyden tunteen purkamiseen, kun seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta puhutaan sukupuolistuneena ilmiönä, sillä sitä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on: sukupuolistunutta väkivaltaa, jonka tekijöinä on tilastollisesti useimmiten miehet ja uhreina enimmäkseen naiset (Valkama 2003, 18; Tilastokeskus 2019). Sukupuolistuneen väkivallan käsite ei pohjautu oletukseen tietystä sukupuolesta väkivallan tekijöinä ja tietystä sukupuolesta väkivallan uhreina vaan sen keskiössä on prosessit, jotka sukupuolistavat väkivaltaisista tekoja, aikeita ja seurauksia sekä tavat, joilla sukupuoleen liitetyt yhteiskunnalliset toimintatavat ja kulttuurituotteet merkityksellistävät väkivaltaa (Ronkainen & Näre 2008, 21–22; 35). Nämä sukupuoleen liitetyt yhteiskunnalliset toimintatavat ja kulttuurituotteet sekä merkityksellistävät väkivaltaa että rakentavat asenneilmapiiriä, jonka pohjalta yhteiskuntana kohtaamme seksuaalisuutta

loukkaavan väkivallan uhreja sekä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ilmiönä. Usein seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneita syyllistetäänkin traumaattisesta kokemuksestaan, heiltä vaaditaan vahvaa toimijuutta eikä heidän haavoittuvuuttaan tunnisteta. Tämä lisää entisestään häpeän ja syyllisyyden tunteita sekä tekee kokemuksista puhumisesta vaikeampaa (Ronkainen & Näre, 15).

Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvä asenneilmapiiri voi olla yksi syy, miksi Suomi on joutunut toistuvan kritiikin kohteeksi Euroopan Unionin sisällä riittämättömistä kansallisista toimista naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 57–58; GREVIO 2019). Vaikka muihin EU-maihin verrattuna Suomessa raportoidaan huomattavasti enemmän naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, joka on suurempi kattotermi sisältäen myös seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan, ennaltaehkäiseviä toimia ei ole riittävästi niiden tarpeeseen nähden (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 57–58; Piispa & Heiskanen 2017, 78). Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisemiseen on suhtauduttu Suomen lainsäädännöllisessä politiikassa hitaasti. Tämän lisäksi toimenpideohjelmassa korostuu sukupuolineutraali lähestymistapa, mikä puolestaan vääristä ja piilottaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön ulottuvuuksia. Sukupuolineutraalilla lähestymistavalla viitataan siihen, ettei sukupuolen merkitystä tai vaikutuksia tunnisteta tai havaita (THL 2021a). Sukupuolineutraalilla lähestymistavalla voidaan täten mahdollistaa sukupuolten kohtaamien erilaisten ongelmien piilottaminen sekä rajoittaa tehokasta puuttumista ongelman syihin ja itse väkivaltatekoihin (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 66). Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä ei tarkastella yhteiskunnallisessa keskustelussa näkökulmasta, joka ottaisi huomioon sekä sukupuolistuneet sosiokulttuuriset tekijät, että uhrin haavoittuvuuden liittyvät elementit. Tämän sijasta seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ilmiönä tehdään ikään kuin uudestaan näkymättömäksi joka kerta kun se tuodaan laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, koska ilmiötä mahdollistaviin tekijöihin ei puututa.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on vielä tänäkin päivänä alihoidettu ilmiö, jonka uhreille on vain vähän palveluita, vaikka palvelutarjonta onkin lisääntynyt viime vuosina. Palveluita seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan käsittelyyn ja kokemuksesta toipumiseen on tuottanutkin pääasiassa kolmas sektori, jonne on kerääntynyt paljon seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisia. Myös julkisen sektorin tuottamat seksuaaliväkivaltatyön palvelut ovat aktivoituneet vuodesta 2017 lähtien. Julkisen sektorin palveluita on kuitenkin aiemmin kritisoitu keskenään ristiriitaisista auttamiskäytänteistä sekä ammattilaisten riittämättömistä

tietotaidoista kohdata seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö. Tämä puolestaan vaikuttaa negatiivisesti yksilön toipumisprosessiin ja mahdollistavat sen, että asiakas ei koe tulleen kohdatuksi (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22; Valkama 2003, 11). Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on kokemuksena traumaattinen sekä aiheena hyvin herkkä ja haavoittava. Tämän vuoksi ammattilaisella tulee olla taito kohdata väkivaltaa kokenut yksilö herkkätuntoisesti ja arvostavasti, jotta asiakas voi käsitellä traumaansa turvallisen tuntuaisessa ympäristössä. Kun yksilö hakee apua ja häntä ei kohdata, kohtaamattomuus voi aiheuttaa uudelleentraumatisoitumisen kokemuksen, jossa väkivallan kokemus ikään kuin kertaantuu ja yksilö traumatisoituu uudelleen. Pelko siitä, ettei tule kohdatuksi voi myös viivästyttää avun hakemista tai tehdä sen täysin mahdottomaksi. Näre (2000, 120) toteaaakin, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus aiheuttaa ulkopuolisuuden tunnetta, joka voi kestää jopa läpi elämän, ellei yksilöä kohdata haavoittuvaisena ihmisenä.

Halusinkin tutkia yhtä keskeistä seksuaaliväkivaltatyön erityispalveluita tarjoavan järjestön Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä kohtaamisen sekä ammatillisen ja tukevan vuorovaikutuksen kontekstista, sillä koin mielekkäänä saada pitkään seksuaaliväkivaltatyötä tehneen järjestön työntekijöiden kokemuksia ja käsityksiä kohtaamisesta asiakastyössä. Tyttöjen Talo on Suomen setlementtiliikkeen piirissä kehitetty järjestölähtöinen sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen nuorisotila, jonka arvoina ovat yksilön arvokas kohtaaminen, hänen omien voimavarojensa tukeminen, yhteisöllisyys ja erilaisuuden kunnioittaminen (Tyttöjen Talo 2020a; Eischer & Tuppurainen 2010, 24–30). Tutkimukseni keskiössä on Tyttöjen Talon tarjoama seksuaaliväkivaltatyö ja siinä tapahtuva asiakastyö, joka on tukevaa, vakauttavaa ja ohjaavaa 13–29-vuotiaille suunnattua matalankynnyksen toimintaa (Tyttöjen Talo 2021a). Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä tarjotaan konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa ja edesauttaa rikosilmoituksen tekoon, annetaan psykoedukatiivista tukea ja kriisiapua sekä vahvistetaan asiakkaan oikeutta ilmoituksiin ja laajempaan tukeen (Tyttöjen Talo 2021a).

Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstista kohtaamista on käsitelty muun muassa Marleena Vornasen (2014) ja Heidi Tenovirran (2019) pro gradu -tutkielmissa. Marleena Vornasen (2014) pro gradu -tutkielma ”Sosiaalisen tuen merkitys seksuaalista väkivaltaa kokeneille nuorille naisille: Tulkitseva fenomenologinen analyysi itsearvostuksen rakentamisesta Tyttöjen Talolla” toi esille, miten turvallinen ja lämmin vuorovaikutussuhde työntekijään edisti merkittävästi yksilön toipumisprosessia. Turvallinen ja lämmin tunnevuorovaikutus koettiin empaattisena, arvostavana, välittävänä ja läsnäolevana (Vornanen

2014). Heidi Tenovirran (2019) pro-gradu -tutkielmassa ”Hyväksyvä katse – seksuaaliväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuus vertaisryhmän prosesseissa” tavoitteena oli selvittää, millaisia toimijuuden ulottuvuuksia Tyttöjen Talon vertaisryhmän prosessissa muodostuu ja millaisia merkityksiä näillä on toimijuudelle sekä millaiset auttamiskäytännöt vahvistavat asiakkaiden toimintamahdollisuuksia, lisäävät selviytymiskeinoja ja tukevat toipumista. Kuuden erilaisen toimijuuden ulottuvuuden tarkastelu osoitti toimijuudelle merkityksellisten työkäytäntöjen kytkeytyvän erityisesti sukupuolisensitiivisen lähestymistapaan ja työskentelyyn, jossa tunnistettiin seksuaalisuutta loukkaavan väkivaltakokemuksen kietoutuneet ominais- ja erityispiirteet (Tenovirta 2019).

Turvallinen, empaattinen, arvostava, välittävä ja läsnäoleva tunnevuorovaikutus ja kohtaaminen, kuulluksi tuleminen sekä riittävät ammattitaidot ja -tiedot ovat merkittäviä tekijöitä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden toipumisprosessissa. Oma tutkimukseni keskittyy tämän turvallisen, arvostavan ja läsnäolevan tunnevuorovaikutuksen ja kohtaamisen ulottuvuuksiin, joita tutkimuksessani käsittelen herkkätuntoisena kohtaamisena tai herkkyytenä osana kohtaamista. Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esille kokemuksia ja käsityksiä herkkätuntoisesta kohtaamisesta Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstista, eli millaisena ammattilaiset kokevat herkkyyden ammattilaisen ja asiakkaan välisessä kohtaamisessa, millaisia edellytyksiä herkkyyys osana kohtaamista asettaa ammattilaisille sekä millä tavoin herkkyyys osana kohtaamista haastaa ammattilaisia.

Herkkyyden kokemusta osana kohtaamista, eli herkkätuntoista kohtaamista, pyrin konkretisoimaan seuraavilla tutkimuskysymyksillä ja -tavoitteilla.

- 1) mitä elementtejä seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokevat tärkeänä kohtaamisessa, kun asiakkaana on seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö
- 2) millaisia kokemuksia ja käsityksiä seksuaaliväkivaltatyöntekijöillä on herkkyydestä kohtaamisen osana
- 3) mitä herkkyyden huomioiminen edellyttää ammattilaiselta ja millaisia haasteita se asettaa

Tutkimuksessa keskistyn herkkätuntoiseen kohtaamiseen kahdesta näkökulmasta: tarkastelen ensinnäkin sitä miten turvallinen ja asiakasta arvostava ilmapiiri tuottuu ja miten sitä tuotetaan. Lisäksi huomioin sen, miten ammattilaisen oma hyvinvointi ja jaksaminen mahdollistavat ja haastavat kykyä tuottaa edellä mainittua ilmapiiriä. Tutkimukseni on tarkoitus valottaa

seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen haavoittavuutta ja kuinka haavoittuvuus ja herkkyys ilmiön ympäriltä tulee uskaltaa kohdata. Tähän pyrin avaamalla käytännön näkökulmia herkkätuntoiseen kohtaamiseen, miten herkkyyteen voi virittäytyä sekä mitä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan haavoittavuus vaatii ammattilaisilta heidän kohdatessaan asiakkaita. Tämän lisäksi toivoisin myös tutkielman tekevän näkyväksi sitä, millaisia haasteita herkkyys asettaa ammattilaisille ja kuinka tärkeää on, että seksuaaliväkivaltatyölle varataan sen vaatimat resurssit. Seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipuminen on kuitenkin monimutkainen prosessi, joka vaatii ammattitaitoista ja herkkätuntoista toista. Tutkielmani tavoitteena on tarkastella herkkätuntoista kohtaamista ammattilaisten näkökulmasta. Herkkätuntoisen kohtaamisen vivahteita avaamalla tutkimus antaa ammattilaisille aineksia kehittää omaa toimintaansa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneiden asiakkaiden kanssa.

2 SEKSUAALISUUTTA LOUKKAAVA VÄKIVALTA

Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa viidestä eri näkökulmasta pyrkien tuomaan esille ilmiöön vaikuttavat monimuotoiset ulottuvuudet. Teoreettisen viitekehyksen ensimmäisen osa-alueen on tarkoitus avata seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön haavoittuvuutta sekä yhteiskunnalliselta tasolta että yksilölliseltä tasolta, jotta ilmiöön liittyvän herkkyyden monimuotoisuus olisi selkeämpi. Haavoittuvuuden yhteiskunnallinen taso käsittää seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan yleisen ja rikoslainsäädännöllisen määrittelyn eron sekä miten oikeusjuridinen käsittely voi traumatisoida yksilöä entisestään. Sitä seuraavissa kahdessa alaluvussa nostan esille seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan sukupuolistuneena sosiokulttuurisena ilmiönä, joka tekee yksilöistä haavoittuvaisempia väkivallan uhalle sekä mahdollistaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaaminen ja traumatisoituminen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallassa tuo viitekehyksen lähemmäs seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen haavoittuvuutta ja miten tämän haavoittuvuuden tunnistaminen herkkätuntoisen kohtaamisen myötä edistää seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumista.

2.1 Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan määrittely ja rikoslainsäädäntö

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta määritellään ei-toivottuna toimintana, joka rikkoo yksilön itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä sekä henkilökohtaisia oikeuksia ja rajoja (Kallio 2015, 10-11). Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on kaikki häirintä, puheet tai teot, jotka uhri kokee kiusalliseksi, pakottavaksi, epämiellyttäväksi tai väkivallaksi; se voi olla seksuaalisävytteisestä kommentointia, uhkailua, kiristystä, johdattelua, viettelyä, lahjontaa sekä pakottamista suuteluun, suuseksiin tai yhdyntään (Kallio 2015, 10-11). Klemetti ja Raussi-Lehto (2016, 152) luettelevat seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan muodoiksi seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun, nimittelyn, lähentelyn, pakottamisen seksuaaliseen tekoon, seksuaalisen hyväksikäytön ja raiskauksen. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta voi olla myös kuvaamista, kuten seksuaalisten kuvien seksuaaliseen tarkoitukseen levittämistä (Kallio 2015, 10-11).

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekoja säädetään Suomen rikoslainsäädännön 20. luvussa. Suomessa rangaistaviin seksuaalirikoksiin sisältyy raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen

seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksikaupan kohteena oleva hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen sekä paritus ja törkeä paritus (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15 Rikoslaki 1889/39, 1§–9§). Rikoslainsäädännöllinen määritelmä onkin suppeampi verrattuna yleiseen määritelmään ja sisältää vain fyysisen koskemattomuuden loukkaamiset. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan, häirinnän sekä jopa normaalina pidetyn seksuaalisen vuorovaikutuksen rajaa hämärtää seksuaalisen väkivallan jatkumo (Kelly, 1988; Piispa & Honkatukia 2008, 106). Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ei ole pelkästään yksilön fyysisen koskemattomuuden loukkaamista vaan se sisältää myös sanallisen pakottamisen tai vihjailun (Piispa & Honkatukia 2008, 106). Tämän seurauksena rikoslaissa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä ei oteta huomioon kokonaisuudessaan ja täten esimerkiksi yksilön fyysisen koskemattomuuden ulkopuolella olevat itsemääräämisoikeuden rikkomukset, kuten seksuaalisten kuvien levittely tai vihjailu, eivät ole rikoslaissa rangaistavissa olevia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekoja. Niemi-Kiesiläinen (1998, 18) toteaa, että uhrin näkökulmasta olisi suosiollisempaa kiinnittää seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan määrittelyssä huomiota siihen, missä määrin ja millä tavoin teko loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Oikeusjuridisissa palveluissa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenutta yksilöä eli seksuaalirikoksen uhria kutsutaan asianomistajaksi (Rikosuhripäivystys 2021c). Rikosprosessi lähtee liikkeelle rikosilmoituksen tekemisestä. Rikosilmoituksen tekemisen jälkeen alkaa rikostutkinta, joka koostuu esitutkinnasta, syyteharkinnasta, oikeudenkäynnistä sekä rangaistuksen täytäntöönpanosta (Rikosuhripäivystys 2021a). Rikostutkinnan tarkoituksena on selvittää, onko rikosta tapahtunut ja kuka siihen on syylistynyt (Rikosuhripäivystys 2021a). Esitutkinta sisältää esitutkintaviranomaisten eli poliisien suorittamat kuulustelut, kirjalliset todisteet ja lausunnot, joissa tapahtuneesta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan rikoksesta tulee kertoa mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Rikosuhripäivystys 2021b). Lausuntoja voidaan myöhemmin käydä läpi oikeudenkäynnissä, mikä voi olla hyvin traumatisoivaa. Nykyään onneksi asianomistajalla on oikeus tukihenkilöön rikosprosessin kaikissa vaiheissa, mikä puolestaan helpottaa asianajajan taakkaa, kun hän voi keskittyä työtehtäväänsä ja tukihenkilö voi keskittyä asianomistajan saattamiseen rikosprosessin läpi (Hannila 2016). Esitutkinnasta seuraava vaihe on joko syyteharkinta tai ei syyteharkintaa (Rikosuhripäivystys 2021c). Se, ettei syyteharkintaa tapahdu tarkoittaa, sitä että poliisit eivät ole löytäneet näyttöä rikoksesta, asianomistaja ei vaadi rangaistusta, rikoksesta epäillyn yksilön henkilöllisyys ei ole

selvinnyt tai esitutkintaa on rajoitettu (Rikosuhripäivystys 2021c). Syyteharkintaa seuraa käräjäoikeuden käsittely, joka voi olla joko kirjallinen menettely, johon tarvitaan kaikkien rikoksen osapuolten suostumus eikä ketään ole paikalla käsittelypaikalla, tai suullinen pääkäsittely, johon kutsutaan kaikki rikoksen osapuolet ja asia käsitellään kaikkien osapuolten kesken käsittelypaikalla (Rikosuhripäivystys 2021d). Siitä käsittely voi edetä hovioikeuden ja korkeimman hovioikeuden käsittelyyn ellei esitutkintaviranomaiset tai syyttäjä keskeytä tutkintaa asettamalla voimaan syyttämättäjäättämispäätöksen (Rikosuhripäivystys 2021d). Asianomistajalla on kuitenkin toissijainen syyteoikeus tapauksissa, joissa tutkinta on keskeytetty (Rikosuhripäivystys 2021c).

Oikeudellinen käsittely voi olla useampien vuosien pituinen prosessi, jos tuomiosta valitetaan korkeampaan oikeusasteeseen (Valkama 2003, 13). Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiössä oikeusavustajalta vaaditaan erityistä osaamista ja asiaan paneutumista, jotta hän onnistuisi saattamaan henkisesti haavoittuneen asiakkaansa pitkän ja useimmille ihmisille tuntemattoman ja pelottavan oikeusprosessin läpi (Valkama 2003, 13). Näre (2000, 120) toteaa joskus oikeusprosessin olevan traumaattisempi kuin itse seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus. Tämä ei ole yllättävää, sillä oikeudellinen käsittely on nimenomaan pitkä ja monimutkainen prosessi, johon liittyy vahva uudelleentraumatisoitumisen riski. Onnismaa (2011, 57–58) tuokin esille vuonna 2005 tehdyn kansainvälisen uhritutkimuksen, jossa tiedusteltiin tyytyväisyyttä poliisin kohteluun: suomalaisten uhrien asemasta havainnointiin, että rikoksista ilmoitettiin poliisille harvemmin, poliisin toimintaan ollaan tyytyväisiä sekä tukipalveluita haluavat saavat niitä harvemmin kuin muissa tutkimuksessa olleessa 18 EU-maassa. Kyselyn vastauksista kävi myös ilmi se, että tukipalveluista saatu informaatio lisäsi yksilön tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä kriittisyyttä saatuun kohteluun; monet kokivat, etteivät he ole tuulleet kuulluksi, heitä ei oteta vastaan vakavasti sekä heitä pompotellaan viranomaiselta toiselle eikä asiat etene omista ponnisteluista huolimatta (Onnismaa 2011, 143). Uhritutkimuksen osallistujien tyytyväisyys poliisin vaihteli 17–75% välillä, ja Suomessa tyytyväisten osuus oli mukana olleiden joukon yläpäässä eli 72%. Onnismaa (2011, 58) kuitenkin mainitsee uhrien tyytyväisyyden laskeneen Euroopassa, erityisesti niissä maissa, joissa uhripalvelut ovat huomattavasti kehittyneimpiä. Hän ehdottaakin, että uhrien ollessa paremmin tietoisia oikeuksistaan ja odottaen saavansa tietynlaista kohtelua, he ovat tyytymättömämpiä poliisin toimesta saamaansa kohteluun (Onnismaa 2011, 58).

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö tuleeikin kohdata auttamis- ja oikeusprosesseissa tavalla, ettei hänen tarvitse enää kokea lisää häpeää ja syyllisyyttä.

Istanbulin sopimuksen seurauksena Suomessa on kuitenkin pyritty parantamaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen uhrin asemaa ja oikeuksia sekä mahdollisuutta hakea apua, mikä on puolestaan edistänyt rikosten ilmituloa (Yle 6.7.2017). Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tullessa yhä useammin poliisin käsittelyyn, on tärkeää, että auttamis- ja oikeusprosesseissa yksilö saa oikeanlaista apua ja kohtelua. Poliisin suorittama arvostava kohtelu ei millään tapaa vaaranna tutkimuksen puolueettomuutta vaan nimenomaan tekee viranomaisten toiminnasta helpompaa, estää uudelleentraumatisoitumisen kokemusta esimerkiksi oikeusprosessin seurauksena, edistää uhrin oikeusturvaa sekä toteuttaa hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 57). Tämän lisäksi se edistää seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen uhrin toimintakykyä (Nipuli & Bildjuschkin 2015, 57). Haavoittuvuus ja sen tunnistaminen on osa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön auttamis- ja oikeusprosessia eikä haavoittuvuuden kokemusta voi mitenkään erottaa auttamis- ja oikeusprosesseista. Vaikka rikosilmoitusta ei tehtäisikään, seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on lähes poikkeuksetta traumaattinen kokemus, joka vaatii ammattitaitoista hoitoa (Valkama 2003, 14; Raijas 2003, 34). Tätä käsittelen tarkemmin alaluvuissa *2.4 Yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaaminen ja traumatisoituminen seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa* ja *2.5. Herkkätuntoinen kohtaaminen seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumisen edellytyksenä*.

2.2 Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta sukupuolistuneena väkivaltana

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kohteeksi voi joutua kuka tahansa sukupuolesta, iästä, ulkonäöstä tai sosiaalisesta asemasta riippumatta, mutta seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on kuitenkin sukupuolistunut ilmiö. Sukupuolistuneisuudella ei viitata tekijän ja uhrin sukupuoleen vaan siinä on kyse niistä rakenteellisista ja kulttuurisista prosesseista, joilla sukupuoli ja seksuaalisuus ovat osa väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, selityksiä ja rakenteita. Eli sen keskiössä on yhteiskunnalliset toimintatavat ja kulttuurituotteet, jotka merkityksellistävät ja sitä kautta mahdollistavat väkivaltaa (Ronkainen & Näre 2008, 35). Väkivallan sukupuolittuneisuudella toisaalta viitataan väkivallan lopputulemaan, mikä tilastollisesti näkyy siinä, että valtaosa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreista ovat naisia tai tyttöjä ja tekijöistä miehiä (Ronkainen 2017, Valkama 2003, 18). Tilastolliset poliisin tietoon tulleista 96 % raiskauksen uhreista ja 95 % seksuaalisen ahdistelun uhreista olivat naisia (Tilastokeskus 2019). Vaikka yleisessä keskustelussa tulee usein ilmi luulo siitä, että väärät ilmoitukset ovat yleisiä ja täten esimerkiksi raiskausluvut nähdään osittain liioiteltuina, suurin

osa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneista yksilöistä ei tee eikä tule tekemään rikosilmoitusta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 16, FRA 2014).

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhka kasvaa sitä mukaa mitä haavoittuvammassa asemassa yksilö on; yksilön haavoittuvuuteen voivat vaikuttaa sukupuolen ja seksuaalisuuden lisäksi esimerkiksi ikä, vammaisuus, etninen tausta tai sosioekonominen asema (Danielsson & Näsi 2018, Honkatukia et al. 2019, Amnesty 2019). Seksuaalisuus ja sukupuoli ovat kummatkin vuorovaikutuksessa ylläpidettäviä konstruktioita, jotka jäsentyvät intersektionaalisesti eli niitä jäsentää myös muut kategoriat, jotka vaikuttavat yksilöiden elämään (Lehtonen 2003, 32; Braidotti 2005, 185). Vähemmistöön kuulumisen lisää merkittävästi väkivallan uhkaa: esimerkiksi Sisäministeriön raportin (2018) mukaan vammaiset naiset ja monikulttuuriset naiset kokevat väkivaltaa 2–3 kertaa enemmän kuin valtaväestön naiset sekä monikulttuuristen naisten riski joutua raiskauksen uhriksi on lähes kaksinkertainen verrattuna valtaväestön naisiin.

Satu Lidman (2015, 17–23) nostaa esille, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan sukupuolistuneisuuden esiin tuominen aiheuttaa usein vastustusta: seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta käydyn julkisen keskustelun keskiössä on usein miesten vastuun kyseenalaistaminen, vaikkei ilmiön sukupuolistuneen luonteen tarkoituksena ole todeta, että kaikki miehet harjoittaisivat seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Myös yleinen julkisen keskustelun jarruttaja on se, miten syytettynä olemisen pilaa syytetyn elämän, vaikka edelleen enemmistö seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö ei ilmoita tekoa viranomaisille (Lidman 2017, 231). Suomessa pitkään vallalla ollut sukupuolineutraali lähestymistapa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön tarkastelussa on vienyt keskustelua entistä kauemmas uhrien näkökulmasta ja kokemuksen haavoittuvuuden validoinnista, mikä puolestaan heijastuu suomalaisten tapaan kohdata seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö. Ronkainen ja Näre (2008, 36) toteavatkin yhteiskunnan, kulttuurituotteiden ja yksittäisten ihmisten osallistuvan väkivallan tuottamisen ja tunnistamisen prosesseihin sekä uhriuden ja väkivallan merkitysten rakentamiseen joko tunnistamalla tai vähättelemällä väkivallan seurauksia.

Pro gradu -tutkielmassani seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ymmärretäänkin sosiokulttuurisena ilmiönä: väkivallan oikeuttaminen ja selittäminen sekä väkivallan välttäminen ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti säänneltyjä (Ronkainen 2017, 34). Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa siis mahdollistaa ja siihen vaikuttavat sukupuolistuneet

sosiokulttuuriset tekijät, joiden tarkastelu mielekästä pelkäänsä siitä näkökulmasta, että esimerkiksi seksuaalirikosten sääntelyssä heijastuu aina oma aikansa sekä siinä valitsevat käsitykset seksuaalisuudesta, seksuaalisuuden sosiaalisesta merkityksestä, itsemääräämisoikeudesta, ihmisten suhteesta omaan kehoonsa ja sukupuolten välisistä suhteista (Niemi-Kiesiläinen 2000, 137).

Butler (1990, 22) toteaa mielikuvien sukupuolista olevan riippuvaisia sukupuolten vastakkaisuuteen perustuvan, pysyvän heteroseksuaalisuuden käsityksenä. Hänen käsitteensä heteroseksuaalinen hegemonia (toisin sanoen heteroseksuaalinen matriisi) perustuu ajatukseen siitä, että yhteiskunnallisissa rakenteissa seksuaalisuus ja sukupuoli ovat toisiinsa sidoksissa: ihmiskeho ymmärretään tästä näkökulmasta kokonaisuutena vain, jos siihen voidaan yhdistää pysyvä biologinen sukupuoli, joka näyttäytyy sosiaalisesti miehillä ”oikeanlaisena” maskuliinisuutena ja naisilla ”oikeanlaisena” feminiinisyys (Butler 1990, 22). Nämä vaihtoehdot ovat vastakkaisia ja hierarkkisia: maskuliinisuutta arvostetaan korkeammin kuin feminiinisyttä sekä niihin liitetään myös niin sanottu itsestään selvä heteroseksuaalinen halu toista sukupuolta kohtaan (Butler 1990, 22). Heteroseksuaalisen hegemonian oletuksena on siis vastakkainen ja kaksijakoinen eli binäärinen sukupuolirakenne, johon liitetään heteroseksuaalinen kiinnostus (Butler 1990, 22).

Heteroseksuaalista hegemoniaa voidaan tuttavallisemmin puhutella heteronormatiivisuutena, joka heijastuu ihmissuhteisiin, rakenteisiin, instituutioihin ja käytäntöihin sekä sitä ylläpidetään vuorovaikutuksessa antaen kuvan siitä, että heteroseksuaalinen feminiinisyys ja maskuliinisuus edustavat ainoita niin sanotusti luonnollisia ja oikeutettuja mahdollisuuksia olla ihminen (Lehtonen 2003, 26). Heteronormatiivisuus tuottaa sukupuoleen ja seksuaalisuuteen perustuvia kategorioita sekä vaatii niiden olemassaoloa (Kangasvuo 2003, 188). Tämä rajoittaa yksilöiden mahdollisuuksia ilmaista sukupuoltaan ja seksuaalisuuttaan tavalla, jossa ei heijastu yhteiskunnan määrittämät käsitykset sosiaalisesti hyväksytystä tavasta ilmaista sukupuolta ja seksuaalisuutta. Jokinen (2000, 210–217) nostaa esille, miten yhteiskunnassa miesten seksuaalisuus nähdään pääosin suorituksen välineenä, minkä seurauksena seksuaalisesti aktiivisen mieheyden ajatukseen väkineisesti kietoutuu miesten väkivaltaisen kulttuurin hyväksyminen. Toisaalta naisten seksuaalisuus on määrittynyt nimenomaan päinvastaisesti eli seksuaalisen itsemääräämisoikeuden puuttumisella (Karkulehto 2006, 74–75). Tämän takia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön tarkastelu on mahdotonta ottamatta huomioon

niitä yhteiskunnallisia rakenteita, joiden kautta käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta tietoisesti tai tiedostamatta luodaan.

2.3 Sosiokulttuurinen konteksti: Häpeän kokemus ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan näkymätöntäminen

Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA, 2014) vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan suomalaiset naiset kokevat väkivaltaa keskimäärin huomattavasti enemmän kuin muissa EU-maissa asuvat naiset: noin 47 % suomalaisista naisista on kokenut fyysistä väkivaltaa ja seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa Euroopan keskiarvon ollessa 22 % eli Suomessa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa tapahtuu yli kaksinkertaisesti muihin EU-maihin verrattuna. Onkin perusteltua kysyä miksi nimenomaan suomalaisessa yhteiskunnassa seksuaalisuutta loukkaava väkivalta näyttäytyy suurempaa ongelmana kuin muissa EU-maissa? Anna Pitkämäki (2017) tutkii artikkelissaan sukupuolistunutta väkivaltaa 2000-luvun alun suomalaisessa elokuvassa ja toteaa Ronkaisen ja Näre (2008) teoriaa nojaten, että sotien perintönä saadun väkivaltakulttuurin ja postmodernin kulutusyhteiskunnan arvomaailman välinen neuvottelu määrittää suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa voimakkaasti sitä, miten ja keiden tekemä ja kokemä väkivalta ymmärretään yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, johon tulee puuttua ja josta voidaan julkisesti puhua, sekä keiden kokemana tai tekemänä väkivalta voidaan ohittaa. Ronkainen ja Näre (2008, 12–13) kokevat, että Suomessa yhteiskunnallisille toimijoille ja institutionaalsiin käytäntöihin on vakiintunut ajatusmalli, joka rationalisoi väkivaltaa ja pyrkii ymmärtämään väkivallan tekijää sekä ohittamaan uhrin näkökulman antamatta tilaa haavoittuvuuden tunnistamiselle ja ymmärtämiselle. Vaikka haavoittuvuus nähdään tärkeänä osana inhimillistä olemista, joka mahdollistaa läheisyyden, joustavuuden ja kyvyn empatiaan, kulttuurissamme haavoittuvuus nähdään häpeän lähteenä, heikkoutena (Ronkainen & Näre 2008, 15). Sen sijaan, että väkivallantekijä joutuu vastuuseen teostaan tai auttaisimme seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhreja rakentamalla empatiaa, kulttuurinen tapamme torjua haavoittuvuus tekee väkivallasta ja sen seurauksista pelkästään uhrin ongelman sekä vastuu väkivallan loppumisesta, tilanteen ratkaisemisesta ja oman turvallisuuden vaalimisesta jää myös väkivallan uhrille (Ronkainen & Näre, 15–16). Tapa suhtautua haavoittuvuuteen häpeänä ei pelkästään syyllistä uhreja vaan vaikuttaa myös tapaan suhtautua väkivallan tekijöihin: he joko patologisoidaan ja määritetään erityistapauksina, kuten syrjäytyneinä tai sosiopaatteina, mikä marginalisoi heidät ”tavallisista ihmisistä”, tai väkivallanteot neutralisoidaan ja ohitetaan tulkitsemalla ne osaksi inhimillistä vuorovaikutusta, joka tekee

väkivallantekijästä väärinymmärretyn ja väkivallanteosta sattumaa tai ylireagointia (Ronkainen & Näre 2008, 15-16). Näissä tapauksissa väkivallan tekijän suhde väkivallantekoon sekä tekijän toimijuus hävitetään, minkä seurauksena väkivallan tekijä välttyy vastuulta ja samalla ohitetaan ne tavat, joilla väkivallan tekijä ylläpitää väkivaltaisuuttaan (Ronkainen & Näre 2008, 15-16).

Ronkainen ja Näre (2008, 8) kokevat haavoittuvuuden kieltämisen pohjautuvan hyvin suomalaiseen ”omillaan pärjäämisen eetokseen”, jonka ihanteena on riippumattomuus toisista ihmisistä. Tätä omillaan pärjäämisen eetosta on puolestaan vahvistanut sotien aikaiset ankarat olosuhteet ja haavoittavista väkivaltakokemuksista vaikeneminen (Ronkainen & Näre 2008, 12). Näre (2000, 84) korostaa suomalaisen naisten vahvuutta esille tuovan kulttuurin kytköksen naisten kokemuksen kieltämiseen: kun naisen vahvuuden vaatimukset kietoutuvat yksinpärjäämisen eetokseen, seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneet tytöt ja naiset ovat alttiita jäämään yksin kokemuksensa kanssa. Myös postmoderni kulutusyhteiskunta, kapitalismi, jossa suuri osa ihmiskunnasta elää, on tunnettu tietynlaisesta kovuuden ja ankaruuden ihannoinnista, johon liittyy haavoittuvuuden häpeäminen ja kieltäminen, uhrien kokemusten torjunta sekä sukupuolen merkityksen vähättely (Ronkainen & Näre 2008, 8–9). Moderneissa ja postmoderneissa yhteiskunnissa korostuukin käsitys väkivallasta yksilön ongelmana ja edellytys siitä, että jokainen on itse vastuussa omasta turvallisuudestaan ja itsensä suojaamisesta haavoittuvaisuutta vastaan (Ronkainen & Näre 2008, 8–9).

Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvää yhteiskunnallista ymmärrystä on pyritty tavoittamaan näkymätöntämisen käsitteellä. Sillä viitataan tiedostamisen välttelyn prosessiin, joka ilmenee kulttuurisessa käsikirjoituksessa vallan kautta (Näre 2000, 83; Valkama 2003, 19). Valta voi olla ilmaistua, piilevää tai näkymätöntä: ilmaistu valta on näkyvää ja ongelmaksi nimettyä, esimerkiksi seksuaalisuutta loukkaava väkivalta (Valkama 2003, 19). Piilevä valta taas kietoutuu uhriprofilointiin, jossa ”potentiaalinen uhri” tietoisesti tai tiedostomattaan tarkkailee ja varoo vaaratilanteita sekä intiimeissä suhteissa, perheen tai parisuhteen sisällä, että julkisella alueella, rajaten uhriprofiloinnin kohteen toiminnan ja valinnan mahdollisuuksia (Valkama 2003, 19). Tyttöjä ja naisia on kautta aikojen syyllistetty heidän kohtaamastaan seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta: heidän esimerkiksi annetaan ymmärtää, että ovat itse käyttäytyneet sopimattomasti vallitsevien normien vastaisesti, esimerkiksi pukeutumalla ”väärin” tai liikkumalla ”väärissä paikoissa väärään aikaan” (Valkama 2003, 19). Naisiin julkisessa tilassa kohdistuva piilevä valta on siis rakenteellista väkivaltaa, joka kaventaa naisten psyykkistä ja fyysistä liikkumistilaa (Näre 2000, 82). Näre (2000, 83) toteaa näihin kulttuuriin

käsityksiin ja asenteisiin kietoutuneen näkymättömän vallan oikeuttavan nämä valtarakenteet ilman, että niitä edes kunnolla havaittaisiin tai tiedostettaisiin. Nimenomaan vallan näkymätöntäminen eli kieltäytyminen havaitsemasta paitsi piilevää valtaa tai jopa suoranaista ilmaistua väkivaltaa, seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan eri muotojen harjoittamiselle vapautuu yhteiskunnassamme konkreettisia mahdollisuuksia (Näre 2000, 83).

Näre (2000, 83) tuo esille näkymättömäksi tekemisen ja näkymätöntämisen eron: näkymättömäksi tekeminen voidaan ymmärtää tietoisemmaksi toiminnoksi, kuten yhteisenä sopimuksena sivuuttaa tietyt havainnot, mikä voi konkretisoitua esimerkiksi syyttämättäjäättämispäätöksissä tai tietynlaisina seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa vähättelevinä lehtiartikkeleina. Näkymättömäksi tekemisen sijaan näkymätöntäminen on vähemmän tietoista sekä siihen kietoutuu syvempiä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä pelkoja ja tunteita, jotka muistuttavat koetuista traumaista (Näre 2000, 83).

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan haavoittuvuuden näkymätöntäminen (Näre 2000) sekä suomalaisen väkivaltakulttuurin että kapitalismin ihannoima ”omillaan pärjäämisen eetos” ovat kaikki osa uhrin syyllistämisprosessia: kun uhria ei tunnisteta, hän joutuu osalliseksi, ikään kuin toimijaksi tekoon, jota hän ei ole itse omasta halustaan valinnut. Näkymätöntäminen häpäisee uhrin, sillä kieltäytyminen olla näkemästä väkivaltaa väkivaltana sisällyttää vääristyneen oletuksen siitä, että uhrilla olisi ollut todellinen mahdollisuus valita joutuako väkivallan kohteeksi, vaikka käytännössä tämän kaltainen valinnan mahdollisuus tarkoittaa sitä, että uhrin ei olisi tullut luottaa kehenkään, ei edes mahdollisuuteensa liikkua ulkona ilman, että hänen koskemattomuuttaan loukataan (Näre 2000, 83–84). On selvää, että nuorten kasvattaminen tietoisuuteen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhasta vaikuttaa heidän käsityksiinsä omista valtaresursseista, mikä Nären (2000, 85) mukaan välittyy muun muassa sukupuolten valtaresurssien jaossa ja kasvattaa sukupuolten välistä tasa-arvokuilua. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan näkymätöntäminen myös torjuu länsimaiseen subjektikäsitykseen sisältyvän oikeuden tehdä valintoja paradoksaalisesti oikeuttamalla väkivaltaa pitämällä sitä uhrin omana valintana (Näre 2000, 83–84). Oikeusjärjestyksen käsitystä oikeussubjektista ohjaa kuitenkin vahva käsitys ihmisestä autonomisena, täysivaltaisena subjektina (Niemi-Kiesiläinen 2000, 137), mutta miten se toteutuu näissä puitteissa? Häpeää synnyttää nimenomaan tämän tyylinen päämäärätön oikeuksien käyttäminen yksilön omia oikeuksia vastaan sekä vääryyden tunnistamatta jättäminen. Häpeän kokemus moninkertaistuu

seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan piilottamisesta, kieltämisestä ja näkymätöntämisestä (Näre 2000, 83–84).

2.4 Yksilön itsemääräämisoikeuden loukkaaminen ja traumatisoituminen seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa

Seksuaalisuutta loukkaavassa väkivallassa on kyse seksuaalisuuteen kohdistuvasta väkivallasta ja vallankäytöstä sekä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja integriteetin loukkauksesta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15). Seksuaalisella itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan jokaisen yksilön oikeutta koskemattomuuteen, omiin rajoihin ja väkivallattomuuteen sukupuolesta ja seksuaalisuudesta riippumatta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5). Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tarkoitus on siis turvata seksuaalisuuden koskemattomuus ja loukkaamattomuus, mitä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta rikkoo.

Seksuaalisuus on herkkä osa ihmisyyttä ja terveyttä, joka mahdollistaa intiimit ja luottamukselliset suhteet sekä siihen sisältyy ihmisen käsitys omasta minäkuvasta, identiteetistä ja kehosta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15, Brusila 2006, 335). Seksuaalisesti terve yksilö kykenee iloitsemaan ja nauttimaan omasta seksuaalisuudestaan sekä kykenee tasa-arvoiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen ja kumppanuuteen toisen ihmisen kanssa, jossa ei tarvitse alistua tekoihin tai vaatia toiselta tekoja, joita toinen ei halua tehdä (Valkama 2003, 12). Piispa ja Honkatukia (2008, 106) nostavat esille etenkin lapsuuden ja nuoruuden seksuaalisen koskemattomuuden loukkaukset erittäin haavoittavina kokemuksina. Lapsi ei ole aikuisen tavoin tietoinen oman ruumiinsa rajoista tai seksuaalisuuteen liittyvistä normeista, jonka takia he ovat haavoittuvaisempia alistumaan aikuisten seksuaalisille tarpeille (Piispa & Honkatukia 2008, 106). Vaikka lapsi ei ymmärtäisi kyseessä olevan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa, vuorovaikutustilanteen seksualisoituminen luo turvattomuutta sekä hämmennystä ja epävarmuutta (Piispa & Honkatukia 2008, 106–107). Nuoruusikä on toisaalta seksuaalisuuteen liittyvien kulttuuristen rajojen ja normien opetteluun ja sisäistämisen aikaa, jolloin yksilön käsitykset oikeasta ja väärästä voivat olla mustavalkoisempia kuin myöhemmin elämässä, mikä puolestaan tekee nuorista myös erityisen haavoittavan ryhmän (Piispa & Honkatukia 2008, 107).

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu ihmisoikeuksiin, eli seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikkominen on väkivaltarikos (Valkama 2003, 12). Kuitenkaan oikeutta

seksuaaliseen terveyteen ei tunnisteta samalla tavalla tai yhtä tärkeänä kuin oikeutta fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen, joiden saatavuutta pidetään itsestäänselvyytenä varallisuudesta ja paikkakunnasta riippumatta, vaikka seksuaalisuus sekä oikeus seksuaaliseen terveyteen ovat osa tasapainoisen aikuisuuden vaatimuksia (Valkama 2003, 12). Seksuaalioikeuksiin kuuluu oikeus omaan seksuaalisuuteen, tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi, oikeus seksuaaliterveyspalveluihin, oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen, oikeus yksityisyyteen sekä oikeus vaikuttaa (Väestöliitto 2021).

Seksuaalisuutta loukkaava väkivallan itsemääräämisoikeutta ja seksuaalioikeuksia rikkovan luonteen takia, seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on lähes poikkeuksetta traumaattinen kokemus. Traumaattinen kokemus määritellään minä tahansa yksilön normaaliin elämään vaikuttavana ja voimakkaita reaktioita aiheuttavana uhkana tai uhkaavana tilanteena, joka voi liittyä joko yksilön omaan tai jonkun muun ihmisen terveyteen, henkeen ja/tai fyysiseen koskemattomuuteen, jonka seurauksena yksilön mielen sietokyky ylittyy eikä traumakokemusta kyetä käsittelemään, ymmärtämään tai sanallistamaan (Figley 2012, 674; Lindberg & al. 2015, 56–57). Eli toisin sanoen traumaattinen kokemus on yksilölle niin järjestyttävää, että kokemus ylittää hänen psyykkisen kapasiteettinsa käsitellä siihen liittyviä havaintoja, ajatuksia ja tunteita (Raijas 2003, 34). Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivalta täyttää Figleyn (2012) trauman kehityksen kolme aspektia: ulkoisen lähteen, rikkomuksen sekä kontrollin menetyksen. Traumaattinen kokemus ei yleensä aiheudu itsestään vaan sen aiheuttaa joku ulkoinen lähde, kuten toinen henkilö tai jokin muu asia tai tapahtuma (Figley 2012, 674). Rikkomuksella Figley (2012, 674) viittaa siihen, että yksilö kokee olevansa ahdistunut ja tulleen häirityksi fyysisesti, emotionaalisesti ja psyykkisesti odottamattoman tapahtuman, yksilön tai asian johdosta. Traumaattisen kokemukseen ei voida valmistautua vaan se on ennalta-arvaamaton ja äkillinen, mikä voi johtaa avuttomuuden ja musertavuuden tunteisiin, jättäen yksilön erittäin haavoittuvaiseksi ja suojaattomaksi (Figley 2012, 674).

Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan ja siitä syntyneeseen traumaan liittyy kognitiivisia, emotionaalisia ja neurofysiologisia seurauksia, jotka altistavat mielenterveysongelmille sekä saattavat esiintyä psyykkisenä ja somaattisena oireiluna, kuten masennuksena, ahdistuksena, pelkotiloina, itsetuhoisuutena, keskittymiskyvyn muutoksina, välttämiskäyttäytymisenä, toimintakyvyn laskuna ja seksuaalisuuden muutoksina (Klementti & Raussi-Lehto 2016, 155; Nipuli & Bildjuschkin 2016, 118–119). Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta voi aiheuttaa myös sosiaalisia seurauksia, kuten erilaisia elämänhallinnallisia ongelmia, eristäytymistä, opintojen

viivästyistä ja keskeytystä, työkyvyttömyyttä, sekä myös taloudellisia seurauksia ja muutoksia elämän olosuhteissa (Raijas 2003, 38).

Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus loukkaa yksilön koskemattomuutta, minkä seurauksena yksilön perusolettamukset voivat muovautua kielteiseen tai kielteisempään suuntaan; yksilön käsitys omasta minäkuvasta, identiteetistä ja kehosta voivat muovautua kokemuksen seurauksena (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5, 15). Kokemus heikentää perustavanlaatuisesti yksilön kykyä luottaa, joka on keskeinen osa turvallisuuden tunnetta, minkä seurauksena yksilön käsitys sekä itsestään että muista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta muuttuu: oma minuus voidaan kokea heikkona, avuttomana ja syyllisenä, kun taas toiset ihmiset voidaan nähdä potentiaalisesti arvaamattomina, epäluotettavina tai vaarallisina sekä maailma voidaan kokea turvattomana, ennakoinnattomana ja epäoikeudenmukaisena paikkana (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5, 15; Raijas 2003, 35). Raijas (2003, 35) toteaa ihmisen psyykkisen tasapainon edellytyksenä olevan luottamus siihen, että maailma on jokseenkin mielekäs ja ymmärrettävä paikka sekä kokemus siitä, että on suhteellisen haavoittumaton ja turvassa (Raijas 2003, 35). Seksuaalisuutta loukkaavassa väkivaltakokemuksessa tekijä rikkoo tämän luottamuksen sekä käyttää hyväkseen uhrin luottamusta ja pettää sen, minkä seurauksena yksilön psyykkinen tasapaino on vaakalaudalla (Raijas 2003, 34). Voimakkaasta haavoittuvuuden kokemuksesta seuraa usein voimakas huonouden kokemus sekä kokemus siitä, että sisäinen kartta, jonka varassa on suunnistettu ihmissuhteissa ja maailmassa tähän asti, onkin täysin epäluotettava ja väärä (Raijas 2003, 34).

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta muuttaa yksilön tunnekokemusta ja niiden skaalaa: yksilön tunne-elämää voi hallita joukko tunteita, kuten häpeä, syyllisyys, arvottomuus, avuttomuus, pelko ja turvattomuus, joiden kannattelu voi olla raskasta, sekä kokemukset ilon ja mielihyvän tunteista vähenevät tai tulevat jopa mahdottomiksi (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5; Raijas 2003, 35). Tämän lisäksi yksilön tunnekokemusta voivat hallita vihan ja katkeruuden tunteet (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5; Raijas 2003, 35). Häpeä ja syyllisyys ovat teoreettisesti keskenään läheisiä käsitteitä, vaikka niitä usein pidetään toistensa vastakohtina. Lappalainen (2011, 268) määrittelee syyllisyyden olevan liitettävissä enemminkin yksilön tekoihin ja tietoisuuteen kyseisten tekojen vääryydestä, kun taas häpeän nähdään kohdistuvan suoraan yksilön minuuteen. Syyllisyys aiheuttaa usein reaktion, joka johtaa toimintaan, kuten syyllisyyden aiheuttaman rikkomuksen sovittamiseen tai syyllisyyden salaamiseen, mutta häpeä on päinvastoin toimintaa lamaannuttava sekä tunteena epämiellyttävä tai jopa sietämätön (Ratinen

2008, 45; Kupiainen 2011, 187). Sekä häpeässä että syyllisyydessä on keskeistä se, mitä toiset ajattelevat yksilöstä, mutta syyllisyys kuitenkin kiinnittyy näihin vääriksi ymmärrettyihin tekoihin ja toimintoihin, jotka ovat erotettavissa syyllisyyden kantajasta, kun taas häpeä kohdistuu koko minuuteen ja saa häpeän tunnetta kantavan yksilön pitämään itseään huonona tai arvottomana (Lappalainen 2011, 268; Ratinen 2011, 135). Suomalainen häpeä koetaan erikoislaatuisena siinä mielessä, että se on periytyvää, minkä takia Ben Malinen (2003, 9) kutsuukin häpeää suomalaisena kansantautina. Tämä juontuu pitkälti sota-ajoilta vahvistuneena haavoittuvuuden häpeämisen kulttuurina (jota käsittelin tarkemmin aiemmassa alaluvussa 2.4 *Väkivallan sosiokulttuurinen konteksti: Häpeän kokemus ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan näkymätöntäminen*). Häpeää pidetään dialogisena tunteena, joka tapahtuu aina jonkun toisen edessä, sillä häpeän tunne toimii myös kommunikaation muotona, jonka myötä yksilön identiteetti myös rakentuu ja muovautuu (Sedwick 2003, 36–37; Kainulainen & Parente-Čapková 2011, 9). Häpeä on tarttuvaa ja ”tahmeaa”, johon helposti tarttuu kasa muita tunteita, kuten katkeruutta, vihaa, halveksuntaa tai nöyryytystä sekä sitä pohjustaa pelko halveksunnasta ja hylkäämisestä (Munt 2008, 2–3; Probyn 2005, 14–15).

Selviytymiskeinot ovat traumatisoituneen yksilön tapa pyrkiä hallitsemaan niitä traumakokemuksen osia tai puolia, joita hän ei ole kyennyt käsittelemään (Raijas 2003, 45). Psyhyksen sisältäpäin uhkaavat muistot ja/tai tunteet voidaan yrittää pitää pois tietoisuudella keinolla millä hyvällä (Raijas 2003, 45). Selviytymiskeinoissa on keskeistä se, että tietoisuus ikään kuin ”sidotaan” niin tiukasti, ettei mieli pääse vaeltelemaan tunteisiin, muistoihin tai kokemuksiin, joiden kohtaamiseen ei ole keinoja tai voimavaroja (Raijas 2003, 45). Yksilön selviytymiskeinona voikin olla näiden muistojen ja tunteiden välttely esimerkiksi erilaisilla addiktioilla (vaikka ruokaan, päihteisiin, seksiin, ostamiseen), pakonomaisella työnteolla, urheilulla, kivulla tai olemalla jatkuvasti kiireinen (Laitinen, 2004, 218). Raijas (2003, 45–46) toteaa niiden selviytymiskeinojen olevan hyviä, jotka täyttävät mielenterveyttä ylläpitävän tehtävänsä sekä tukevat ja edistävät traumaattisen tapahtuman käsittelyä; kaikki selviytymiskeinot, jotka rauhoittavat kehoa ja mieltä, kun fyysiset oireet ja psyykinen tuska ovat voimakkaita ovat tärkeitä, sillä ne tekevät sietämättömästä siedettävää ja hallittavaa. Aaltonen (2012, 8–9) tuo kuitenkin esille, etteivät kaikki kuitenkaan oireile näkyvästi, jolloin vaikeneminen ja tapahtuman unohtamisen pakottaminen voidaan nähdä yksilön selviytymiskeinoina. Brusila (2006, 337) mainitsee, että seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden nuorten omaavan enemmän psykosomaattista oireilua ja käyttävän enemmän alkoholia ja päihteitä. Tämän lisäksi väkivaltaisuus, masennus, sosiaaliset pelot ja seksuaaliset

toimintahäiriöt ovat yleisempiä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneilla nuorilla verrattuna nuoriin, joilla ei ole kyseisiä kokemuksia (Brusila 2006, 337).

Seksuaalisuutta loukkaava väkivaltaa vaikuttaa siis kokonaisvaltaisesti yksilön elämään, vaikka hän ei itse sitä tiedostaisikaan. Vaikka kokemus horjuttaa yksilön hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta, seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksesta ja traumasta voi toipua. Toipuminen edellyttää hyvää hoitoa, oireiden kroonistumisen ehkäisemistä sekä yksilön suojelemista kokemasta väkivaltaa uudelleen (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5). Toipuminen on moniulotteinen kokemus, jossa yhdistyvät seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan henkinen, fyysinen ja sosiaalinen kokemus sekä niiden rakentuminen suhteessa väkivallan tekijään, yhteisöön, viranomaisiin ja koko yhteiskuntaan (Laitinen & Nikupeteri 2016, 432–433).

2.5 Herkkätuntoinen kohtaaminen seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumisen edellytyksenä

Seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumiseen vaikuttavat hyvin monta tekijää, kuten ympäristölliset resurssit, kuten yhteiskunnan asenneilmapiiri seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan ilmiönä, auttamispalveluiden tarjoama psykososiaalinen tuki ja siitä saatu tieto, sekä oikeusjärjestelmällinen väliintulo eli tekijän saattaminen vastuuseen teostaan (Lidman 2017, 249; Näre 2000, 121; Raijas 2003, 45). Toipumiseen vaikuttavat myös avunsaannin nopeus ja laatu sekä sen lisäksi yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten yksilön aikaisemmat traumakokemukset, yksilön henkilökohtaiset resurssit ja kyvyt, yksilön tukiverkoston suuruus, sekä selviytymiskeinot, joilla yksilö selviytyy traumaattisesta kokemuksestaan (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 17–18).

Seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta on mahdollista toipua, kun yksilö saa työstää traumansa turvallisessa ympäristössä niin, että traumaattisen muiston eri elementit tulevat käsitellyiksi, sen osat liitetyiksi yhteen ja tätä kautta syntynyt uusi traumakertomus sulautuu osaksi yksilön elämäkerrallista muistia (Raijas 2003, 42). Kokemukseen liittyvät aistivoimaiset muistot eivät enää holtittomasti valtaa yksilön mieltä vaan traumaattinen muisto on prosessoitu muotoon, jossa se on tahdonalaisesti hallittavissa eikä muistoon palaaminen ole enää ylivoimaisesti tuskallista (Raijas 2003, 42). Toisin sanoen, muisto seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksesta ei enää pakonomaisesti pyöri yksilön mielessä, ellei hän sitä halutessaan palauta mieleensä. Tämän seurauksena yksilö hallitsee tapahtunutta eikä

tapautunut enää hallitse ihmistä, minkä myötä traumaattinen kokemus sijoittuu paikalleen muistoksi muistojen joukkoon (Raijas 2003, 42).

Kokemuksesta toipuminen vaatii kuitenkin empaattista toista. Toisten ihmisten reaktiot uhrin kertomukseen vaikuttavat merkittävästi yksilön kykyyn toipua, minkä takia käsittelyn avuksi tarvitaan empaattinen toinen, joka haluaa ja kykenee tarjoamaan apua, kuuntelee, auttaa pukemaan kokemukset sanoiksi sekä rohkaisee ilmaisemaan kokemukseen liittyviä tunteita (Raijas 2003, 44). Seksuaalisuutta loukkaava väkivaltaa aiheuttaa tunteen ihmisarvon menettämisestä, minkä takia yksilö voi pelätä, että häntä ei uskota tai oteta vakavasti (Kuukari 2015, 10). Häntä on myös kohdeltu kuin objektia, esinettä, joten kokemus siitä, että seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenutta yksilöä kunnioitetaan, arvostetaan ja kuullaan on tärkeä osa toipumisprosessia (Raijas 2003, 44). Näre (2000, 121) toteaaakin loukatun luottamuksen paranemisen edellyttävän vääryyden tunnistamista, haavan tunnistamista sekä korjaavaa kokemusta, minkä takia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipuminen vaatii yksilöä, joka voi mahdollistaa korjaavan kokemuksen syntymisen kohtaamisen myötä.

Herkkätuntoinen kohtaaminen on tutkimustani läpileikkaava käsite. Käsitteenä se ei ole kuitenkaan teoreettinen, vaikka tietynlaista tapaa kohdata herkästi on käytetty paljon erityisesti seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön kontekstissa muun muassa sensitiivisyyden käsitteen myötä. Tässä työssä teoretisoin herkkätuntoista kohtaamista yhdistämällä teoriaa sensitiivisestä kohtelusta (Nipuli & Bildjuschkin 2016), vuorovaikutuksellisesta tukemisesta (Vilén et al. 2008) sekä arvostavasta kohtaamisesta (Mattila 2007). Koen, että nämä teoriat antavat kuvan siitä, millaista on kohdata yksilö herkästi, jonka tulisi olla edellytyksenä seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipumisesta sekä pohjustavat herkkätuntoisen kohtaamisen käsitettä.

Kohtaamisessa sen osalliset tulevat yhteen, koskettavat toisiaan, haastavat toisensa, toistensa rajat, mutta eivät kuitenkaan menetä omaa erityisyyttään (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12). Kohtaamisessa ei ole kyse erillisistä yksilöistä vaan siinä on keskeistä yhteinen kohtaaminen (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12). Kohtaamiseen liittyy yllätyksellisyys, ennalta-arvaamattomuus ja mahdollisuus jättää yksilöön jälkiä, joita ei voi unohtaa, vaan ne jäävät osaksi ihmisen kokemusmaailmaa, esimerkiksi traumana tai inspiraation lähteenä (Korhonen & Räsänen 2010, 11–12). Se, miten yksilö tulee kohdatuksi, kun hän on herkimmillään, jättää jäljen: kun kohtaamistilanteessa on vastassa yksilö, joka on jo valmiiksi kokenut traumaa, jonka

koskemattomuutta on loukattu, kohtaamisen täytyy olla pohjautua siihen, että yksilö välttyy entisestään psyykkiseltä kuormitukselta ja uudelleentraumatisoitumisen riskiltä.

Nipuli ja Bildjuschkin (2016, 28, 61) kuvailevat sensitiivistä kohtelua empaattisena ja kunnioittava suhtautumisena seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneeseen asiakkaaseen. Ammattilaisen tulee olla rauhoittava ja palauttaa asiakkaan turvallisuuden tunnetta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61). Tämä voi mahdollistua sillä, että ammattilainen on itse rauhallinen, empaattinen ja luo tilanteeseen turvallisen tunnelman, sekä kertoo selkeästi, miten edetään kuunnelleen asiakasta, pyrkien vastaamaan hänen tarpeisiinsa ja uskaltaen kuunnella hänen kokemuksiaan (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61). Empatia, eli itsensä asettaminen toisen asemaan ja toisen kokemusmaailman ymmärtäminen, edesauttaa luottamuksen syntymistä ja säilymistä (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Empatiaa ja turvallisuuden tunnetta voidaan luoda muun muassa erilaisilla ilmeillä, eleillä ja äänenpainoilla (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61).

Mattila (2007, 25) toteaa luottamuksen olevan myös tärkeä osa arvostavaa kohtaamista: luottamus edesauttaa turvallisen vuorovaikutussuhteen syntymistä. Turvallisuuden säilyminen perustuu pitkälti kunnioituksen ja ymmärretyksi tulemisen kokemukseen, jolla tarkoitetaan asiakkaan kuulemistä, hänen elämänsä todellisuuden katsomista ja hänen elämäntarinansa vastaanottamista (Mattila 2007, 25). Luotettavuutta voidaan edistää toimimalla asiakkaan parhaaksi ja myöntämällä omat rajansa sekä kohtaamalla itsessään ja kantamalla vastuu työn ja vuorovaikutuksen herättämistä tunteista kantamatta niitä asiakkaan päälle (Mattila 2007, 24).

Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen kohtaaminen tulisikin olla vuorovaikutuksellista tukemista, joka on asiakkaan tarpeista lähtöisin olevaa asiakkaan tukemista vuorovaikutuksen keinoin pyrkien tukemaan asiakkaan tietoista puolta ja voimavaroja (Vilén et al. 2008, 13). Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on kokemus asiakkaan voimaantumisen, joka on yksilön omien oivallusten ja kokemusten kautta syntyvää sisäistä voimantunnetta (Vilén et al. 2008, 24). Voimaantuminen nähdään syntyvän muun muassa välittämisen ja turvallisuuden tunteesta, luottamuksesta, avoimuudesta ja läheisyydestä asiakkaan ja ammattilaisen välillä (Vilén et al. 2008, 24; Mattila 2001). Vilén, Leppämäki ja Ekström (2008, 52–53) nostavat esille tärkeänä nähdä asiakkaan tarpeet, kohdata asiakkaan näkökulma sekä kohdata asiakas yksilönä antaen hänelle mahdollisuuden tuoda oma itsensä vuorovaikutustilanteeseen.

Sensitiivinen kohtelu, vuorovaikutuksellinen tukeminen ja arvostava kohtaaminen antavat kuvan siitä, mitä tutkimuksen keskiössä olevalla herkkätuntoisen kohtaamisen käsitteellä viitataan. Herkkätuntoiseen kohtamiseen sisältyy myös seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan parissa työskentelevän ammattilaisen oikeanlainen tapa käsitellä syyllisyyden ja häpeän tunteita, sillä ne ovat keskeisesti osa kokemuksen käsittelyä ja kokemuksesta toipumista (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61). Herkkätuntoiseen kohtamiseen ei kuulu esimerkiksi seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltakokemuksen vähätteleminen, kauhistelu tai uhrin syyllistäminen, sillä ne vahvistavat syyllisyyden ja häpeän tunteita sekä vaikuttavat kielteisesti toipumisprosessin alkamiseen ja jatkoavun vastaanottamiseen (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneella yksilöllä on oikeus tulla kohdatuksi arvokkuudella, mutta ammattilaisella tulee olla tietoa ja taitoa kohdata uhri oikein, jotta hän kykenee tähän (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Mattila (2007, 16) nostaa esille, miten ammattilaisen moralisoivat tai luokittelevat ennakoasenteet ja -luulot sekä ammattilaisen oman elämän koetut traumat ja loukkaukset voivat vaikeuttaa asiakkaan arvostamista ja saada ammattilaisen suhtautumaan tuomitsevasti tai ylimielisesti asiakasta kohtaan. Tämän takia ammattilaisen on tärkeää kohdata oma itsensä (Mattila 2007, 42). Tällä tarkoitetaan sitä, että ammattilaisen tulee tiedostaa omat asenteensa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaan ennen kuin hän kohtaa uhreja. Nipuli ja Bildjuschkin (2016, 61) toteavat, että väkivaltaa väheksyvä ammattilainen ei pysty luomaan turvallista ilmapiiriä, tuntemaan tarvittavaa myötätuntoa uhria kohtaan ja antamaan hänelle hänen tarvitsemansa tukensa. Ammattilaisten omat hoitamattomat ja käsittelemättömät traumat vaikuttavat siis ammattilaisen kykyyn kohdata asiakkaita (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61).

Herkkyys uhrien tarpeille ja tilanteille riippuvatkin yksittäisten ammattilaisten ammattitaidoista, minkä takia ammattilaisia tulisi jatkuvasti kouluttaa kohtaamaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ilmiönä, jotta heillä olisi valmiudet kohdata yksilö oikein asiakastilanteessa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 57). Koulutuksella lisätään ammattilaisten tietoa seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ilmiönä, seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden yksilöiden traumatisoitumisesta ja traumareaktioista, sekä kehitetään ammatillista osaamista seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tunnistamiseen, väkivallasta kysymiseen sekä uhrin hoitamiseen ja tukemiseen (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Ammattilaisten on myös tärkeää tunkea valtakunnalliset ja oman alueen palvelut, osata ohjata asiakkaita tarpeenmukaisiin palveluihin sekä lisätä keinoja tunnistaa oman jaksamisen edellytyksiä (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksesta toipuminen vaatii empaattista toista, mutta empatia voi altistaa ammattilaisen

sijaistraumatisoitumiselle, sekundaarille traumatisoitumiselle ja myötätuntuupumiselle, jos omaa jaksamista ei oteta huomioon (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60). Säännöllinen työnohjaus sekä tiimityöskentely työyhteisössä ennaltaehkäisevät ammattilaisen jaksamiseen liittyviä ongelmia, sillä ne mahdollistavat työhön liittyvien kokemusten jakamisen ja tarkastelun ymmärtävässä ilmapiirissä (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60).

3 SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖ

Teoreettisen viitekehyksen toisen osa-alue johdattelee kohti seksuaaliväkivaltatyön kontekstia seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan toipumisprosessissa. Ensimmäisessä alaluvussa avaan lyhyesti seksuaaliväkivaltatyön historiaa ja palveluita Suomessa. Tämän alaluvun tarkoituksena on nostaa esille, miten seksuaaliväkivaltatyö on suhteellisen tuore palvelumuoto Suomessa, joka on pohjautunut pääosin järjestöjen tarjoamiin erityispalveluihin. Nostan esille myös julkisten palveluiden pitkään keskenään koordinoimattomien palveluiden vaikutusta seksuaaliterveyspalveluiden laatuun. Käsittelen kuitenkin tässä teoriaosuudessa pääasiassa Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstia. Avaan Otava-hanketta, jonka seurauksena Tyttöjen Talot saivat rahoitusta seksuaaliväkivaltatyöhön myös laajemmin Suomessa, korostaen resurssien ja rahoitusten tärkeyttä seksuaaliväkivaltatyön erityispalveluissa. Avaan myös traumaviitekehyksen ja sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyyden käsitteet, sillä ne vahvistavat ammattilaisten ymmärrystä seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ilmiöstä sekä luovat siltaa teorian ja tutkimustulosten väliselle keskustelulle.

3.1 Seksuaaliväkivaltatyön historiaa ja palveluita Suomessa

Seksuaaliväkivaltatyö on seksuaalisuutta loukkaavaan väkivallan vastaista ja ehkäisevää työtä sekä tukevaa apua seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneille yksilöille ja heidän läheisilleen. Seksuaaliväkivaltatyö ja sen tarve nousi laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun vasta 1990-luvulta lähtien ja sen käytäntöihin ovat valuneet myös aiemmin mainitsemani sosiokulttuuriset käsitykset seksuaalisuudesta ja väkivallasta sekä tapa suhtautua seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhriin ja tekijään (Riski 2009, 19; Ronkainen & Näre, 8–9). Nämä käsitykset ovat pitkään heijastuneet seksuaaliväkivaltatyöhön muun muassa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan sukupuolistuneisuuden ohittamisena tai seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön vahvan toimijuuden vaatimuksena (Ronkainen & Näre, 8–9).

Valkama (2003, 10) toteaa terveydenhoitojärjestelmän olleen jo lähes 20 vuotta sitten siinä pisteessä, että ihmiset eivät saa palveluita, erityisesti mielenterveyspalveluita, joita julkisen sektorin tehtävä on lain mukaan tuottaa ja tarjota, vaan heitä ohjataan yhä enemmän kolmannen sektorin puolelle apua saamaan. Sen lisäksi että palveluita ei ole tarjolla julkisella puolella,

palvelun laatu myös vaihtelee ja jonot palveluihin ovat pitkiä (Valkama 2003, 14). Esimerkiksi, Nipuli ja Bildjuschkin (2016, 22) nostavat esille kyselyn, jossa suomalaisessa terveydenhoitojärjestelmässä löytyi suuria puutteita psykososiaalisen tuen tarjoamisessa, oikeudellisissa asioissa neuvomisessa, järjestöjen tarjoaman tuen piirin ohjaamisessa sekä sairaanhoitopiirin sisällä uhrin tuetussa siirtymisessä palvelusta toiseen. Tämän lisäksi todettiin, että saman sairaanhoitopiirin sisällä on usein lukuisia eri tapoja ja käytäntöjä uhrin hoitamisessa ja avun tarjoamisessa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22). Ainoastaan puolet sairaanhoitopiireistä tarjosivat ammattilaisille säännöllisesti koulutusta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan teemoista sekä tämän lisäksi alle puolessa sairaanhoitopiireistä järjestettiin säännöllisesti koulutusta psyykkisen ensituen ja psykososiaalisen tuen antamisesta, uhrin neuvomisessa oikeudellisissa tai lainsäädäntöön liittyvissä asioissa sekä henkilökunnan sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntuupumisen tunnistamisessa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22).

Kyselyssä selkeästi esiin noussut puute tiedon antamisessa ja psykososiaalisen tuen tarjoamisessa heijastuu myös ammattilaisten kokemuksissa omista resursseista käsitellä ilmiötä. Valkama (2003, 11) nostaa esille, miten eri alojen ammattilaiset ovat tuoneet esille koulutuksen ja konsultaatiomahdollisuuksien puutteen luovan kokemuksen siitä, että heillä ole tarvittavaa tietotaitoa tai rohkeutta uskaltaa ottaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tuomaa haastetta vastaan. On kuitenkin selkeää, että asiakkaalla on oikeus hyvään hoitoon riippumatta siitä, missä hän asuu ja mikä hänen varallisuutensa taso on (Valkama 2003, 11).

Istanbulin sopimus on Euroopan neuvoston vuonna 2014 voimaan astunut yleissopimus, jonka tarkoituksena on ehkäistä tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22). Istanbulin sopimuksen 25. artikla velvoittaa sopimusmaitaan turvaamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhrin tarvitseman erityistuen, joka sisältää oikeuslääketieteellisen tutkimuksen sekä psykososiaalisen tuen ja neuvonnan (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22). Tämän lisäksi Istanbulin sopimus velvoittaa, että uhrin tulee saada tarvitsemansa apu yhdestä paikasta tai hänet on sieltä välittömästi ohjattava asianmukaisiin erityispalveluihin sekä ammattilaisilla tulee olla erityisosaamista ilmiöön liittyen (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 22). Tällä hetkellä sopimuksen edellyttämiä palveluita ei kuitenkaan ole riittävästi väestöpohjaan nähden, ja lisäongelmana on ollut se, että jo olemassa olevat palvelut eivät usein ole keskenään koordinoituja (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 21). Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO

2019), nostaa vuoden 2019 raportissaan esille useita asioita, jotka edellyttävät parannusta Suomessa: ammattilaisten kouluttamiseen liittyvät kysymykset vaikeuttavat reagointia kaikkiin naisiin kohdistuvan väkivallan muotoihin, sekä parannusta edellyttäisi muun muassa sukupuolineutraalin näkökulman purkaminen, syrjinnänkiellon noudattaminen sekä uhrikeskeisen näkökulman käyttöönotto. GREVIO (2019) myös katsoo, että Suomen tulisi varmistaa riittävät resurssit naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiselle työlle, tukea järjestöjä työssään sekä ryhtyä toimenpiteisiin muun muassa tiedon keräämisen ja uhrien tukemisen varmistamiseksi.

Nipuli ja Bildjuschkin (2016, 21) toteavat Keski-Suomen, Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirien olleen edelläkävijöitä siinä mielessä, että heillä on ollut käytössä alueellinen hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön auttamiseksi jo vuodesta 2003. Heitä lukuun ottamatta seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneille yksilöille suunnatut julkisen sektorin erityispalvelut puuttuivat terveydenhuollosta lähes kokonaan vuoteen 2017 asti, kun ensimmäinen SERI-tukikeskusmalli lähti käyntiin Helsingissä, myöhemmin leviänyt kahdeksalle Suomen paikkakunnalle (THL 2020b). SERI-tukikeskusmalli kehitettiin takaamaan yli 16-vuotiaiden seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden uhrien akuuttihoito heti väkivaltatapahtuman jälkeen sekä tarpeenmukainen jatkohoito ja -tuki (THL 2020b). SERI-keskukset tekevät myös tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveysjärjestöjen eli kolmannen sektorien palveluiden kanssa, missä vielä suuri osa jatkohoidosta ja -tuesta tapahtuukin (Nipuli & Hakkarainen 2018).

Vaikka SERI-keskukset alkavat täyttämään julkisen sektorin tarjoaman seksuaaliväkivallan tyhjiön, seksuaaliväkivaltatyö on kuitenkin ollut pitkään, ja on edelleenkin pitkälti, järjestöjen tuottamien erityispalveluiden varassa, jotka toimivat pääosin erinäisten rahoitusten varassa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 2–6, 21–24; Valkama 2003, 10–11). Järjestöpohjaista seksuaaliväkivaltatyötä on tehty Suomessa jo useita kymmeniä vuosia ja palveluita seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneille järjestää useampi järjestö, mainitakseni muutaman kuten Ensi- ja turvakotiliitto, Rikosuhripäivystys, Raiskauskriisikeskus Tukinainen, Kriisikeskukset sekä Tyttöjen ja Poikien Talot.

3.2 Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö

3.2.1 Otava-hanke

Moni järjestöjen tarjoamista tukipalveluista ovat hankepohjaisia, minkä takia koenkin mielekkäänä kertoa Otava-hankkeesta ennen kuin käsittelen Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä. Otava-hanke oli Oikeusministeriön vuosina 2017–2018 rahoittama hanke, jonka tavoitteena oli edistää EU:n uhridirektiivin mukaisesti seksuaaliväkivaltatyön kehittymistä valtakunnalliseksi palveluksi (Tyttöjen Talo 2020b). EU:n uhridirektiivi velvoittaa EU:n jäsenvaltioita kehittämään rikosten uhrien oikeuksia mm. velvoittamalla esitutkintaviranomaisia ilmoittamaan uhrille hänen oikeuksistaan ja tekemään henkilökohtaisen arvioinnin uhrin tilasta sekä ohjaamaan hänet tukipalveluihin (Rikosuhripäivystys 2021e). Hanke perustui Helsingin Tyttöjen Talolla kehitettyyn seksuaaliväkivaltatyön matalan kynnyksen hoitomalliin, joka on kohdennettu seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneisiin alaikäisiin ja nuoriin. Otava-hankkeen tekovaiheessa järjestelmällistä kohdennettua seksuaaliväkivaltatyötä tehtiin Suomessa pääasiassa pääkaupunkiseudulla, minkä takia muualla Suomessa asuvat nuoret jäivät yksin kokemustensa ja ongelmiansa kanssa. Hankkeen päämääränä oli tavoittaa ja tukea nuoria seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneita yksilöitä entistä kokonaisvaltaisemmin, monipuolisemmin ja tehokkaammin myös muualla kuin pääkaupunkiseudulla sekä tarjota kansallisesti yhdenmukaista tukea, joka on Istanbulin sopimuksen mukaista ja velvoittaa valtioita laittamaan väkivallan uhrien monimuotoiset erityisosaamista vaativat palvelut kuntoon (Yle Uutiset; Tyttöjen Talo 2020b).

Otava-hankkeen seksuaaliväkivaltatyömalli tavoittikin asiakkaita nopeasti ja paikkakuntakohtaiset yhteistyöverkostot lähtivät muotoutumaan, minkä seurauksena myös Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön asiakasmäärät ovat kasvaneet merkittävästi sekä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) myönsi rahoituksen seksuaaliväkivaltatyötä kaikille seitsemälle Tyttöjen Talolle ympäri Suomea (Hannila 2016).

3.2.2 Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön malli

Tytöjen Talolla tehtävä seksuaaliväkivaltatyö on suunnattu 13–28-vuotiaille tytöille ja nuorille naisille, jotka ovat kokeneet seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa (Tyttöjen Talo 2020b). Se on matalan kynnyksen toimintaa, mikä tarkoittaa sitä, että toiminnassa on keskeistä luottamuksellisuus, maksuttomuus, nimettömyys ja sen toiminta-ajan ulottuminen myös virka-

aikojen ulkopuolelle (Tyttöjen Talo 2020b). Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön tavoitteina on seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön luottamuksen palautuminen ja kattavan tuen löytäminen ohjaavan, terapeutin ja vakauttavan tuen välityksellä (Hannila 2016). Tämän lisäksi annetaan apua rikos- ja oikeusprosesseihin sekä tehdään yhteistyötä lastensuojelun ja muiden viranomaistahojen kanssa (Tyttöjen Talo 2020b). Tuki on joko yksilö- tai ryhmämuotoista sekä siinä on mukana myös työskentely huoltajien ja muiden hoito- ja auttamistahojen kanssa (Tyttöjen Talo 2020b).

Matalankynnyksen seksuaaliväkivaltatyömalli sisältää yksilön tavoittamisen, jota seuraa neljä vaihetta: ensimmäisessä vaiheessa asiakas pyritään saamaan kiinnittymään tukeen sekä toisessa vaiheessa kartoitetaan tarvittava tuki ja verkostotyö sekä aloitetaan työskentely. Matalankynnyksen seksuaaliväkivaltatyömallin kolmannessa vaiheessa alkaa aktiivinen työskentely ja sitoutuminen tukeen sekä neljännessä vaiheessa asiakasta tuetaan siihen saakka, että asiakassuhde loppuu (Karhumäki & Hannila 2012). Tavoittamisesta kolmannen vaiheen päättymiseen aikaa kuluu korkeintaan kaksi vuotta, jonka jälkeen neljäs vaihe kestää vielä suunnilleen puoli vuotta, jonka jälkeen asiakassuhde loppuu tai asiakkaan halutessa asiakassuhdetta voidaan jatkaa ja sovitaan seurannasta (Karhumäki & Hannila 2012).

3.2.3 Traumaviitekehys seksuaaliväkivaltatyön pohjana

Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön pohjana toimii traumaviitekehys. Traumaviitekehysten mukaan traumat jaetaan I-tyypin ja II-tyypin traumoihin. I-tyypin trauman taustalla on usein yksittäinen tapahtuma, jonka seurauksena yksilön puolustuskeinot käsitellä traumaattista tapahtumaa eivät riitä (Santalahti & Lehtonen 2016, 150). I-tyypin trauma hoidetaan traumaattisen kokemuksen käsittelyllä ja hoidolla, tukemalla yksilön selviytymiskeinoja sekä käyttämällä muun muassa rauhoittamis- ja vakauttamismenetelmiä (Hannila 2016, 9). II-tyypin trauman taustalla on taas useat traumaattiset tapahtumat, jonka seurauksena sitä kuvataan kompleksisena traumaperäisenä stressihäiriönä (Santalahti & Lehtonen 2016, 151). Traumaoireiden voimakkuuteen vaikuttaa esimerkiksi traumaattisten kokemusten toistuvuus sekä traumaattisen kokemuksen aiheuttajan ja kokijan välisen suhteen laatu (Santalahti & Lehtonen 2016, 151).

Seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta voi seurata myös traumaperäinen stressihäiriö (toisin sanoen posttraumaattinen stressihäiriö), jonka oireet voidaan jakaa uudelleenkokemisoireisiin, välttämisoireisiin sekä vireystilaoireisiin (Klemetti & Raussi-lehto 2016, 155).

Uudelleenkokemisoireet ovat toistuvia, tahattomia ja tungettelevia muistoja, unia ja takaumia, kun taas välttämisoireilla viitataan uudelleenkokemuksia aiheuttavien tunteiden, muistojen, ajatusten, ihmisten, paikkojen ja/tai tilanteiden systemaattiseen välttelyyn (Raijas 2003, 37; Boon et al. 2011, 32–37). Välttämisoireilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi yksilön käyttämiä selviytymiskeinoja. Vireystilaoireet sisältävät ylivireys- tai alivireysoireita: ylivireys nähdään mm. vihanpurkauksina, säikähähdysreflekseinä, keskittymis- ja tarkkaavaisuusongelmina, itsetuhoisena käyttäytymisenä ja hyperaktiivisuutena, kun taas alivireys esiintyy yleensä muun muassa fyysisenä turtuneisuutena, mielen tyhjiytenä, kykenemättömyytenä puhua, liikkua tai reagoida, korostuneena uneliaisuutena ja/tai hetkellisinä tajunnan menetyksinä (Raijas 2003, 37; Boon et al. 2011, 32–37). Brusila (2009, 82) toteaa traumaperäisen stressihäiriön riskitekijöiksi traumaa edeltävät, trauman aikaiset ja jälkeiset tekijät: traumaa edeltävät tekijät ovat yksilön persoonallisuuteen liittyvät piirteet, kuten yksilön resilienssi, tai yksilön sosioekonominen tausta, vähemmistöryhmään kuuluminen, lapsuudessa koetut vastoinkäymiset. Trauman aikaisiin riskitekijöihin sisältyvät koettu uhka hengelle, trauman aikainen dissosiaatio sekä muu psyykinen oireilu, jotka ovat läsnä traumaattisen kokemuksen aikana, kun taas trauman jälkeisiä riskitekijöitä ovat kokemus huonosta sosiaalisesta tuesta sekä myöhemmät vastoinkäymiset ja stressitekijät (Brusila 2009, 82). Amerikan psykiatriyhdistyksen (2013, 276) mukaan traumaperäisen stressihäiriön diagnostiset kriteerit täyttyvät noin joka toisella tai kolmannella raiskauksen kokeneella.

Dissosiaatio on selviytymiskeino, jossa mieli katkaisee normaalin yhteyden ajatuksiin, tunteisiin, käyttäytymiseen sekä traumaattiseen kokemukseen (Boon et al. 2011, 14). Dissosiaatio sisältää tapahtuman ulkoistamisen, asian tarkastelemisen ulkopuolisena ja muistamattomuuden, sekä kokemuksen persoonan hajoamisesta, ympäristöstä vieraantumisen ja ajan vääristymisestä (Ellilä 2015, 101; Boon et al. 2011, 15–16). Siinä on keskeistä tunne siitä, että yksilöllä on epätavallisia elämäkokemuksiin kuulumattomia muistoja, ajatuksia, tunteita ja toimintatapoja (Ellilä 2015, 101; Boon et al. 2011, 7). Jos yksilö kokee toistuvasti dissosiaatiota aiheuttavia tilanteita, voi yksilölle kehittyä dissosiativisia häiriöitä, kuten dissosiativinen identiteettihäiriö, depersonalisaatiohäiriö tai dissosiativinen muistinmenetys (Boon et al. 2011).

Traumaviitekehys antaa myös vastauksia siihen, miten yksilöllä voi olla vaikeuksia ymmärtää seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemusta tai miksi yksilö joutuu yhä uudelleen seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan uhriksi muun muassa uhriutumisen kierteen ja

dissosiaation mekanismien välityksellä. Uhriutumisen kierteellä viitataan siihen, miten yksilön minäkuva ja odotukset sekä vaikeus kokea itseänsä arvokkaaksi voivat vaikuttaa yksilön kykyyn havaita, ymmärtää ja tulkita sitä, mitä ihmissuhteissa tapahtuu (Raijas 2003, 41). Edellä mainitut tekijät voivat siis vaikuttaa yksilön kykyyn ymmärtää tilanteita, jotka voivat muiden mielestä selkeästi rikkoa yksilön itsemääräämisoikeutta. Dissosiaation mekanismeilla tarkoitetaan käsittelemättömien ja osittain dissosioitujen traumojen vaikutusta yksilön havainnointiin, eli tästä näkökulmasta traumaattisten muistojen välttely voi myös vääristää yksilön kykyä ymmärtää, kun hänen itsemääräämisoikeuttaan rikotaan (Raijas 2003, 41).

Traumaviitekehys on mielekäs tapa lähteä avaamaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan haavoittuvuuden monimuotoisuutta. Sitä on kuitenkin kritisoitu siitä, ettei se teoriana ota huomioon seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kulttuurisia konteksteja, kuten seksuaalisuuden kulttuurisia käsityksiä, häpeää tai seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön tunnesidettä tekijään (Ronkainen 2008, 49). Kuitenkin Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisessa on oleellista, ettei yksilöä kohdata ainoastaan hänen traumansa näkökulmasta, vaan ihminen nähdään kokonaisena yksilönä. Traumaviitekehys vahvistaa ammattilaisen ymmärrystä traumasta sekä seksuaaliväkivaltatyössä välttämättömiä tietotaitoja ja kykyä kohdata traumatisoitunut yksilö. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä sitä voisi ajatella tukipilarina, joka vahvistaa työntekijöiden ammattitaitoja kohtaamistyössä. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö ei rakennu vain traumaviitekehysten pohjalta vaan kaikessa Tyttöjen Talon toiminnassa on keskeistä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys.

3.2.4 Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen näkökulma kohtaamistyössä

Tyttöjen Talossa tapahtuva kohtaamistyö on tyttöjen ja nuorten naisten tarpeista lähtöisin olevaa sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä työtä, joka ikään kuin vastaa seksuaaliväkivaltatyön kontekstista edellä mainittuun huoleen traumaviitekehysten kyvystä ottaa huomioon asiakkaiden yksilöllisyys ja seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvät kulttuuriset kontekstit. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työn peruseriaatteena on kohdata ihmiset yksilöinä, mutta samalla ottaen huomioon ja arvostaen niitä tapoja, joilla sukupuoli, kulttuuri ja etninen viiteri sekä muut tekijät muodostuvat osana nuorten ryhmään kuulumisen tai siitä poissulkemisen rakentumista (Tyttöjen Talo 2020d). Tätä kautta tarjoutuu tilaa ja työkaluja yksilöiden identiteettityöhön (Tyttöjen Talo 2020c, 2020d). Tyttöjen Talon sivuilla (Tyttöjen Talo 2020c) sukupuolisensitiivisyys määritellään ”kriittisenä herkkyytenä tiedostaa ja tunnistaa

sukupuoleen liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia suhteessa yksilön kokemisen, olemisen ja toimimisen mahdollisuuksiin”. Sukupuolisensitiivisyys tuo siis seksuaaliväkivaltatyön kontekstiin kriittisen suhtautumisen yhteiskunnan rakenteisiin, käytäntöihin ja toimintatapoihin, jotka vaikuttavat yksilön identiteetin rakentumiseen (Anttonen 2017, 23). Se on siis herkkyyttä huomioida sukupuolten erilaisia merkityksiä: on olemassa monenlaisia ja monipuolisia malleja ja tapoja olla esimerkiksi tyttö, minkä takia sukupuolisensitiivisessä työssä pyritäänkin purkamaan ja avaamaan sukupuolittuneita käyttäytymismalleja, jotta yksilöllä on mahdollisuuksia löytää omannäköisensä identiteettinsä (Tyttöjen Talo 2020c). Nuorten kokonaisvaltainen tukeminen tässä yhtä monimutkaisemmaksi käyvässä oman identiteetin rakentamisessa mahdollistuu paneutumalla naiseksi kasvamisen erityisyyteen ja siihen liittyvien kipukohtien tunnistamiseen sekä yksilöllisten vahvuuksien ja voimavarojen paikantamiseen (Eischer & Tuppurainen 2011, 15–16). Tarkoituksena on tuoda esille, miten ei ole olemassa yhtä ”oikeaa” tapaa olla jotain sukupuolta esimerkiksi lisäämällä tietoisuutta odotuksista, joita yhteiskunta asettaa sukupuolena olemiseen (Punnonen 2007, 521–540). Punnonen (2007, 521–540) toteaa odotusten tiedostamisen ja tunnistamisen muuttavan käsityksiä sukupuolesta sallivampaan suuntaan. Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisestä näkökulman lähtökohtana onkin ajatus siitä, että omaan sukupuoleen identifioiminen on tärkeä osa yksilön tervettä kasvua: sukupuoleen identifioiminen vahvistaa yksilön itsetuntoa, auttaa paikantamaan yksilöllisiä vahvuuksia ja voimavaroja sekä auttaa täten arvostamaan myös toisia sukupuolia tasavertaisesti (Eischer & Tuppurainen 2011, 15–16).

Sukupuolisensitiivisen työotteen rinnalla kulkee myös kulttuurisensitiivisyys, jonka kautta herkistytään huomioimana kulttuurien tuomat erityispiirteet yksilön identiteetin rakentumisessa ja kasvussa (Tyttöjen Talo 2020d). Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työn kontekstissa tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että monikulttuurisia tyttöjä ja nuoria naisia ei nähdä vain yhtenäisenä ryhmänä vaan yksilöinä, sekä kulttuurin nähdään käsittävän muutakin kuin yksilön etnisen taustan. Kulttuurilla viitataan erilaisiin olemisen tapoihin, kuten nuorisokulttuureihin, seksuaaliseen suuntautumiseen, erilaisiin elämäntapoihin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, joissa nuoret rakentavat identiteettiään erilaisten kulttuurien risteyksissä (Tyttöjen Talo 2020d). Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen työote ottaa siis huomioon yksilön kokemuksen ja identiteetin intersektionaalisuuden, jolla viitataan pyrkimykseen tarkastella monien tekijöiden samanaikaista vaikutusta yksilön identiteettiin ja asemoitumiseen yhteiskunnallisissa valtasuhteissa (Crenshaw 1989; THL 2020c). Yksilön identiteettiä ei voida siis tarkastella vain yhden identiteetin osan tai tekijän perusteella, kuten sukupuolen, yhteiskuntaluokan, iän,

etnisen taustan, toimintakyvyn tai seksuaalisuuden suuntautumisen perusteella, vaan on tärkeää tarkastella eri tekijöiden vaikutusta suhteesta toisiinsa, eri tekijöiden risteävinä eriarvoisuuksina (Crenshaw 1989; THL 2020c).

Kulttuuri- ja sukupuolisensitiiviseen työotteeseen sisältyy keskeisesti työntekijän kyky sekä herkistyä tunnistamaan omia arvoja ja normeja että tunnistaa ja tarkastella kriittisesti omia käsityksiä sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja kulttuureista (Eischer & Tuppurainen 2011, 16, Anttonen 2007, 10). Anttonen (2007, 10) määrittelee sensitiivisyyden herkkyytenä tarkastella kriittisesti omia arvoja, käsityksiä ja toimintaa. Ilman reflektiivistä ajatustyötä ja omaa toimintaa ohjaavien stereotyyppien kriittistä ajattelua, Eischer ja Tuppurainen (2011, 17) toteavat vaarassa olevan eräänlainen paradoksi, jossa esimerkiksi naiseksi kasvamisen erityispiirteiden korostaminen tuokin sivutuotteena sen, että samalla tuotetaan ja uusinnetaan sukupuolieroja sen sijaan, että niitä purettaisiin tai kyseenalaistettaisiin. Tämän takia sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työotteen toteuttaminen vaatii ammattilaiselta älyllistä ja emotionaalista tasapainoilua sekä suurta tilanneherkkyyttä, kriittisyyttä ja itsereflektiota ettei vahingossa vahvisteta ihmisten välisiä eroja ja täten myös heidän välisiä valta-asemia, mikä on nimenomaan sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyyden vastaista toimintaa (Eischer & Tuppurainen 2011, 17).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA METODOLOGISET VALINNAT

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille herkkätuntoisen kohtaamisen ulottuvuuksia Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä. Vaikka tutkimuksessani ei keskitytä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksiin, ne ovat läsnä monin tavoin tutkimusprosessissa, minkä takia herkkyys läpi leikkaa tutkimustani ja tulee ottaa huomioon myös tutkimuksen metodologisissa valinoissa. Tässä kappaleessa käsittelen tutkimukseni metodologisia valintoja aluksi avaten yleisesti tutkimuksen analyysimenetelmää eli fenomenologiaa ja feminististä fenomenologiaa alakappaleessa *4.1 Fenomenologinen lähestymistapa*. Seuraavassa alakappaleessa *4.2 Aineistontuotannon esittely* avaan tutkimuksen aineistontuotantoa, missä esittelen tutkimuksen aineistontuotannon prosessit vaiheittain. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa *4.3 Feministinen fenomenologinen aineistonanalyysi* esittelen tutkimuksen aineistonanalyysin prosessia.

4.1 Fenomenologinen lähestymistapa

Tutkimukseni lähestymistapa on fenomenologinen. Fenomenologisella lähestymistavalla selitetään usein yksilön yleistä merkitystä tietyn konseptin tai ilmiön eletystä kokemuksesta sekä keskitytään kuvaamaan mitä kaikilla osallistujilla on yhteistä, kun he kokevat kyseisen ilmiön (Creswell 2007, 76). Ilmiö voi olla mikä tahansa inhimillisen kokemuksen objekti, kuten insomnia, ulkopuolelle jättäminen, suru tai kuten tässä tapauksessa herkkätuntoinen kohtaaminen seksuaaliväkivaltatyön kontekstissa, mutta fenomenologisen lähestymistavan puitteissa kysymmekin mitä yksilöt kokivat ja kuinka he kokivat kyseisen ilmiön (Creswell 2007, 76).

Fenomenologisessa lähestymistavassa on vahva filosofinen komponentti, sillä se pohjautuu vahvasti Husserlin ja hänen seuraajiensa, joista mainitsen Heideggerin ja Merleau-Pontyn, kirjoituksiin. Husserl edustaa transsendentaalifenomenologiaa, jossa kokemus nähdään intentionaalisena maailmasuhteena, jota jäsentää ensisijaisesti elämismaailma, joka on olemassa ihmisestä riippumatta, mutta kuuluu kiinteästi ihmisen todellisuuteen (Macann 1993, 140). Tietoisuuden tarkoituksellisuudella viitataan siihen, että tietoisuus on aina kohdistunut objektia kohti, minkä takia objektin realiteetti on yhteydessä yksilön tietoisuuteen siitä (Moran

2000, 145). Fenomenologisen tutkimuksen kohteena onkin yksilön kokemuksellinen suhde maailmaan, jossa hän elää (Creswell 2007, 76).

Heidegger puolestaan edustaa eksistentiaalista fenomenologiaa, joka korostaa ihmisen olemista ja mahdollisuutta tunnistaa muutoksia itsessään ymmärtäen niitä uudella tavalla (Moran 2000, 195–199). Tämän näkemyksen pohjalta ihmiset voivat myös muuttaa omaa toimintaansa ohjaten sitä yhdessä toisten ihmisten ja luonnon kanssa. Keskeistä tässä käsityksessä on *dasein* eli inhimillisen olemassaolon käsite, joka pyrkii pois Husserlin subjektina ja objektina olemisen sijasta niin sanottuun maailmassa olemiseen (Moran 2000, 238–239). Merleau-Pontyn fenomenologiassa korostuu ruumiillisuus ja havainto: tietoisuus on aina havaintotietoisuutta eli havainnointi tapahtuu hänen mukaansa välittömästi ilman merkityksellisyyden erittelyä (Moran 2000, 417–420).

Vaikka Husserlilla ja hänen seuraajillansa on hyvin erilaisia näkökulmia fenomenologiaan, ne rakentuvat kuitenkin yhtäläisesti muutaman periaatteen varaan: fenomenologia on tutkimusta yksilöiden eletyistä kokemuksista, nämä kokemukset nähdään tietoisina sekä kokemuksen essenssin eli olemuksen kuvaaminen tulee kehittyä tutkimuksen aikana (Creswell 2007, 77). Fenomenologian periaatteena on keskeyttää kaikki käsitykset siitä, mikä on oikeata, kunnes nämä käsitykset pohjautuvat vahvemmalle tieteelliselle pohjalle (Moran 2000, 145). Husserl kutsuu tätä keskeytystä epookiksi (Moran 2000, 145). Fenomenologisen lähestymistavan keskeisenä tarkoituksena on luoda universaaleja näkökulmia yksilön kokemuksesta tietystä ilmiöstä, jota tutkitaan yhden konseptin tai idean kautta, ryhmän yksilöitä kanssa, jotka ovat kokeneet ilmiön (Creswell 2007, 78). Tästä alkaakin filosofinen keskustelu perusajatuksista, jotka liittyvät fenomenologian tekemiseen; keskustellaan yksilöiden eletyistä kokemuksista ja miten heillä on sekä subjektiivisia kokemuksia ilmiöstä että objektiivisia kokemuksia yhtäläisyyksistä toisten kanssa (Creswell 2007, 78). Kokemuksellinen suhde sisältää yksilön vuorovaikutussuhteen toisten kanssa sekä hänen kokemuksellisen suhteensa kulttuuriin, yhteiskuntaan ja luontoon. Tärkeimpiä käsitteellisiä työkaluja ovatkin kokemus ja merkitys (Creswell 2007, 78).

Husserl esittää teoksessaan ”Eurooppalaisten tieteiden kriisi ja transsendentaalinen fenomenologia” sukupuolen lukeutuvan fenomenologian tutkittaviin ilmiöihin (Husserl 1936). Kuitenkin feministinen fenomenologia on kritisoinut fenomenologiaa siitä, ettei se ota huomioon transsendentaalisen subjektin sukupuolisuutta: miehet ovat omaksuneet tämän transendenttisen subjektin statuksen, kun taas naiset ovat sijoitettu läsnäolevan Toisen

statukseen (Heinämaa & Rodemeyer 2010, 7). Ero miehen subjektina ja naisen toisena olemisena nähtiin avaimena vallan ja sortamisen ymmärtämiselle: naisten tilanne ja paikka nähtiin jännitteisenä, sillä se sijoittui transsendentin ja läsnäolevuuden väliin (Heinämaa & Rodemeyer 2010, 7). Naiset siis nähtiin itsetietoisina yksilöinä, jotka kykenevät transsendenttiin, mutta ovat painostettuja läsnäolevuuteen kulttuuristen ja sosiaalisten edellytysten pohjalta (Heinämaa & Rodemeyer 2010, 7).

Feministinen fenomenologia alkoi aktivoitua 1930-luvulta lähtien Edith Steinin ja Simone de Beauvoirin johdatuksella pyrkimyksenä osoittamaan, että sukupuolella ja sukupuolierolla on ontologinen tai transsendentaalinen funktio: ihmisen tapa olla maailmassa ja suhtautua siihen määrittyvät keskeisesti sukupuolesta käsin (Heinämaa & Rodemeyer 2010, 2; Heinämaa 2011, 133). Feministisen fenomenologian rikkaus onkin tarkastella yksilön kokemusta sortavien valta-asemien näkökulmasta: Johanna Oksala (2004) toteaa kokemuksen aina rakentuvan tavalla, että se reflektoi sortavia diskursseja ja valta-asetelmia. Henkilökohtaisten kokemusten ja kielellisten representaatioiden välillä tulee aina olemaan aukkoja, joita työstetään ymmärtääkseen kyseistä kokemusta – aukko tarjoaa tilaa erimielisyydelle ja kritiikille (Oksala 2004). Kokemukset voivat kyseenalaistaa diskursseja, vaikka ja koska ne ovat läpikohtaisin käsitteellisiä (Oksala 2004). Oksala (2004) toteaa kokemuksella olevan erittäin tärkeä rooli sortavien valta-astelemien vahvistamisessa ja toistamisessa, mutta nimenomaan kokemusten reflektointi avaa tilaa valta-asetelmien yksilölliselle ja kollektiiviselle muutokselle ja vastarinnalle.

Fenomenologisen tutkimuksen tavoitteena on siis ymmärtää tutkittavaa ilmiötä siinä elämäkokonaisuudessa, jossa asiaan liittyvät tutkittavan kokemukset ovat muodostuneet tai missä ne tulevat tarkasteluun. Fenomenologisessa lähestymistavassa ei siis olla kiinnostuneita yksittäisistä sanoista, tauoista haastatteluissa tai haastateltavan käyttämistä äänenpainoista, vaikka tietynlainen rivien välistä lukeminen on oleellista, vaan fokus on mielellisissä merkityksissä, joita tutkittava tuottaa asiasta puhuttuna, kirjoitettuna ja kuvattuna (Creswell 2007, 79). Kokemuksista ja mielellisistä tulkinnoista muodostuu merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia, jotka luodaan merkitysten tajun ja tutkimusaineiston avulla (Creswell 2007, 78).

Edellytyksiä onnistuneelle tutkimukselle ovat merkitysriikkaat aineistot, eli kuvat, tekstit tai vähän ohjatut haastattelut, jotka sisältävät tutkittavan tuottamia epämääräisiä tuntemuksia, aavistuksia, vertauksia ja kielikuvia (Creswell 2007, 105). Teoreettinen viitekehys otetaan

työkaluksi vasta aineistosta nousevan tulkinnan ja tutkijan laajentuneen ymmärryksen jälkeen. Tutkijan on tärkeää paljastaa oma esiymmärryksensä tutkimusilmiöstä, eli hänen lähtökohtansa, ennakkokäsityksensä ja ennakko-oletuksensa. Esiymmärryksen kyseenalaistaminen, siitä etääntyminen ja täten ymmärryksen laajentaminen on yksi tutkimuksen tavoitteista, sillä tutkijan elämäkokemuksella ja sen tuomalla merkityksen tajulla on keskeinen tehtävä fenomenologisessa analyysissä (Creswell 2007, 79).

4.2 Aineistontuotanto

Aineistonani on neljän Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden puolistrukturoidut teemahaastattelut. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, josta paikoittain käytetään termiä puolistrukturoitu haastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymykset kohdistuvat tiettyihin aihepiireihin ja siinä on yleistä se, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47). Teemahaastattelun kautta tutkitaan yksilön ajatuksia, tuntemuksia ja kokemuksia sekä sitä käytetään usein kun on tarkoitus tutkia aiheita, joista ei vielä tiedetä niin paljoa tai ne koetaan arkoina (Alastalo 2005, 67; Metsämuuronen 2006, 235). Tämän takia koin nimenomaan puolistrukturoidun teemahaastattelun mielekkääksi aineistontuotannon menetelmäksi fenomenologisen analyysimenetelmän rinnalle, sillä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivalta on tutkimusaiheena arka sekä ammattilaisten kokemuksia herkkyydestä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön kohtaamisessa ei ole vielä kovin tutkittu aihe. Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistontuotannon menetelmänä sekä feministinen fenomenologia aineistonanalyysin menetelmänä vastasivat tutkimukseni pyrkimykseen nostaa esille nimenomaan haastateltavien subjektiivisia käsityksiä, kokemuksia, ajatuksia ja tuntemuksia herkkyydestä kohtaamisen osana ottaen kuitenkin analyysini luontevasti mukaan seksuaalisuutta loukkaavan väkivaltaan liittyvät sukupuolittuneet sosiokulttuuriset tekijät. Puolistrukturoidun haastattelumenetelmän mukaisesti pyrin esittämään kaikille kysymykset lähes samassa järjestyksessä, mutta otin myös teemahaastattelusta pohjaisin olevia vapauksia järjestyksen suhteen: haastatteluissani vaihdoin kysymysten järjestystä haastattelussa nousseiden teemojen mukaisesti välttääkseni haastattelun rakentuvan täysin haastattelurungon mukaisesti, usein haastatteluissa esille nousseet asiat muovasivat sitä, missä järjestyksessä kysymyksiä kysyin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Myös yhdessä haastattelussa ajallisten tekijöiden takia en ehtinyt käymään läpi kaikkia kysymyksiä

yhtä tarkasti kuin muissa, joten jokainen haastattelu on ollut hyvin yksilöllinen sekä haastattelukysymysten järjestyi haastateltavien kertomien kokemusten pohjalta.

Haastattelujen rekrytointiprosessi muodostui siitä, että lähetin jokaiselle Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijälle henkilökohtaisesti sähköpostia, jossa pyysin heitä harkitsemaan osallistumista tutkimukseen. Sähköpostin liitteenä oli suostumuslomake (liite 1), jossa nostin esille mistä tutkimuksessa on kyse ja millaisia eettisiä toimenpiteitä tutkimuksessa otetaan huomioon. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat ne seksuaaliväkivaltatyöntekijät, jotka vastasivat myönteisesti sähköpostiini ja halusivat osallistua tutkimukseen.

Tutkimusaiheen haavoittuvuuden takia pro gradu -tutkielmani tekeminen on tarkoittanut lukuisien eettisten seikkojen huomioonottamista. Kuten jo aiemmin mainitsin, pyrin rakentamaan tutkimuksen kunnioittaen sekä seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden että myös yksilöasiakkaiden anonymiteettiä, salassapitovelvollisuutta ja yksilön integriteettiä. Tutkijana kunnioitan tutkimukseen osallistuvien yksilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, tähän pyrin muun muassa turvaamalla osallistujien yksityisyyden sekä varmistamalla, että osallistujilla on vapaus vetäytyä tutkimuksesta halutessaan (TENK 2019, 7). Lähetin tutkittavan tiedotteen ja suostumuslomakkeen, jonka tarkoitus on kertoa osallistujille heidän oikeuksistaan muun muassa takaamalla tutkittavalle oikeuden kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, peruttaa tutkimukseen osallistumisen ja keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman kielteisiä seurauksia sekä saada tietoja tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteuttamisesta (TENK 2019, 8). Tutkijana pyrin myös varmistamaan, ettei tutkimus aiheuta merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja tutkimuksen osallistujille tai esimerkiksi Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöille yhteisönä tai heidän asiakkaillensa (TENK 2019, 7).

Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä ei tee kovin montaa yksilöä Suomessa, joten suurena eettisenä pohdinta oli se, miten tuon haastateltavien äänet esille. Päädyin lopulta päätöksen siitä, että esitän seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemukset esille yhtenä äänenä. Tämä päätös rakentui esimerkiksi siitä, että haastatteluissa tuli useampaan kertaan ilmi se, miten seksuaaliväkivaltatyö on hyvin itsenäistä työtä eikä työntekijät ole täysin varmoja, millaisella otteella muissa Tyttöjen Taloissa seksuaaliväkivaltatyöntekijät tekevät työnsä. Tutkimus sisältää neljän seksuaaliväkivaltatyöntekijän haastattelun, joista nousi selkeästi esille hyvin samanlaisia periaatteita, käsityksiä ja toimintatapoja seksuaaliväkivaltatyön tekemisestä,

tietysti omanlaisten menetelmien, persoonallisuuksien ja tapojen rikastamana. Haastatteluissa siis korostui selkeä yhtenäinen tapa herkistyä kohtaamaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö, joten päädyin siihen, että voin tuoda haastattelut esille nimettömänä, yhtenä äänenä. Koin, että nämä äänet, kokemukset ja käsitykset, mitä tutkimuksessa nousee esille, voivat olla muuten erittäin tunnistettavissa, joten tämä päätös syntyi myös eettisestä tarpeesta suojata tutkittavien yksityisyyttä (TENK 2019, 12–13).

Haastateltavat olivat kaikki Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöitä. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden työkokemus vaihteli, mutta jokainen oli ollut Tyttöjen Talolla vähintään kolme vuotta. Heillä oli monenlaista aikaisempaa työkokemusta taustalla, mutta pääasiassa sosiaali- ja terveysalan työhistoriaa. Haastateltavien kokemuksissa nousi esille yhdeksi tekijäksi siihen, miten on päätyntä tekemään seksuaaliväkivaltatyötä sen, että he kokivat, että seksuaaliseen traumaan, kaltoinkohteluun ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksiin ja sen vaikutuksiin ei kiinnitetty tarpeeksi huomioita tai seksuaalisuudella ei ollut painoarvoa eikä sitä käsitelty, tai jos käsiteltiin niin hyvin puutteellisesti. Kokemuksissa nousi myös yhteinen ymmärrys siitä, että nämä asiat ovat sellaisia, joista ihmisillä ei ole tapana puhua tai ihmiset tietävät, ettei niistä ole tapana puhua. Haastateltavat kokivat aikaisemmissa työpaikoissaan tarvetta lisätiedolle seksuaalisuudesta, seksuaaliterveydestä ja seksuaalineuvonnasta aikaisemmissa työkokemuksissa, minkä takia he lähtivätkin opiskelemaan esimerkiksi seksuaalineuvontaa tai -kasvatusta. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä yksi haastateltava kutsui eettisesti oikeana ja merkityksellisenä työnä, ja toinen haastateltava velvollisuutena ja kutsumuksena tehdä jotakin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön eteen.

Haastattelujen ilmapiiri oli mielestäni erittäin miellyttävä ja ensikertalaisen haastattelijan oli hyvin helppoa yrittää sukeltaa haastattelijan rooliin, vaikka jännitys olikin suuri. Haastateltavat puhuivat kokemuksistaan todella monipuolisesti ja käyttäen sopivasti esimerkkejä, joten aineistoa neljän teemahaastattelun pohjalta tulikin runsaasti. Haastattelujen tekeminen oli sekä henkilökohtaisesti että tutkimuksellisesti hyvin mielenkiintoista, sillä se herätti myös minussa hyvin vahvoja toivon ja ilon tunteita siitä, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen haavoittuvuus todellakin ymmärretään erottamattomana osana seksuaaliväkivaltatyötä. Koin kuitenkin, että kokemattomuuteni tutkijana teki minusta haastattelijana varsin mekaanisen ja siirryin omasta kokemuksestani liian tarkkaan haastattelukysymysten varassa.

Haastattelut ja haastattelukysymykset pohjautuvat haastattelijoiden kokemuksiin ja käsityksiin herkkyydestä Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisissa. Haastattelurunko, jota käytin haastatteluiden tukena ovat liitteenä (liite 2). Haastattelukysymykseni pohjautuivat kahteen karkeaan teema-alueeseen, kokemuksiin ja käsityksiin herkkyydestä osana ammatillista vuorovaikutusta ja kohtaamista sekä omasta jaksamisesta. Ammatillisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen teema oli varsin laaja: siihen sisältyi kysymyksiä seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksista ja käsityksistä ammatillisesta vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta työssä, sen merkittävistä piirteistä, kuten turvallisuuden tunteesta ja nähdyksi tulemisesta haavoittavan kokemuksen käsittelyssä, sekä kysymyksiä menetelmistä ja yksilön kohtaamisesta yksilönä traumaviitekehyksen puitteissa. Tämän lisäksi teema-alueeseen liittyä kysymyksiä, jotka pyrkivät paikantamaan haastateltavien kokemuksia ja käsityksiä herkkyydestä, miten se on läsnä kohtaamisessa, kyvyssä aistia asiakkaan tarpeita, vaikeudesta puhua traumaattisista kokemuksista ja vaikeista tunteista. Viimeisenä osana teemasta oli kysymykset haastateltavien omista ennakkokäsityksistä, arvoista ja asenteista suhteesta seksuaalisuuden, väkivallan ja vallan teemoihin sekä tilasta ja tuesta käsitellä kyseisiä asioita. Toinen teema oli seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden oma jaksaminen ja siitä huolehtiminen, johon sisältyi kysymyksiä tavoista ottaa vastaan ja käsitellä vaikeita tuntemuksia itsessään tai vastoinkäymisiä ja epäonnistumisia, empatian rajoista, tuen muodoista ja riittävydestä.

Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä Microsoft Teams-videopuhelun välityksellä elokuussa vuonna 2020. Haastattelut kestivät noin tunnista kahteen tuntiin. Haastattelut tallennettiin äänitallentimin ja litteroitiin Word-tiedostoon, jotka olivat noin 20–60 sivun pituisia. Litterointiin en sisällyttänyt esimerkiksi hiljaisuuksia, ellei ne ollut erityisen pitkiä. Haastatteluiden ääninauhat tulee hävittää tutkimustyön valmistuessa (Kuula 2006, 129). Hävitin haastattelujen ääninauhat heti litteroinnin jälkeen ja jatkoin aineiston käsittelyä sen litteroidussa muodossa. Työn aineistonanalyysin valmistuessa tuhosin myös litteroidut haastattelutiedostot.

4.3 Feministinen fenomenologinen aineistoanalyysi

Tutkimusaineisto analysoitiin feminististä fenomenologista analyysimenetelmää hyödyntäen, sillä tutkimukseni keskiössä on myös valtarakenteiden merkitys ilmiön taustalla ja pyrkimys

avata niitä. Fenomenologisessa aineistoanalyysissä siirrytään kapeista analyysinyksiköistä, kuten merkittävistä lausunnoista, laajempiin yksikköihin, merkitysyksiköihin, sekä yksityiskohtaisempiin selityksiin, jotka vetävät yhteen kaksi elementtiä: mitä yksilöt ovat kokeneet ja miten he ovat kokeneet (Creswell 2007, 79). Aineisto käydään tarkasti läpi sekä alleviivataan merkittävät lausunnot, lauseet tai lausahdukset, jotka tarjoavat ymmärrystä siitä, kuinka osallistujat kokevat ilmiön (Creswell 2007, 82). Tätä kutsutaan horisontalisaatioksi. Analysoin haastattelut aluksi toisistaan erillisinä ja vasta myöhemmin integroin ne kokonaiskuvaksi. Kävin ensimmäisillä lukukerroilla jokaisen haastattelun läpi mahdollisimman yksityiskohtaisesti läpi tehden samalla kommentteja ajatuksia ja kysymyksiä herättävistä lausunnoista pyrkien löytämään aineistosta merkittäviä lausahduksia ja metaforia. Vaikka olin tietoinen aikaisemmasta teoriasta lähtöisin olevista tavoista kohdata herkkätuntoisesti seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö, pyrin kuitenkin analysoimaan aineistolähtöisesti keskittyen lausuntoihin, jossa haastateltavat itse puhuvat herkkyydestä osana kohtaamista ja otin teoreettisen viitekehyksen vasta analyysin myöhemmässä vaiheessa käyttöön.

Aineiston analyysin toisessa lukuvaiheessa käsittelin aineistoa kokonaisuutena, ja pyrin luomaan näistä merkittävistä lausunnoista teemayksiköitä herkkätuntoisesta kohtaamisesta. Merkittävistä lausunnoista syntyy teemoja, joita käytetään kirjoittamaan niin sanottu tekstuaalinen kuvaelma osallistujan kokemuksista sekä lausuntojen ja teemojen pohjalta kirjoitetaan myös rakenteellinen kuvaelma, joka sisältää tutkimuksen kontekstin ja asetelman (Creswell 2007, 82). Aineistosta pintaan nousseiksi teemoiksi nousivat herkkyyys asiakkaan haavoittuvuudelle, tilallinen ja tilanteinen herkkyyys, terapeutin herkkyyys, moniaistillinen herkkyyys sekä ammatillisuuteen ja itseen kohdistuva herkkyyys. Teemojen rakentuminen oli kuitenkin monipolvinen prosessi, joka alkoi herkkyyden ulottuvuuksien erityispiirteiden huomioimisella, esimerkiksi sen hetkisyyden erityispiirre, joka analyysin myöhemmässä vaiheessa rakentui osaksi tilallisen ja tilanteisen herkkyyden ulottuvuutta. Rakenteellisista kuvaelmista tutkija kirjoittaa koostavan kuvaelman, joka esittää ilmiön olemuksen keskittyen yleisesti osallistujien yhteisiin kokemuksiin (Creswell 2007, 82). Fenomenologinen analyysi päättyy kuvailevaan kappaleeseen, jossa keskustellaan kokemuksen olemuksesta, mikä on fenomenologisen tutkimuksen kulminoiva aspekti, yksilöille sisällyttäen mitä he ovat kokeneet ja miten he ovat kokeneet (Creswell 2007, 79). Seuraavassa tulosluvussa on esiteltynä analyysini kautta muodostuneet viisi kuvaelmaa herkkyydestä kohtaamisen osana Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstissa.

Fenomenologisena analyysin keskiössä toimii reduktion käsite, jolla viitataan siihen, että tutkimuksen objektin olemassaolo, herkkätuntoinen kohtaaminen, tulee ikään kuin sulkeistaa, jotta tutkijan omat ennakkoluulot ja -käsitykset tutkimusaiheesta sekä kaikki muu epäolennainen eivät vaikuttaisi tutkittavaan ilmiöön (Husserl 1936, Rautio 2007). Tämä oli yksi merkittävä osa analyysia: tutkijana minulla tulee välttyä olettamasta aineistosta tuottuvan tietynlaisia tuloksia vaan pyrin siirtämään syrjään omat käsitykseni ja kokemukseni tutkimusilmiöstä. Fenomenologisessa analyysissa yleistäminen tapahtuu eideettisen reduktion välityksellä (eides = asian olemus tai muoto), jossa pyrkimys on kuvailla tutkittavalle kokemukselle ominaiset ja olennaiset piirteet (Husserl 1936). Eideettisessä reduktiossa pyritään siis erottelemaan kokemuksen välttämättömät piirteet satunnaisista, yksilöllistä sekä kontekstiriippuvaisista erityispiirteistä (Rautio 2007). Tämä olikin haastavin vaihe analyysista, sillä se vaatii jatkuvaa reflektiota sen suhteen, mikä herkkätuntoisen kohtaamisen käsitteen kannalta olisi merkityksellistä ja mitkä asiat nousivat merkityksellisinä esimerkiksi sen takia, että tutkijana koin tai tutkittava kokee sen merkityksellisenä. Vaikka analyysissa lähdetään liikkeelle yksittäisestä kokemuksesta tai kokemuksen kohteesta, tutkittavaa ilmiötä ei kuitenkaan analysoida yksittäistapauksena vaan kokemusta reflektoidaan tietyn kokemustyyppin tai lajin edustajana pyrkien muodostamaan tietoisuus universaalista ilmiöstä tai tavoittaa aineiston ”puhdas olemus” (Belt 2014, 25).

5 KOKEMUKSIA HERKKYYDESTÄ OSANA SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖN KOHTAAMISIA

Tässä tutkimuksessa pyrin nostamaan esille Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksia ja käsityksiä herkkätuntoisesta kohtaamisesta osana seksuaaliväkivaltatyössä tapahtuvaa asiakastyötä. Haastatteluissa nousi selkeästi esille kokemus siitä, miten herkkyys on monimuotoinen, kaikkeen limittyvä osa kohtaamista. Herkkyys kiinnittyy asiakkaan kokemukseen, se konkretisoituu tilallisen ja tilanteisen, terapeutin ja moniaistillisen kokemuksen kautta sekä haastaa työntekijöitä ammatillisesti ja henkilökohtaisesti. Seuraavissa alaluvuissa jäsennän aineistoa viiden herkkyyden ulottuvuuden kautta: herkkyys asiakkaan haavoittuvuudelle, tilallinen ja tilanteinen herkkyys, terapeutin herkkyys, moniaistillinen herkkyys sekä ammatillisuuteen ja seksuaaliväkivaltatyöntekijöihin yksilöinä kiinnittyvä herkkyys. Ulottuvuuksien pohjalta pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin siitä millaisia erityispiirteitä herkkyys pitää sisällään sekä mitä ammatilliselta edellytetään herkkätuntoiselta kohtaamiselta ja miten herkkyys osana kohtaamista haastaa ammatillisia.

5.1 Herkkyys asiakkaan haavoittuvuudelle

”Tietoisuus, että ihminen on haavoittuvainen.”

Herkkätuntoisen kohtaamisen lähtökohtana Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat olevan tietoisuuden siitä, että kaikki ihmiset ovat haavoittuvaisia. Siinä on läsnä ymmärrys Tyttöjen Talon asiakaskunnan koostuvan pääosin erityisen haavoittuvassa asemassa olevista yksilöistä ja erityistukea tarvitsevista tytöistä ja nuorista naisista, sillä Tyttöjen Talon arvojen mukaisesti työtä tehdään heikommassa asemassa olevien tukemiseksi. Tyttöjen Talon asiakaskunta koostuu ensinnäkin 13–29-vuotiaista nuorista yksilöistä, mutta tämän lisäksi asiakaskunnalla on usein muitakin piirteitä, jotka asettavat heidät erityisen haavoittuvaan asemaan. Tyttöjen Talon asiakaskunta sisältää muun muassa lastensuojeluasiakkaita, maahanmuuttajataustaisia ja monikulttuurisia asiakkaita, vammaisia asiakkaita, sekä asiakkaita, joilla on mielenterveysongelmia tai ovat syrjäytyneitä. Haastatteluissa nousi myös esille, että traumanäkökulman pohjalta asiakaskunnassa koettiin olevan paljon yksilöitä, joilla on useampi kuin yksi seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus, mikä tekee heistä jo erityisen haavoittuvia. Tämän lisäksi usein asiakkaiden elämänjanaa ja muuta historiaa

tarkastellessa voi löytyä muitakin haavoittavia tekijöitä, kuten lapsuuden aikaista kaltoinkohtelua tai perheen sisäisiä vakavia päihde- ja mielenterveysongelmia.

”Lähtötekijöissään kun menen vastaan uutta ihmistä niin siinä tilanteessa aika varmasti tiedän sen, että siellä on sellainen ihminen, jonka rajat on jo ylitetty jossakin käänteessä, kerran tai useammin, ja sellainen olemassa oleva lähtöasetus, että minä en halua yhtään häneen taakkansa ja hänen kipeää vaivaansa hankaloittaa. Tänne ei tulla päivän tai viikon viiveellä vaan monesti kuukauden tai vuosien tai monesti jopa vuosikymmenien viiveellä eikä se johdu siitä, että sen ihmisen mielestä olisi lipsahtanut tämä asia vaan siinä on yleensä pitkälinen pohdinta ja semmoinen tarpeen vaihtelu, välillä tuntuu, että on pakko saada apua ja välillä on taustalla tunne siitä, ettei koskaan kerro kellekään tästä asiasta. Sitten kun se tavalla tai toisella se avunhakeminen tapahtuu niin minä tiedän, että se on monille pelottavaa ja siihen liittyy sellainen, että nyt mää en voi vetää sitä takaisin vaan joku tulee tietoiseksi, että minulle on tapahtunut jotakin.”

Herkkätuntoisessa kohtaamisessa on lähtökohdiltaan kyse tietoisuus yksilön haavoittuvuudesta, mutta erityispiirteen herkkyyden ulottuvuuteen tuo tietoisuus asiakkaan kokemuksen haavoittuvuudesta. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä on keskeistä tietoisuus siitä, että asiakkaan rajoja ja itsemääräämisoikeutta on jo valmiiksi rikottu eikä niitä haluta vahingossakaan rikkoa entisestään. Etenkin kun vastassa on loukattu ihminen, on tärkeää kohdata asiakas tavalla, joka ei loukkaa häntä entisestään, eli kunnioittamalla yksilön haavoittuvuutta sekä hänen rajojaan ja itsemääräämisoikeuttaan. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus on traumaattinen ja nimensä mukaisesti haavoittaa yksilön seksuaalisuutta, johon kuuluu keskeisesti yksilön kyky luoda turvallisia suhteita. Tämän takia traumasta vahvistunut haavoittuvuuden tunne herkistää asiakkaan kokemusmaailmaa tavalla, joka täytyy kohtaamisessa ottaa huomioon. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus muovaa yksilön perusolettamuksia ja minäkuvaa kielteiseen suuntaan sekä heikentää kokonaisvaltaisesti yksilön kykyä luottaa, itsen, muihin ihmisiin tai koko maailmaan (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 5, 15). Tämän seurauksena yksilö voi kokea itsensä arvottomana ja syyllisenä sekä toiset ihmiset voidaan kokea epäluotettavina ja arvaamattomina, mikä voi johtaa siihen, että yksilöllä vaikea luottaa siihen, että muutkaan pitävät häntä arvokkaana. Asiakas voi myös pelätä, ettei hänen kokemustaan uskota tai oteta vakavasti (Kuukari 2015, 10) tai ettei häntä hyväksytä.

”Täällä on herkkiä ihmisiä, jotka on monenlaisista syistä tullut tiedostamaan sitä omaa olemista koko ajan ja ovat itsensä ankarampia kriitikoita. Se on sellainen muistettava asia, että mitä yllättävimmät ihmiset voivat olla tosi epävarmoja ja tosi herkästi haavoittuvia.”

Tietoisuus siitä, että asiakas on kokenut itsemääräämisoikeuttaan rikkovaa väkivallan käyttöä ja siitä, ettei asiakkaan rajoja ole kuunneltu auttavat seksuaaliväkivaltatyöntekijöitä herkistymään niille tavoille, joilla ammattilaisena voidaan tietoisesti tai tiedostamattaan entisestään vahvistaa asiakkaan kokemuksia omista arvottomuuden ja syyllisyyden tunteistaan. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että jos asiakkaalla on kokemus siitä, ettei häntä hyväksytä, voi asiointi käydä täysin mahdottomaksi: epäily tai pelkkä epämääräinen tunne siitä, että hänen selviytymiskeinoansa (kuten päihteiden käyttöä, itsensä vahingoittamista, seksin myymistä) ei hyväksytä tai hänet tuomitaan kertoessaan selviytymiskeinoistaan, voivat vaikeuttaa tai kokonaan estää luottamussuhteen muodostumisen ja toipumisprosessin alkamisen. Selviytymiskeinojen tarkoitus on rauhoittaa kehoa ja mieltä, kun trauman aiheuttavat oireet käyvät sietämättömäksi, minkä takia onkin tärkeää ymmärtää, että asiakkaalla voi olla hyvin vaikeaa kertoa näistä asioista ja tapa, jolla ammattilainen siihen reagoi, on merkittävä (Raijas 2003, 45–46). Onkin kohtuutonta tuomita tai syyllistää asiakasta siitä, miten hän selviytyy traumakokemuksestaan.

”Tietoisuus siitä, että tulisin tuomitukseksi tai torjutuksi jos nuo ihmiset tietää, että käytän päihteitä, myyn seksiä tai viillän itseäni, niin se monesti jo ajatuksen tasolla estää asioinnin ja koko suhteen muodostumisen.”

Haavoittuvuus liittyy asiakkaan näkökulmasta kohtaamiseen niin monesta eri näkökulmasta: asiakas on haavoittuvainen ihmisenä sekä asiakkaan kokema seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemus on erittäin haavoittava ja siitä aiheutunut trauma herkistää yksilön ympäristöllensä, muille ihmisille ja itselle. Ammattilaisen edellytyksenä ja haasteena onkin herkistyä asiakkaan kokemuksen haavoittuvuudelle ja ymmärtää millä kaikilla tavoin haavoittuvuus on osa asiakkaan kokemusta. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö pohjautuu sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työotteen käytäntöihin, eli herkkyys on lähtökohdiltaan jo osa Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön rakenteita. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys Tyttöjen Talolla on herkkyyttä tiedostaa ja tunnistaa sukupuoleen tai kulttuurin liittyviä merkityksiä ja vaikutuksia suhteessa yksilön kokemisen, olemisen ja toimimisen

mahdollisuuksiin (Tenovirta 2019). Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys on avointa mieltä ja sitä, että ei esimerkiksi oleteta ihmisten olevan tiettyä sukupuolta, olevan seksuaaliselta suuntautumiseltaan heteroseksuaaleja tai oleteta ihmisen tulevan tietystä taustasta. Se haastaa Butlerin (1990) heteroseksuaalisen hegemonian (toisin sanoen heteronormatiivisuuden) käsitteen, jossa on keskeistä käsitys sosiaalisesti hyväksytystä tavasta ilmentää feminiinisyyttä sekä oletus kaksijakoisesta (binääristä) sukupuolesta ja heteroseksuaalisuudesta. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön taustalla on siis ymmärrys siitä, miten esimerkiksi sukupuolistuneet sosiokulttuuriset rakenteet vaikuttavat yksilön identiteettityöhön sekä rajaavat sukupuolen ja seksuaalisuuden toteuttamisen mahdollisuuksia. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys onkin ”kriittistä herkkyyttä”, jossa keskeistä on löytää yksilön omannäköinen identiteetti herkistymällä toisen kokemusmaailmaan (Tyttöjen Talo 2020c).

Toisen kokemusmaailmaan herkistyminen Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksissa mahdollistuu tasavertaisuuden ja empaattisuuden kautta. Sen edellytyksenä on Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä keskeinen arvostamisen näkökulma. Arvostamisen näkökulmasta arvostetaan yksilön haavoittuvuutta sekä pyritään ottamaan huomioon kaikki ne tavat, jolla haavoittuvuus liittyy kohtaamistilanteeseen. Arvostamisen näkökulma on myös sitä, että aktiivisesti tiedostetaan, että kohtaaminen ja tietyt asiat ovat luonteeltaan herkkiä sekä arvostetaan niiden herkkyyttä eikä pidetä sitä vähäpitoisena. Siihen sisältyy myös ihmisten ainutkertaisuuden ja sen hetken ainutkertaisuuden arvostaminen. Se hetki, kun näistä kokemuksista puhutaan ja se tapa, johon siihen suhtaudutaan, nousivat esille seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksista merkityksellisinä eikä sitä voida enää muuttaa.

”Ihminen on niin ainutkertainen ja se hetki on ainutkertainen ja sillä voi olla niin iso merkitys, että jos minä satun vaikka olemaan se ensimmäinen ihminen, jolle kerrotaan asioita niin se minun suhtautumiseni, sitä ei enää muuteta, että jos se menee jotenkin pieleen niin se saattaa vaikuttaa moniin seuraaviin.”

Arvostaminen näkyy Tyttöjen Talolla asiakkaiden yksilöllisessä kohtelussa sekä työntekijöiden kokemuksina asiakkaista arvokkaina, merkityksellisinä yksilöinä, joihin hekin kiintyvät ja kokevat heidän välisensä suhteen merkityksellisenä, samanarvoisina. Mattila (2007, 15) määrittelee arvostamisen inhimillisen elämän, kokemuksen ja tunteiden arvostamisena kaikissa muodoissaan. Arvostaminen on ihmisyyden arvostamista, jossa yksilön meriittiä ei määrittele saavutukset tai onnistumiset, vaan siinä on kyse yhtäläisen arvon antamisesta jokaiselle yksilölle (Mattila 2007, 15). Arvostaminen on yksilön kohtaaminen siinä hetkessä

samanarvoisena, sillä vuorovaikutussuhdetta ei voida lähteä rakentamaan ns. ylhäältä alaspäin eli valta-asemasta lähtöisin. Teoriakeskeisyys ja asiantuntijakeskeisyys eivät rakenna ammattilaisen ja asiakkaan välistä vuorovaikutussuhdetta tai asiakkaan arvostamista (Vilén et al. 2008, 53). Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenutta yksilöä on kohdeltu esineellistävasti, kuin hänellä itsellensä ei olisi omaa tahtoa, joten toipumisen kannalta on elintärkeää, että asiakas saa kokemuksen siitä, että häntä todellakin arvostetaan, kunnioitetaan ja kuullaan tasavertaisena yksilönä (Raijas 2003, 44).

”Minusta kaikesta tärkeintä siinä kohtaamisessa on just se, että annetaan toiselle lupa kaikkeen, sen tunteisiin ja se, että se on sen kokemuksensa kanssa just niin kuin on, että siinä kohtaan ei ainakaan, kun toinen on heikoimmillaan, ei muserreta toista jollain kauhealla tietämisellä tai hallitsemisella.”

Arvostamisen näkökulmaan sisältyy myös asiakkaan oirekuvan ymmärtäminen traumaymmärryksen kehittymisen myötä. Sellaisetkin asiakkaat, jotka eivät kykene sitoutumaan hoitoon ansaitsevat arvostusta, hyväksyntää sekä ymmärrystä siitä, että asiakkaan käytös voi kuulua hänen oirehdintaansa. Esimerkiksi asiakas, jolle on toistuvien traumaattisten kokemusten seurauksena kehittynyt dissosiatiivinen identiteettihäiriö, voidaan nähdä niin sanotusti ”rimpuilevana” eli asiakkaalla on selkeitä vaikeuksia sitoutua hoitoon ja tulla omana itsenensä kohtaamiseen. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että on kuitenkin tärkeää, että kyseinen asiakas saa kokemuksen, että häntä ei hylätä hänen käytöksensä takia vaan sitä siedetään ja se hyväksytään, ymmärtäen sen olevan osa oirekuvastoa, johon yksilöllä ei välttämättä ole mahdollisuuksia vaikuttaa.

5.2 Tilallinen ja tilanteinen herkkyyys

”Tilan pitäisi tukea sitä, että ihminen voisi kokea, että on niin turvallista, että voi todella tulla ja uskaltautuu tulla nähdyksi sellaisenaan.”

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta vahingoittaa syvästi yksilön kykyä luottaa, minkä takia seksuaaliväkivaltatyön keskiössä onkin ensisijaisesti asiakkaan turvallisuuden tunteen vahvistaminen. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden haastatteluista nousi esiin, että turvallisuuden tunnetta pyritään vahvistamaan asiakkaan hallinnan tunteen kokemuksella, joita ammattilainen voi mahdollistaa kysymällä, varmistelulla, luvan antamisella sekä asioiden

sanoituksena ja validointina. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden haastatteluissa nousi esille, että kohtaamisessa asiakkaalla tulisi olla kokemus siitä, että hän on tilassa, jossa voi olla turvallisesti oma itsensä. Toipumista seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumasta edistääkin korjaavan kokemuksen syntyminen turvallisessa ympäristössä (Näre 2000, 121, Raijas 2003, 44). Tässä tulosluvussa pyrin tuomaan esille Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä esille nousseita turvallista ympäristöä rakentavia tilallisia ja tilanteisia herkkyyden erityispiirteitä osana kohtaamista.

”Ehkä tässä seksuaaliväkivaltatyössä korostuu jotenkin sen asiakkaan oman turvallisuuden tukeminen ja käytännössä se turvallisuuden kokeminen tulee siitä, että ensinnäkin lähestytään asiakkaita heidän luvallaan, heidän ei tarvitse lähestyä meitä. - Ja lupa ja varmistelu siihen, että mitä tässä vuorovaikutuksessa tapahtuu niin sinun ei tarvitse niinku mitään, että on tämä hetki ja tämä vuorovaikutus on sinua varten ja sinua palvelemaan ja jos minä kysyn jotain sellaista, mikä tuntuu pahalta ja mihin et pysty vastaamaan, minulla on velvollisuus tuoda esille se, että sinun ei tarvi ja jos tuntuu pahalta niin sitä tunnetta tulee kuunnella, se on tärkeä viesti sinulta sinulle itsellesi, että nyt ollaan jossain mitä minä en nyt vielä kestä.”

Tilallinen ja tilanteinen herkkyys on asiakkaan tarpeesta lähtevää kohtaamista, jossa keskitytään sen hetkisyyteen. Sen hetken ei tarvitse olla sitä varten, että täytyy tuottaa puhetta traumastaan vaan on lupa puhua tai olla puhumatta. Seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat hiljaisuudetkin arvokkaina ja merkityksellisinä. Tilanteinen herkkyys on sitä, että asiakkaan taakkaa kevennetään hänen ehdoillansa vaikka ”yksi kivi kengästä” kerrallaan. Tätä myös sanoitetaan paljon kertomalla, että tämä hetki, tämä tila on asiakasta varten sekä on lupa olla ”miten asiakas haluaa”. On tärkeää edelleen sanoittaa ja antaa lupa jo ennen ensimmäistä tapaamista, että asiakkaan ei tarvitse ns. tuottaa puhetta, eli hänen ei tarvitse selittää traumaattisia kokemuksia ammattilaiselle vaan vasta sitten kun asiakkaalta tuntuu turvalliselta tuoda niitä esille. Seksuaaliväkivaltatyön keskiössä on aina asiakkaan tarpeet eikä kukaan muu määrittele, että kuinka kauan tuki kestää vaan sitä arvioidaan yhdessä. Tuen täytyykin olla asiakaslähtöistä ja asiakkaan tarpeista lähtöistä olevaa toimintaa sekä ammattilaisen tulisi määritellä tuen tarpeesta lähtevät tavoitteet ja arvioida niiden toteuttamista yhdessä asiakkaan kanssa (Mattila 2007, 22). Käytännön tasolla tämä näkyy Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä esimerkiksi siinä, että tuen määrää lisätään asiakkaiden oikeusproessin eri etenemisvaiheissa, sillä ymmärrys oikeusprosessien emotionaalisesta

rankkuudesta ja mahdollisuudesta traumatisoida asiakasta entisestään, ovat osa Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön tuen tilanteista herkkyyttä.

Tilallinen herkkyyks konkretisoituu Tyttöjen Talon materiaalisessa ja fyysisessä tilassa. Feministisessä uusmaterialistisessa tutkimuksessa korostuu nimenomaan materiaalien elementtien merkityksellisyys: materiaa ei nähdä kiinteänä asiana, vaan se ymmärretään aktiivisena tekijänä materialisaation prosesseissa, jonka osana ihmiset ovat (Barad 2003). Tästä näkökulmasta materiaallinen ja fyysinen Tyttöjen Talon tila on tärkeä huomioonotettava erityispiirre herkkätuntoisen kohtaamisen mahdollistajana. Tyttöjen Talo on intiimi tila, jonka keskiössä on sallivuus ja luvan antaminen, paikka, jossa voi puhua mistä vain. Ensinnäkin Tyttöjen Talossa on keskeistä matalan kynnyksen periaate, millä viitataan palvelun vaivattomuuteen ja asiakaslähtöisyyteen: Tyttöjen Talolle voi tulla anonyymisti sekä työntekijöihin voi ottaa yhteyttä milloin tahansa ja he vastaavat tiettyjen rajojen puitteissa. Seksuaaliväkivaltatyöhön sisältyy luonnollisesti vaitiolovelvollisuus ja sen lisäksi asiakkaan asioista sovitaan silloin kun asiakas on itse paikalla, että voidaan varmistaa työntekijän ja asiakkaan olevan samalla asiasta täysin samaa mieltä. Toiseksi tilallinen herkkyyks korostuu erityisellä panostuksella ympäristöpsykologiaan, sillä Tyttöjen Talot on sisustettu viihtyisäksi ja kävijää kunnioittavaksi ympäristöiksi (Valkama 2003, 21). Jokainen haastateltava Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijä koki sekä Tyttöjen Talon että oman tilansa talossa hyvin tärkeänä osana kohtaamisen herkkyyttä: asiakkaalle tehdään Tyttöjen Talo tilana tutuksi, esitellään viereisissä huoneissa työskentelevät ihmiset sekä tarjotaan asiakkaalle mahdollisuuksia asettua miten ja mihin asiakas itse haluaa. Tilaan ja asettumiseen panostamalla lisätään asiakkaan hallinnan ja turvallisuuden tunnetta.

”[Herkkyyks näkyy] monilla pienillä asioilla: minun huone, täällä on paljon vaihtoehtoja mihin asettua istumaan ja annan aina asiakkaan asettua istumaan siihen mihin se haluaa. Toisille on tärkeitä mennä perimmäisen sohvan nurkkaan kippuraan tai toiset haluavat pysyä oven lähellä, ovat valmiita lähtemään., Sekin luo sitä turvaa, että minä en enää määräile, kun niitä rajoja on rikottu niin minä en enää sano, että sinä istut siinä ja minä naputan jollain koneella. Pyrin luomaan sellaisen rentouden, joka sitten taas mahdollistaa sitä [herkkätuntoista kohtaamista].”

Tilallisen ja tilanteisen herkkyyden erityispiirteeksi sisällytän myös samassa tilassa olemisen herkkyys, joka koostuu läsnäolosta, vastavuoroisuudesta sekä arvostavasta kehonkielestä, kuten vastaanottamisista, hymyistä, sopivista katsekontakteista, empaattisista eleistä ja ilmeistä sekä hyväksyvistä ja lempeästä katseesta (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 60–61). Aennot ja ilmeet, jotka kertovat, että olen tässä ja kuuntelen, edistävät herkkätuntoista kohtaamista sekä ammatilaisen ja asiakkaan välistä tuttavuutta. Samassa tilassa olemisen herkkyyttä on myös maltti, rauha sekä lempeys: ei saa kiirehtiä, ammatilaisen tulee olla rauhallinen sekä kohtaamisen tulee uskaltaa jättää tilaa, ilmaa ja hiljaisuuksia.

”Hiljaisuuksia ei tarvitse täyttää, ne ovat tärkeitä. Hiljaisuudet ovat sellaista merkityksellistä tilaa ja jotenkin se, että me voidaan olla turvassa hiljaa on tosi olennaista.”

Tilallisen ja tilanteisen herkkyyden ulottuvuuden erityispiirteet, sen hetkisyys, turvallinen ja kävijää kunnioittava ympäristö sekä samassa tilassa olemisen herkkyys, edellyttävät ja haastavat ammatilaisia ottamaan huomioon myös sen materiaalisen ja fyysisen tilan, jossa herkkätuntoinen kohtaaminen tapahtuu. Tila ei ole vain erillinen aspekti kohtaamista vaan tilallinen ja tilanteinen herkkyyden ulottuvuus rakentaa turvallista ympäristöä, jossa asiakas uskaltaa olla omana itsenään kohtamistilanteessa.

5.3 Terapeuttinen herkkyys

Terapeuttiseksi herkkyydeksi kuvaan haastatteluissa esiin noussutta herkkätuntoisen kohtaamisen ulottuvuutta, jonka erityispiirteitä ovat psykoedukaatio, vastuu häpeän ja syyllisyyden tunteiden oikeaoppisesta käsittelystä sekä turvallisen trauman käsittelyä tukevat menetelmät.

”Tieto on valtaa: psykoedukaatio ja tiedon antaminen vaikka siitä, että tämän tyyliset tunteukset liittyy tähän asiaan on yksi osa jo omiaan helpottamaan. Salliminen ja hyväksyminen, että tämä on osa ihmisyyttä ja näin me vaan koetaan, ja se on tosi epämiellyttävää ja joudutaan paljon tekemään yhdessä töitä.”

Psykoedukaatio, tai psykoedukatiivinen tuki, on asioiden, sanojen ja tunteiden selittämistä sekä seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvien käsitteiden ja oirekuvaston avaamista, eli käytännössä psykoedukaatio tiedon antamista, tunteiden validointia, tunnetietoisuutta,

tunteiden tunnistamista ja niiden juurisyiden avaamista sekä sanoitusta ja luvan antamista. Psykoedukaatiivisen tuen kautta Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat sanoittavansa lupaa tuntea tunteita, kuten häpeää ja syyllisyyttä, jotka ovat keskeisiä tunteita seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksessa. Psykoedukaation tarkoitus on lisätä ymmärrystä sanoittamalla, miten ja mihin kaikkeen mikä tahansa itsemääräämisoikeutta loukkaava teko yleisesti vaikuttaa yksilön elämään sekä kertoen, että yleisiä tapoja reagoida seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumaan, mutta myös yksilöllisiä. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä tapahtuvan psykoedukaation tavoitteena on kertoa yleisesti mitä tiedetään seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ja sen seurauksista, jotta asiakas ymmärtää traumaattisen kokemuksen merkityksen elämässään ja täten kokemus omista tunteista, tuntemuksista ja oireista vahvistuu ”normaaleina” reaktioina traumaattiseen kokemukseen, mitä seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on. Nipuli ja Bildjuschkin (2016, 29) kuvaavat psykoedukaatiota tilanteen realisointina: asiakkaalle tulee kertoa empaattisesti, että seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta on mahdollista toipua, mutta toipuminen vie oman aikansa sekä vaatii asiakkaalta töitä ja voimia. Psykoedukaation sekä ammattilaisen tavasta kohdata asiakas ja toimia vuorovaikutussuhteessa tulisikin välittyä asiakkaalle toivo mahdollisuuteen toipua (Kallio 2015, 154).

Psykoedukaatiossa asiakkaalle välitetään ammattilaisen ymmärrystä seksuaalisuudesta herkkänä osana ihmisyyttä ja yksilön terveyttä, jonka kautta luodaan intiimejä ja luottamuksellisia suhteita (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15; Brusila 2006, 335). Siinä välittyy myös ammattilaisen ymmärrys ja tietotaidot seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta itsemääräämisoikeuden loukkauksena ja traumana. Ammatillista ymmärrystä ja tietotaitoja tukee Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön pohjana toimiva traumaviitekehys (3.2.2 *Traumaviitekehys seksuaaliväkivaltatyön pohjana*), joka koettiin erittäin merkitykselliseksi tueksi psykoedukaatiolle sekä yksilön itseymmärrykselle ja ymmärrykselle seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksesta. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työotteen tuoma kriittinen herkkyys puolestaan ottaa huomioon seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöön kietoutuneet laajemmat yhteiskunnalliset valta-asemat ja asenteet, jotka altistavat yksilön väkivallan uhalle ja sitä kautta myös vaikuttavat yksilön identiteetin rakentumisen mahdollisuuksiin (Ronkainen & Näre 2008, Tyttöjen Talo 2020c). Yksi haastateltavasta kokikin tekevänsä ”häpeän vastaista työtä”, jossa aktiivisesti myös arkisilla toiminnoilla näytetään haavoittuvaisuuttamme ja sitä kautta pyritään purkamaan niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka esimerkiksi määrittävät yksilön haavoittuvuuden häpeänä (Ronkainen & Näre

2008). Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöhön kietoutuu keskeisesti oikeaoppinen häpeän ja syyllisyyden tunteiden käsittely sekä niiden salliminen ja hyväksyminen. Oikeaoppisella häpeän ja syyllisyyden käsittelyllä seksuaaliväkivaltatyöntekijät viittaavat siihen, että asiakkaan kokemia häpeän ja syyllisyyden tunteita ei missään tapauksessa vähätellä tai pyrkitä kieltämään, vaan psykoedukaation kautta kyseisiä tunteita käsitellään tavalla, jolla asiakas ymmärtää niiden olevan oireita seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumasta.

”Häpeän dynamiikka, on tosi tärkeää puhua siitä miksi sinua oikeasti hävettää ja puhua siitä kenelle se häpeä oikeasti kuuluu. Maailmassa tapahtuu paljon hirveitä asioita ja se häpeä lankeaa aina jonnekin, mutta jotenkin minä ajattelen ja sanotankin sitä, että meidän työssä kuuluu tehdä työtä sen eteen, että me saadaan palautettua se häpeä sinne minne se kuuluu.”

”Sanotan sen [häpeän], että minä kestan olla tässä, kun sinua hävettää, voidaan olla tässä sinun häpeän äärellä yhdessä ja sinä saat olla siinä häpeissäsi. Ja että minä arvostan sitä, että näyttäydyt minulle tässä kohtaa, mutta senkin kanssa saa olla tosi tarkka, se on sellaista rajankäyntiä, koska häpeä pelkää kontaktia ja sen häpeän tuominen kontaktiin on kauhean ahdistavaa ja pelottavaa niin se on aika sellaista hiljaista, rauhallista asettumista siihen, että minä olen tässä sinun kanssa. Minä tiedän, että tämä ei ole sinulle helppoa. Vähän eri ihmisten kanssa täytyy haistella mikä on liikaa ja mikä on sopivasti.”

Seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että se on heidän vastuullansa kertoa ja avata kokemukseen liittyviä ilmiöitä, kuten yksilön käyttämiä selviytymiskeinoja tai häpeän ja syyllisyyden dynamiikkaa sekä palauttaa häpeä ja syyllisyys oikeaan paikkaan. Tämän koen myös terapeutin herkkyyden edellytyksenä ja haasteena. Ei voida olettaa, että asiakas kykenisi tuoda niitä itse esille eivätkä seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokeneet mieluisaksi myöskään kysyä sitä suoraan, vaan nimenomaan psykoedukaation kautta tuodaan nämä ilmiöt, seuraukset ja oireet esille, jotta asiakkaan ei itse tarvitse. Seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat psykoedukaation sekä häpeän ja syyllisyyden palauttamisen oikeaan paikkaan vastuuna: vastuuna nostaa asioita puheeksi ja sanoittaa, että niistä on lupa puhua. Etenkin nuorten kanssa työskennellessä ammattilaisella tulisi olla aktiivinen rooli, sillä monet Tyttöjen Talon asiakkaat ovat kertoneet ahdistaviksi koettuja kokemuksia aiempien hoitotahojen ammattilaisista, jotka ovat odottaneet heidän alkavan tuottavamaan heti puhetta traumastaan.

”Minun strategiani tässä [asiakkaan selviytymiskeinot] on, että yritän ehtiä puhua niistä asioista yleisellä tasolla ennen kuin ihmisten tarvitsee ilmaista niitä henkilökohtaisella tasolla. En koskaan odota, että joku ottaisi sen puheeksi. Minä ajattelen, että on kohtuutonta odottaa ihmisiä, koska ne ovat niin vaikeita asioita ottaa itse puheeksi, vaan koen, että minun vastuu on olla näistä tietoinen ja ottaa asiat yleisellä tasolla puheeksi, ei kysyä että oletko sinä tehnyt niin vaan, että minun kokemukseni mukaan suurella osalla ilmenee tällaista.”

Psykoedukaation sekä ammattilaisen ja asiakkaan välisen tuttavuuden ja turvallisuuden tunteen tukena Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöillä oli jokaisella omanlainen menetelmäpankkinsa, jolla tukea turvallista trauman käsittelyä. Rothschild (2002) listaa turvallisen trauman käsittelyn menetelmiin viireystilan ymmärtämisen, kyvyn havainnoida ja arvioida yksilön viireystilaa sekä keho-orientoituneet menetelmät, joilla pyritään laskea ylivireystilaa. Yksi tapa käyttää menetelmiä seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksissa oli nimenomaan turvallisen trauman parissa työskentelyä edistävän työskentelyviireyden luominen kohtaamiseen. Sopiva viireystila koettiin tärkeänä osana turvallista trauman käsittelyä, minkä takia menetelmät voivat joissain tapauksissa olla edellytys terapeutin herkkyyden erityispiirteille, psykoedukaatiolle sekä häpeän ja syyllisyyden käsittelylle. Ylivireystilan tasoittamiseksi voidaan käyttää muun muassa erilaisia vakauttamis- ja hengittelyharjoituksia, maadoittamista tai terapiapiikkipalloja. Tämän lisäksi koettiin tärkeänä, että asiakkaalla on vaikeista tunteista puhuessa jotain konkreettista tekemistä, kuten esimerkiksi pallo, jota pyöritellä käsissä.

”Jotkut ihmiset tarvitsee sellaista tosi rauhallista etenemistä, koska ovat he itse ovat jotenkin duracelleja, että on tosi vaikea asettua aloilleen, sellaisen ihmisen kanssa tarvitsee tehdä paljon työtä itsessään, että pysyy pylly penkissä ja hengitän, avaan vaikka ikkunan välillä, ja sitten jotkut voivat olla tosi alavireisiä niin sitten itselle on tärkeää, että minä tässä istun selkä suorana ja vähän pyörittelen hartioita, huolehdin omasta viireystilastani ja asiakkaallekin tarpeen mukainen, nousehan sinäkin, minä huomaan, että meillä on täällä vähän raskas tunnelma, että koitetaan vähän omalla keholla tuoda tänne otakin sellaista, että päästään sellaiseen sopivaan työskentelyviireeseen. Jos me ollaan sopivassa sietoikkunassa ja sopivassa viireystilassa niin silloin jotain myönteistä kehitystä on mahdollista tapahtua.”

Menetelmiä käytettiin myös asiakkaan tunteiden nimeämisessä, käsittelyssä ja hahmottamisessa: jos asiakkaalla on vaikea käsitellä tunteitaan tai puhua niistä, voi asioiden ympäriltä puhuminen, kirjoittaminen tai piirtäminen olla helpottavaa. Kuitenkaan mitään ei pakoteta, sillä asiakkaalla on syynsä siihen, ettei hän kykene puhumaan tietystä asiasta ja sitä kunnioitetaan. Visuaalisia menetelmiä, joita seksuaaliväkivaltatyöntekijät käyttävät vaikeiden tunteiden käsittelyyn ovat muun muassa valokuvat, tunnetyyppi-kortit ja tunnesanalistat. Niiden pyrkimyksenä voi olla opetella käsittelemään miten hankalat tunteet näkyvät elämässä erilaisten kysymysten kautta sekä pysähtyä tutkimaan miten tunteet elävät kehossa. Seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan tai ylipäättänsä kehon loukkauksiin voi liittyä vaikeus tunnistaa oman kehon viestejä, minkä takia kaikissa menetelmissä on tärkeää sen hetkellisyys. Menetelmien tarkoituksena on tukea asiakkaan itseymmärrystä ja itsesääätelykykyä herkistymällä asiakkaan kokemusmaailmaan siinä hetkessä. Menetelmät eivät siis ole mitään toipumisprosessia automaattisesti edistäviä työvälineitä, joilta odotetaan tuloksia, vaan menetelmät ovat nimenomaan välineitä keskustelulle ja ymmärrykselle, siitä mikä on siinä hetkestä tarpeellista asiakkaalle. Haasteena terapeuttisessa herkkyydessä onkin ammattilaisen kyky ymmärtää, mikä siinä hetkessä on tarpeellista ja mikä ei. Tämän takia Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön tärkein menetelmä onkin kysyminen sekä kyky kuunnella ja herkistyä kuulemaan.

”Minä kysyn, että mitä sinä kaipaat just nyt, mitä tuntuisit tarvitsevan tässä hetkessä juuri nyt.”

5.4 Moniaistillinen herkkyys

”Tämmösessä työssähän tulee sellaiseksi kummalliseksi ilman nuuskuttelijaksi.”

Haastateltavat kuvasivat herkkyyttä kohtaamistyössään asiakkaan taajuudelle virittäytymisenä. Sitä kuvailtiin ikään kuin moniaistillisena ”ilman nuuskutteluna” tai ”kameleonttimaisena” muuntautumisena, jonka pyrkimyksenä on sanattomastikin löytää yhteistä säveltä asiakkaan kanssa. Se koettiin niin itsestään selvänä osana Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamista, että sitä koettiin vaikeaksi kuvailla sanoin.

”[Herkkyyks] on sellaista asiakkaan taajuudelle virittäytymistä, siinä saa vähän olla sellaisena kameleonttina, joka vaihtaa väriään sen mukaan mikä sen asiakkaan tarve on. Se virittäytyminen ja pyrkimys sanattomasti löytämään yhteistä säveltä (ja toki sen sanallisesti niinku tutkiminen ja aika.”

Herkkätuntoinen kohtaaminen on aistien rikastama kokemus, joka sisältää toisiinsa ja kaikkeen limittyvän yhdistelmän kuulo-, näkö- ja tuntoaistien maailmaa. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksissa herkkyyks nousi usein esille aistimaailman kautta, kuten asiakkaan olotilan ”haisteluna”. Herkkyyks ei kuitenkaan ole kuudes aisti, joka on suotu vain osalle ihmisistä, vaan sitä kuvailtiin intuitiivisena tietona, jossa yhdistyy sekä aistimaailma että ammatillinen tieto ja kokemus.

”Herkkyyks sille toisen tilalle antaa yhden aistin lisää, jotakin kuulo-, näkö- ja tuntoaistin – jossa kaikki limittyy.”

Moniaistillisen herkkyyden erityispiirteenä on myönteinen tarkkaavaisuus, jota kuvailtiin ”herkkyytenä tilanteelle tai toiselle ihmisille”. Myönteiseen tarkkaavaisuuteen sisältyy toisen aktiivinen kuuntelu ja aktiiviseen kuunteluun tietoisesti virittäytyminen, joiden edellytyksenä on mielen tyhjentäminen, kuulon virittäminen sekä sen hetken ja ajan arvostaminen. Myönteisessä tarkkaavaisuudessa keskeisenä haasteena onkin seksuaaliväkivaltatyöntekijän herkkyyks olla kuulematta, mitä toivoo tai haluaa kuulla, sillä toisen aktiivinen kuunteleminen on tietoista herkistymistä kuuntelemaan sitä, mitä siinä kohtaamisessa on, siinä hetkessä ja ajassa.

”Aktiivinen toisen kuuleminen, johon pitää hyvinkin tietoisesti virittäytyä. Yritän olla itselleni herkillä, että en kuulis mitä toivoisin tai haluaisin kuulla, että vaan kuulisin sitä, mitä siellä on tulossa. Tyhjentäminen, kuulonsa virittäminen ja sen hetken ja ajan arvostaminen. Ei ole laatuaikaa vaan se aika on sitä laatua.”

Moniaistillisen herkkyyden erityispiirteenä on seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kuvaama ”kaksoistietoisuus”, joka on herkkyyttä aistia sekä omaa että asiakkaan yhteistä olotilaa. Kaksoistietoisuudella seksuaaliväkivaltatyöntekijät viittasivat tietoiseen sekä oman olotilan, kehonkielen, kehollisten tuntemuksien että asiakkaan olotilan ja kehonkielen tarkkailuun, joka

auttaa ammattilaisia ymmärtämään asiakkaan tarpeita ja millaista siinä hetkessä tuntuu olla. Rothschild (2002, 32) määrittelee kaksoistietoisuuden erona kokevan ja havainnoivan minän välillä. Seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että jos heillä on vaikea olla, se voi kertoa siitä, että he peilaavat asiakkaan vaikeaa oloa. Tästä näkökulmasta ammattilaisen oman kehonkielen tunnusteleminen auttaa myös sanattomasti viestimään asiakkaan tilasta, mutta tärkeää on kuitenkin kysellä ja varmistella, että onko aavistus oikea eikä tyytyä oletuksiin. Kaksoistietoisuuden kaltainen herkkyys kuitenkin auttaa ammattilaista arvioimaan esimerkiksi kuinka paljon katsekontaktia tai intensiivisiä tunteita asiakas sietää. Ammattilaisen kaksoistietoisuus myös edistää asiakkaan omaa ymmärrystä kokevan ja havainnoivan minän välillä: traumaattisen kokemuksen käsittely yhdessä asiakkaan kanssa tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella traumareaktioita turvallisessa ympäristössä sekä oppia havaitsemaan, hallitsemaan ja rauhoittamaan oman kehon reaktioita. Asiakkaan kaksoistietoisuuden kehittäminen voidaan nähdä osana psykoedukaatiota: asiakas oppii tunnistamaan tunteita, jotka kumpuavat traumaattisista kokemuksista ja niiden käsittelystä, mutta hän oppii käsittelemään niitä ollessa kuitenkin turvassa siinä hetkessä ammattilaisen kanssa.

”Minä ajattelen, että se kuulostaa aika mystiseltä jutulta se toiselle herkistyminen niin kyllä minä ajattelen, että se on sellainen taito- ja harjoittelu- ja tahtoasia. Kyllä minä ajattelen, että me pystytään kehittämään – on varmasti ihmisiä, joille se on haastavampaa tai pelottavaa herkistyä toisten tunteille ja ajatuksille - mutta ajattelen, ettei se ole mitään mystistä, että jotkut ihmiset tekevät sellaista outoa sukupuolisensitiivistä työtä vaan halutessaan ihmiset pystyy kehittämään sitä taitoa.”

Kaksoistietoisuus on taito-, harjoittelu- ja tahtoasia, niin kuin on toiselle herkistyminenkin. Kukaan ei synny luonnostaan ilmaa nuuskuttelevaksi kameleontiksi, vaan kyky herkistyä toiselle on asia, jota pystyy kehittämään, mutta se edellyttää ammattilaiselta tietoista opettelua, pysähtymistä kohtaamiseen sekä jatkuvaa itsereflektiota. Herkkyiden vastakohtana voidaankin nähdä tyytymisen olettamaan. Koska kohtaaminen lähtee asiakkaan tarpeista, on seksuaaliväkivaltatyöntekijällä myös oltava rohkeutta kysyä ja ottaa selvää, mitä asiakas tarkoittaa tai haluaa, ilman oletuksia.

”Herkkyyks on myös sitä, että uskaltaa kysyä jos jotain ei ymmärrä, että ei jää sen odotuksen varaan ylipäättään. Ehkä herkkyyden vastakohta onkin juuri se, että tyytyy oletamaan tai luottamaan niihin oletuksiin, koska sitten mennään vikaan aika helposti.”

Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että heillä täytyy olla myös rohkeutta myöntää omat virheensä. Asiakasta ei saa kuormittaa esimerkiksi työntekijän syyllisyyden ja häpeän tunteilla. Kohtaamiset voivat herättää ammattilaissa monenlaisiakin tunteita ja näiden tunteiden tunteminen ja tunnistaminen sekä niistä puhuminen on tärkeää (Mattila 2007, 17-18). Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että asiakasta kuormitetaan ammattilaisen tunteista, vaikka tunteet syntyisivätkin vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa, ne eivät ole missään nimessä asiakkaan syy, vaan ammattilaisen tulee ottaa vastuu omista tunteistaan (Mattila 2007, 17-18). Terapeuttisen herkkyyden ulottuvuuden haasteena onkin tämä ammattilaisen vastuu omista tunteistaan. Mattila (2007, 16) toteaa, että ammattilainen, joka ei kykene ottamaan vastuuta, voi tuoda käsittelemättömät tunteensa kohtaamiseen esimerkiksi tuomitsevaisuutena, ylimielisyytenä tai pyrkimyksenä täydellisyyteen. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat tämän vastuun tärkeänä ja nostivat esille, miten tapauksissa, joissa ammattilainen on sanonut jotain asiatonta tai mikä on loukannut asiakas, tilanne tulisi korjata heti tai mahdollisimman pian. He kokivat, että asioiden korjaamattomuus vaikuttaa negatiivisesti ammattilaisen ja asiakkaan väliseen vuorovaikutus- ja luottamussuhteeseen eikä omien virheiden myöntämisessä, eli oman haavoittuvuuden hyväksymisessä, ole mitään pelättävää. Mattila (2007, 24) toteaaakin luotettavuuden kehittyvän, kun ammattilainen toimii asiakkaan parhaaksi myöntämällä omat rajansa, kohtaamalla itsessään työn ja kohtaamisen herättämät tunteet sekä kantamalla niistä vastuun ja hoitamalla niitä omassa elämässään kantamatta niitä asiakkaan päälle.

5.5 Ammatillisuuteen ja itseen kohdistuva herkkyyks

”Täytyy olla herkkä niille omille tuntemuksille, ajatuksille, omalle tilanteelle ja voimavaraisuudelle ja sitä kautta se, että on sitä sallivuutta sille mitä itse kokee. Kun pystyy sitä itsellensä tarjoamaan niin pystyy tarjoamaan myös muillekin.”

Seksuaalityöntekijät kokivat, että heidän herkkyytensä on kehittynyt ja tällä he tarkoittavat sitä, että he jatkuvasti olettavat vähemmän, mikä vahvistaa ajatusta tyytyä olettamaan herkkyyden vastakohtana. On täysin luonnollista, että ihmiset hahmottavat kohtaamistilanteita, tai maailmaa ylipäättänsä, heidän aikaisempien kokemustensa, ennakoasenteiden ja arvojen kautta, minkä takia ammatilliseen rooliin limittyvän herkkyyden keskiössä on jatkuvan itsereflektion ylläpitäminen ja pyrkimys olla herkillä sen suhteen, ettei oleteta. Ammatillaisen täytyykin kohdata itsensä, sillä ammatillaisen omat käsittelemättömät traumat vaikuttavat hänen kykyynsä kohdata asiakas (Mattila 2007, 40; Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61). Seksuaalityöntekijän tulee olla herkkä omille tuntemuksille, ajatuksille, omalle tilanteelle ja voimavaroisuudelle sekä reflektoida omia ennakkoluuloja ja -asenteita. Tämä sisältää seksuaaliväkivaltatyöntekijän oman seksuaali- ja väkivaltahistorian käsittelyä, omien asenteiden käsittelyä sukupuolesta, seksuaalisuudesta, väkivallasta sekä seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Herkkätuntoisessa kohtaamisessa on läsnä tietoisuus siitä, että seksuaaliväkivaltatyöntekijä ei ole ”tyhjä taulu” vaan kaikilla ihmisillä on elettyä elämää sekä kokemuksia myös loukkauksista ja rajoja rikkovista tilanteista, minkä takia täytyy olla myös tietoinen omista kipupisteistä ihmisenä. Yksi haastateltavista nostikin esille miten oman historian käsittelemättömät asiat ja kipupisteet voivat aiheuttaa ”lukkotilan”, jonka seurauksena ei kyetä ottamaan ihmisiä vastaan, kohtaamaan. Se tapa, millä työntekijät suhtautuvat asiakkaaseen määrittää pitkälti toipumisprosessia, minkä takia ammatillaisen täytyy nimenomaan kohdata oma itsensä ennen kuin hän voi kohdata seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö herkkätuntoisesti. Tämä onkin ammatillisuuteen ja itseen kohdistuvan herkkyyden edellytys sekä haaste, sillä esimerkiksi väkivaltaa väheksyvän ammatillaisen voi olla vaikea luoda turvallista ilmapiiriä, tuntea myötätuntoa asiakasta kohtaan sekä antaa hänelle tarvitsemaansa tukea (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 61).

Ennakkokäsityksiä ja -asenteita pääosin lähdettiin purkamaan koulutusten ja opintojen kautta, kuten seksuaaliväkivaltatyöntekijän ja seksuaaliterapeutin, joissa keskeisenä punaisena lankana on ollut omat asenteet, joita on peilattu ja kohdattu erilaisten ryhmätöiden, tehtävien ja työnohjauksen avulla. Koulutusten aiheisällöt ovat myös auttaneet työssä jaksamiseen liittyvissä asioissa, kuten kuuntelemaan omaa kehoa paremmin.

”Tässä tehdään työtä vaan, että ainoa oikea työväline olen minä itse - olen instrumentti, jos se ei toimi niin ei sitten mikään toimi.”

Itseen yksilönä liittyvä herkkyys koostuu oman jaksamisen huoltamisesta. Oma jaksaminen koettiin edellytyksenä kyvyille herkistyä, sillä seksuaaliväkivaltatyöntekijä on työnsä instrumentti, jota myös täytyy huoltaa. Työntekijän tulee olla herkkä oman jaksamisensa suhteen sekä kuulostella itseänsä jatkuvasti uudestaan. Kuten yksi haastateltavista hienosti kuvailikin: ”herkkyyttä pitää huoltaa ja pitää huolta siitä”.

”Sitä [herkkyyttä] pitää huoltaa ja pitää huolta siitä, että jättää sitä semmoista aikaa, että pystyy refleктоimaan itsekseen tai toisen kanssa, ja se että pitää huolta siitä, että huoltaa omaa mieltään myös, jotta jaksaa.”

Omaa jaksamista huoltavista piirteistä haastatteluissa nousi esille armollisuus, realismi ja rehellisyys. Käsitän nämä ammatillisuuteen ja itseen kohdistuvan herkkyyden haasteena ja edellytyksenä, sillä oman haavoittuvuuden ja rajallisuuden ihmisenä esille tuominen voi useinkin olla haasteellista. Haastatteluissa armollisuus nousi esille ajatuksena siitä, että ”pyrkii tekemään kaikkensa, mutta sen enempää ei voi”. Asiakkaan toipumisprosessiin voivat vaikuttaa hyvinkin moni tekijä, joten työntekijän täytyy olla itseänsä kohtaan armollinen esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakas ei toivu – täytyy ymmärtää, että toipumisprosessiin voi vaikuttaa hetki, paikka tai ihminen, sillä asiakkaat tuovat kohtaamistilanteeseen koko elämänsä. Armollisuuden tehtävänä onkin johdattaa ammattilaista kauemmas riittämättömyyden tunteista. Mattila (2010, 130) toteaaakin, että ammattilaisen kokema riittämättömyyden tunne asiakassuhteen kehittämättömyydestä voi johtaa siihen, että ammattilaisen kokemukset omasta epätäydellisyydestään tai rajallisuudestaan aiheuttavat hänessä syyllisyyttä.

Haastatteluissa nousi esille, miten on armollista sekä itselle että asiakkaalle, ettei ammattilaisena keskity vain pahaan, sillä seksuaaliväkivaltatyö antaa kokemuksia siitä, että ihmiset todellakin hyötyvät elämässä. Keskittymällä vain negatiivisiin asioihin, ammattilainen voi uupua nopeasti. Tämä armollisuus koettiin myös realismina. Realismi nousi haastateltavien kokemuksissa esille siinä, että ammattilaisella ei tule olla omaa motivaatiota siihen, miten asiat tulisi edetä vaan lähtökohtana on asiakkaan tarpeet ja pyrkimys vastata niihin. Realismia on tämän lisäksi myös ymmärrys väsymyksen vaikutuksesta ihmiseen; väsyneenä tai stressaantuneena jopa seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisenkin luontaiset puolustusmekanismit pettävät helpommin kuin normaalisti, keskittymiskyky herpaantuu, ajatuksia ei kyetä säädellä samalla tavalla sekä empatiakyky kärsii, minkä takia oman väsymyksen kanssa pitää olla ”herkillä”. Valkamakin (2003, 22) toteaa, että on mahdotonta olla empaattisesti läsnä kohtaamisessa, jos ammattilainen kokee, ettei hän enää selviydy kaikesta

traumakokemuksista, joita hän työssään kohtaa. Realistisuus on siis ymmärrystä oman rajallisuudesta työntekijänä ja ihmisenä, sillä kenenkään psyykinen terveys ei kestä kohtuutonta määrää trauma-altistumista (Valkama 2003, 22). Seksuaaliväkivaltatyöntekijän kokivat, että heidän täytyy olla rehellisiä oman jaksamisensa kanssa: on lupa sanoa, että väsyttää, sillä väsymys on inhimillistä. Rehellisyys ja väsymyksen ääneen sanominen usein auttavatkin jaksamaan.

”Kyllä tässä itsensä pystyy uuvuttamaan nopeasti jos on ankara itseään kohtaan.”

”Ajatus siitä, että tekee vaikka täydellä sydämellä työtään niin mieltää myös sen, että kaikkia ei voi auttaa, minä en voi tehdä kaikkea ja siitä ei ole mitään hyötyä, että minä uuvutan itseni sillä työllä, mutta se on välistä vaikeaa.”

Ammatillisuuteen ja itseen kohdistuvan herkkyyden erityispiirteinä koen työssä jaksamista tukevien tekijöiden huomioonottamisen. Seksuaaliväkivaltatyö koettiin itsenäisenä työnä, sillä sitä ei tee moni Suomessa, minkä takia on tärkeää, että ammattilaisilla on tarvittaessa mahdollisuus tukeen esimerkiksi työnohjauksen kautta. Seksuaaliväkivaltatyöntekijät kokivat, että heidän tarpeitansa on kuultu työnohjauksen määrän suhteen ja korostavat työnohjauksen merkitystä työssä jaksamisessa. Työnohjauksen lisäksi kollegat koettiin merkittävänä tuen lähteenä: toisen ihmisen näkökulma, mikrokohtaamiset sekä huumori edistivät työssä jaksamista. Yhteistyö ja monipuolinen verkostoituminen onkin tärkeää, sillä seksuaaliväkivaltatyö on hyvin yksinäistä työtä ja sen tarve suuri, mutta tekijöitä toisaalta on vähän (Valkama 2003, 21). Työnohjauksen ja kollegoiden tuen lisäksi Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltaverkostosta ja muilta eri tahojen seksuaaliväkivaltatyöntekijöiltä on ollut mahdollista saada tukea työhön liittyvissä asioissa.

”Etätöissä kaipasi sellaisia mikrokohtaamisia työkavereiden kanssa ja sitä, että välistä ei tarvitse olla kuin 5 minuuttia ja puhua jotakin pöljää tai tuulettaa tai kiroilee niin se auttaa tosi paljon - kun tämä työ on tietyllä alalla vakavaa niin tarvitsee sellaista huumoria.”

Työajan tauotus ja raamitus sekä työhön liittyvät rutiinit koettiin myös tukevan työssä jaksamista. Esimerkiksi joissakin Tyttöjen Taloissa korona-aikana tehtiin töitä kotoa käsin, mikä vaikeutti työn rajoja ja rutiineja: työmatka sekä siirtymätilat työn ja kodin välillä voivat olla tärkeitä työn rajoja ja rutiineja edistäviä tekijöitä, sillä omat rituaalit ja rajat sekä siirtymät

paikasta toiseen helpottavat jäsentämistä ja jaksamista. Yksi etätyötä tehnyt seksuaaliväkivaltatyöntekijä kommentoikin, että etätyö ylitti tiettyjä rajoja ja seksuaaliväkivaltatyön tekeminen omasta makuuhuoneesta käsin tuntui välillä jopa kohtuuttomalta.

”Minä olen tosi taitava jäämään vapaalle ja sitten minä en todellakaan, tottakai ne asiat pilkahtelee mieleen, ei sitä voi estää, mutta minä en jää pyöriin siihen. Olen ehkä luonnostaan sellainen, sitten keskityn siihen mitä on. Se on varmaan yksi sellainen iso asia, mikä minua auttaa.”

”Pyrin nimenomaan siihen, että se [väsymys] ei saa liria tänne töihin ja kohtaamisiin, että nukun paljon, syön hyvin ja elän yksinkertaista elämää ja yritän säästä itseäni. Ei kenelläkään ole voimavaroja kauhean isoja tunteita loputtoman paljon kokea, mutta tässä työssä sille altistuu ja sen takia sitten se itsensä suojaaminen näyttäytyy muuten.”

Taito jäädä vapaalle koettiin edullisena työssä jaksamiselle ja työstä palautumiselle. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei työssä tapahtuneet asiat jää vapaa-ajalla pyörimään päähän. Vapaa-ajalla koettiin tärkeäksi tehdä asioita, jotka tuovat tasapainoa työelämälle. Tärkeitä vapaa-ajan jaksamista edistäviä tekijöitä olivat mm. ulkona oleminen, sopiva määrä liikuntaa, unta ja ruokaa sekä iloisen ja yksinkertaisen elämän viettäminen työn ulkopuolella. Perheen, läheisten, ystävien ja eläinten seura sekä itsensä säästäminen, esimerkiksi väkivaltaviihteen välttelyllä, edistivät työssä jaksamista ja työstä palautumista. Tämä taito osata hoitaa itseänsä niin, että osan vuorokaudesta tekee jotakin täysin muuta, koettiin myös vastuuna. Vastuuna, jotta jaksaa herkistyä kohtaamiseen ja välttyä ”valuttamasta” omaa väsymystä töihin ja kohtaamisiin.

”Kaikista tärkeintä on se, mikä auttaa jaksaa ja kaikessa se, että minä itse uskon tähän työhön ja uskon, että tämä on merkityksellistä ja koen, että tämä on kunniatehtävä ja kunnia-asema olla tyttöjen puolella, että tämä on minulle henkilökohtaisesti ja ammatillisesti tärkeä asia. Se varmaan luo sellaisen luotettavamman vaikutelman, että minä uskon sinua ja uskon sinun kertomusta ja uskon siihen, että näin ei saa käydä ja se, että viedään asioita poliisille ja julkisuuteen, me muutetaan tätä maailmaa yhdessä ja kukaan ei jää yksin. Sellainen tietynlainen myös feminismi, usko naisten voimavaroihin ja oikeuksiin sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, se on siinä rinnalla kanssa.”

6 POHDINTA

Ensimmäisessä alaluvussa *6.1 Johtopäätökset* pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini herkkätuntoisen kohtaamisen luonteesta sekä tekemään yhteenvedon herkkyydestä Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisista. Lopuksi pohdin miten tulokset nostavat esille vastuun yhteiskunnallisesta keskustelusta ja ammattilaisten koulutuksen tarpeesta, sekä miten tulokset voivat haastaa ammattilaisia ja päättäjiä. Lopuksi avaan kokemuksiani tutkimuksen teosta ja jatkotutkimuksen tarpeita. Toisessa alaluvussa *6.2 Työn luotettavuuden ja eettisyyden arvioiminen* pyrin käymään läpi valintojani tutkijana, jotka vaikuttivat tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen.

6.1 Johtopäätökset

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena oli tuoda esille Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksia herkkyydestä osana kohtaamista, sen erityispiirteistä, edellytyksistä ja haasteista. Tutkimuksen pyrkimyksenä oli luoda seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksista koostava kuvaelma herkkätuntoisesta kohtaamisesta, jossa tuon esille miten herkkyyks kiinnittyy osaksi kohtaamista, konkretisoituu kohtaamisessa sekä millä tavoin herkkyyks ikään kuin ”kutsuu” ammattilaista kohtaamaan tietyllä tavoin.

Tutkimustulosten perusteella Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä herkkyyks on asia, mikä liittyy kaikkeen kohtaamistyössä, kun kyseessä on erityisen haavoittuva asiakas, joka on kokenut seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa. Herkkätuntoinen kohtaaminen on lähtökohdissaan siitä, että ammattilainen herkistyy asiakkaan kokemuksen haavoittuvuudelle ja ymmärtää millä tavoin se on osa kohtaamista. Ammattilainen siis ymmärtää, että yksilö on ainutlaatuinen pelkästään ihmisenä, minkä takia hänet täytyy kohdata arvostavasti. Ammattilainen ymmärtää, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen itsemääräämisoikeutta rikkova luonne tekee yksilöstä erityisen haavoittavan, sillä kokemuksesta seurannut trauma heikentää yksilön kykyä luottaa ja kokea itseänsä arvokkaana. Tämä vaatii ammattilaiselta kykyä arvostaa asiakasta sekä tietoisuutta niistä tavoista, joilla herkkyyks kiinnittyy asiakkaan kokemukseen ja miten asiakkaan kokemus on tästä näkökulmasta myös erottamaton osa sitä kohtaamista. Tämän tietoisuuden kautta ammattilaisen

ymmärrys haavoittuvuuden merkityksellisyydestä osana kohtaamista vahvistuu, mikä mahdollistaa kyvyn kohdata herkkätuntoisesti. Herkkyys konkretisoituu tilallisena ja tilanteisena herkkyytenä, terapeuttisena herkkyytenä sekä moniaistillisena herkkyytenä. Tilallinen ja tilanteinen herkkyyden erityispiirteiden tarkoituksena on luoda asiakasta arvostava ympäristö, jossa asiakkaan turvallisuuden tunteella on mahdollisuus lähteä itämään. Siihen sisältyy hetken arvostaminen, Tyttöjen Talon ympäristön tutuksi tekeminen sekä samassa tilassa olemisen herkkyys, joka on kohtaamiseen sopivia empaattisia ilmeitä ja eleitä sekä kykyä olla läsnä. Terapeuttinen herkkyyden kautta Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijät pyrkivät lisäämään asiakkaan itseymmärrystä avaamalla seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä kokonaisvaltaisuudessaan ymmärrettävissä olevaan muotoon psykoedukaation kautta sekä käsittelemällä häpeän ja syyllisyyden tunteita oikeaoppisesti. Tässä ammattilaisen haasteena onkin vastuu kertoa asiakkaalle seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöstä tavalla, että asiakas ymmärtää oireilunsa ja traumaattisen kokemuksensa välisen vuorovaikutuksen sekä saa kokemuksen siitä, että hänen tunteensa ovat valideja. Psykoedukaation sekä häpeän ja syyllisyyden oikeaoppinen käsittely vaatii kuitenkin ammattilaiselta kykyä havainnoida asiakkaan viireystilaa, jotta traumaattisten kokemusten käsittely voi olla turvallista. Tätä helpottaa kyselyn lisäksi myös moniaistillisen herkkyyden ulottuvuus, jonka erikoispiirteenä on asiakkaan taajuudelle tietoisesti virittäytyminen, joka on kokemuksellinen yhdistelmä aistillista ja intuitiivista tietoa sekä työkokemuksen myötä kehittyntä kaksoistietoisuutta. Tämän edellytyksenä ammattilaisella tulee olla tahtoa ja halua herkistyä asiakkaan kokemusmaailmaan sekä haasteena olla kuulematta, mitä toivoo kuulevansa. Herkkätuntoinen kohtaaminen haastaa ammattilaisia herkistymään itsellensä sekä ammattilaisena että yksilönä. Tämä koettiin myös herkkätuntoisen kohtaamisen edellytyksenä ja haasteena: herkkyys kohtaamisen osana mahdollistuu vain, kun ammattilainen on tietoinen ja reflektiivinen omaan ajatteluun vaikuttavista seikoista sekä kykenee käsittelemään omaa elämänhistoriaa, traumoja ja käsityksiä seksuaalisuudesta, sukupuolesta ja seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Ammattilaisen on tärkeää myös olla herkkänä oman jaksamisensa suhteen: ammattilaisen tulee huoltaa itseänsä ja pitää huolta itsestänsä, jotta hän kykenee herkistyä kohtaamiseen sekä olla rehellinen ja armollinen itseänsä kohtaan.

Herkkätuntoisessa kohtaamisessa on siis lähtökohdiltaan kysymys kohtaamisen mahdollistamasta korjaavasta kokemuksesta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan trauman aiheuttamalle arvottomuuden ja turvattomuuden kokemukselle. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumaa kantava yksilö tarvitsee toipuakseen kokemuksia turvallisuudesta ja

arvostettavuudesta. Herkkätuntoinen kohtaaminen on niiden tilallisten ja tilanteisten, aistillisten ulottuvuuksien kasaantuva summa, jossa asiakkaan tarpeita navigoidaan sen hetkisyyden ja läsnäolevuuden kautta. Herkkätuntoisen kohtaamisen tarkoituksena on palauttaa seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen yksilön usko itseensä ja muihin sekä auttaa häntä ymmärtää kokemuksen haavoittuvuuden monimuotoiset piirteet. Tämä edellyttää ammattilaiselta kykyä arvostaa asiakasta sekä haastaa ammattilaisia ottamaan vastuuta omista tunteistaan ja jaksamisestaan.

Tutkimuksen tulokset haastavat sosiaali-, terveys- ja mielenterveysalan ammattilaisia pohtimaan onko heillä tarpeellisia resursseja herkistyä kohtaamaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokenut yksilö. Tällä viitataan työn kiireellisyyden aiheuttamiin esteisiin, työyhteisön tarjoamiin koulutuksiin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöstä sekä mahdollisuuteen käsitellä omia ennakkokäsityksiä ilmiöön liittyen. Pro gradu -tutkielman aineistosta nousseet kokemukset herkkätuntoisesta kohtaamisesta antavat käsityksen niistä keskinäisen kohtaamisen herkkyyttä mahdollistavista ulottuvuuksista, joita ammattilainen voi edistää. Herkkyys kohtaamisen osana ei ole jotain, johon kenelläkään olisi sisäsyntyistä taitoa vaan se on täysin tieto-, tahto- ja taitopohjainen elementti, johon voi opetella. Herkkyyden opettelu ei kuitenkaan tarkoita sen olevan mekaanisesti käyttöön otettava menetelmä vaan erilaisten tilallisten ja tilanteisten, materiaalistien, aistillisten ja arkisten ohikiitävien asioiden kumulatiivinen summa, jotka mahdollistuvat, kun ne tiedostetaan ja otetaan huomioon. Siihen sisältyy oman elämänhistorian, arvojen ja käsitysten läpikäymistä sekä seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyvien asenteiden reflektointia. Herkkätuntoinen kohtaaminen on asiakkaan tarpeista lähtevää arvostavaa kohtaamista, jossa korostuu sen hetkisyys, rauhallisuus, empaattisuus ja tasavertaisuus. Työyhteisöjen tulisi taata ammattilaisille mahdollisuuden reflektoida omia asenteitaan seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohtaa, kasvattaa tietotaitojansa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön parissa sekä kohdata asiakas rauhallisessa ympäristössä. On selkeää, että ammattilaisten täytyy ehdottomasti saada tarpeenmukaista koulutusta, jotta ammattilaiset voivat myös kokea olevansa itsevarmoja tietotaidoistaan sekä kykenevät kohtaamaan asiakkaan tavalla, joka ei altista heitä uudelleentraumatisoitumisen riskille kohtaamattomuuden seurauksena. Tämän takia myös tarvitaan erikoispalveluita seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen käsittelyyn, sillä herkkätuntoinen kohtaaminen on välttämättömyys, jota valitettavasti kaikilla sosiaali-, terveys- ja mielenterveysalan ammattilaisilla ei ole mahdollisuuksia ottaa huomioon, esimerkiksi koulutuksen puutteellisuuden tai työrutiinien hetkisyyden vuoksi.

Tutkimus haastaa myös refleктоimaan yhteiskunnallisella ja lainsäädännöllisellä tasolla sitä, onko esimerkiksi suomalaisessa yhteiskunnassa kaikilla mahdollisuutta toteuttaa seksuaalioikeuksiaan, eli jokaisen yksilön oikeutta omaan seksuaalisuuteen, tietoon seksuaalisuudesta, oikeutta suojella itseään ja tulla suojelluksi, oikeutta seksuaaliterveyspalveluihin, oikeutta tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen, oikeutta yksityisyyteen sekä oikeutta vaikuttaa. Näiden oikeuksien toteutuminen käytännössä on kuitenkin tehty hyvin vaikeaksi, tai joissakin tapauksissa mahdottomaksi, sillä yksilön seksuaalioikeuksien toteutuminen käytännössä on kyseenalaista. Ensinnäkin oikeus tietoon seksuaalisuudesta on ongelmallinen, sillä seksuaaliterveyskasvatuksen laatu vaihtelee kunnittain ja sen aiheemat vielä tänäkin päivänä keskittyvät pääasiassa raskauteen, sukupuolitautien ennaltaehkäisemiseen, ehkäisykeskeisyyteen ja biologiaan, vaikka yksilön seksuaalioikeuksien eduksi olisi keskustella seksuaalisuudesta muun muassa tasa-arvoisen, toista kunnioittavan suhteen rakentamisen ja vastavuoroisuuden näkökulmasta, jossa on keskeistä tunneäly, kyky ja halu kuunnella toista ja ilmaista omia toivomuksiaan sekä halu tarjota toiselle mielihyvän kokemuksia, joista yksilö voi itsekkin nauttia (Valkama 2003, 13). Toiseksi, pro gradu -tutkielmani keskiössä kulkee ajatus myös seksuaalioikeuksien toteutumisen kyseenalaisuudesta seksuaaliterveyspalvelujen näkökulmasta, sillä palveluita seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen käsittelyyn on hyvin vähän sen tarpeeseen verrattuna. Tämän lisäksi myös seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallan uhreille tarkoitetut erityispalvelut toimivat pääosin rahoitusten varassa ja yhteiskunnallinen rahoitus näihin palveluihin on vähäistä. Julkisessa terveydenhuollossa on myös pitkään todettu selkeitä ongelmia tarjota oikeanlaista apua seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneille yksilöille sekä taata ammattilaisten tietotaidot seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöön liittyen. Koen, että tutkimustulokset haastavat yhteiskunnallisesti todella kohtaamaan seksuaalisuutta loukkaava väkivalta ja millä tavoin sitä mahdollistetaan yhteiskunnassamme esimerkiksi juuri mainittujen seksuaalioikeuksien toteutumattomuutena, sekä tutkimuksen teoreettisena viitekehyksessä esille tuotujen näkökulmien valossa.

Yhteiskunnallisesti tärkeänä elementtinä tutkimustuloksista nousi myös häpeän ja syyllisyyden dynamiikka sekä vastuu nostaa häpeä ja syyllisyys esille. Toipumisprosessi seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ei ole mahdollista, ellei häpeää ja syyllisyyttä palauteta oikeaan paikkaan. Tämän lisäksi seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan näkymätöntäminen sekä haavoittuvuuden vähättely vain lisäävät häpeän ja syyllisyyden tunteita. Olisi tärkeää, että haavoittuvuuden ja herkkyden käsitteet kokisivat ikään kuin asenteellisen muutoksen

yhteiskunnassamme, jotta häpeä ja syyllisyys paikantuisivat oikeaan paikkaan sekä sallivampi asenneympäristö haavoittuvuutta kohtaan tekisi myös seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallan kohtaamisesta ns. ”helpompaa”, tai aiheesta käyty julkinen keskustelu ei välttämättä nostaisi niin paljon vastustusta sekä avun hakeminen ja aiheesta puhumisen ilmapiiri olisi sallivampi. Tämä asenneilmapiiriin muutos vaatisi haavoittuvuuden ymmärtämistä osana ihmisyyttä, sukupuolistuneiden sosiokulttuuristen ilmiöiden purkamista sekä avointa keskustelua seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta. Meidän täytyy yhteiskuntana puuttua niihin tapoihin, joilla väkivaltaa pyritään rationalisoimaan tai ohittamaan eikä jatkaa näiden tapojen sokeaa seuraamista. Ne eivät ole asioita, jotka vain katoavat, kun yhteiskuntana päätämme niin, vaan niiden purkaminen vaatii kriittistä analysointia, asioiden esille tuomista ja nimenomaan aktiivista purkamista. Ennen sitä vaaditaan kuitenkin rohkeutta kohdata. Koenkin, että tutkimustulokset haastavat ottamaan vastuuta yhteiskunnallisella tasolla siitä, että seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta tunnistettaisiin myös ne rakenteet ja asenteet, jotka syyllistävät uhreja ja väheksyvät haavoittuvuutta sekä takaamalla resursseja seksuaaliväkivaltatyöhön ja koulutuksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta laajemmin sosiaali-, terveys- ja mielenterveysalan käytäntöihin.

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta muokkaa yksilön käsityksiä itsestään, muista ja maailmasta, minkä takia hänellä on vaikeuksia kokea itseänsä arvokkaana, uskottava sekä luottaa muihin ihmisiin tai itseensä. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan parissa työskentelevän ammattilaisen täytyy siis arvostaa ja ymmärtää asiakkaan haavoittuvuutta sekä pyrkiä omalla empaattisella käytöksellään luomaan asiakkaalle korjaava kokemus, jonka avulla asiakas voi prosessoida traumaattista kokemustaan. Ammattilaisen kykenemättömyys tarjota asiakkaalle tätä korjaavaa kokemusta voi puolestaan vaikeuttaa avun hakemista ja altistaa asiakkaan uudelleentraumatisoitumiselle. Koen, että kaikilla sosiaali-, terveys- ja mielenterveysalan ammattilaisilla tulisi olla mahdollisuuksia saada ammattitaitoja kasvattavaa koulutusta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöstä ja kuinka kohdata sitä refleктоimalla niitä ammattilaisten omia asenteita ja oletuksia, jotka vaikeuttavat kohtaamista. Käytännössä tämä kuitenkin tarkoittaisi sitä, että yhteiskunnan tulisi taata tarvittavia resursseja ammattilaisten koulutukseen julkisella puolella sekä rahoitusta järjestöpohjaisten erityispalveluiden turvaamiseksi.

Seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta toipuminen on pitkä prosessi, joka vie aikaa ja resursseja. Julkisen terveydenhuollon tuottamat SERI-keskukset ovat pitkään tervetullut julkisen sektorin tarjoama seksuaaliväkivaltatyön palvelu, mutta järjestöpohjaisten

erityispalveluiden merkitys seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön parissa on edelleen, ja tulee jatkossakin olemaan, suuri. Järjestöille tulisi taata tarpeelliset resurssit, jotta yksilön seksuaalioikeudet Suomessa tai Istanbulin sopimuksen mukaiset ennaltaehkäisemisen lähtökohdat naisiin kohdistuvaan väkivaltaan voisivat edes toteutua. Vaikka toipumisprosessi vie aikaa ja resursseja, hoitamattomana seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan trauma ei ole vain kallista yksilölle vaan koko yhteiskunnalle. Heiskanen ja Piispa (2002) nostavat esille, miten yhteiskunnalle koituvat kulut naisiin kohdistuvasta väkivallasta, jonka kattotermin alle seksuaalisuutta loukkaava väkivalta sukupuolistuneen luonteensa takia laskeutuu, ovat olleet arvioiden mukaan yli 91 miljoonaa euroa vuodessa. Tämä koostuu sosiaali-, terveys- ja mielenterveyspalveluista, kuten työttömyys- ja sairauslomapäivistä, sairaalahoitomaksuista, sairaseläkkeistä, opiskeluiden katkeamisista, erityisopetuksen lisätarpeesta, laitospaikoista tai rikoskierteen jatkumisesta (Heiskanen & Piispa 2002; Valkama 2003, 14).

Useampi seksuaaliväkivaltatyötä tekevää järjestöä Suomessa laativat vetoomuksen (9.9.2020) valtiovarainministeriön budjettiesitykseen, joka toteutuessaan leikkaisi sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksista 33% aiempaa verrattuna, vaikka hallitusohjelmassa on luvattu vahvistaa järjestöjen roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä turvata järjestöjen mahdollisuus tuottaa palveluita. Vetoomuksessa todetaan, että SERI-tukikeskuksetkin ohjaavat asiakkaansa usein jatkoapua varten järjestöjen tarjoaman kriisiavun piiriin, minkä takia järjestöjen merkittävää roolia seksuaaliväkivaltatyön erityispalveluiden tuottajana tulisi myös tukea riittävän rahoituksen ja resurssien myötä. SERI-palvelut tulevat vain lisäämään erityispalveluiden tarpeita, sillä julkisen puolen tuottamat tukikeskukset tulevat madaltamaan avun hakemisen kynnystä. Sosiaali-, terveys- ja mielenterveyspalvelut eivät ole kestävä säästökohde, sillä kyseiset ongelmat kasaantuvat tavalla, joka näkyy yhteiskunnan hyvinvoinnin tasolla.

Ammatillisesti tutkimus haastaakin pohtimaan Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä pohjustavien traumaviitekehyksen ja sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työotteen välisen kriittisen vuorovaikutuksen merkityksellisyyttä seksuaaliväkivaltatyön kontekstista. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyössä traumaviitekehys vahvistaa seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden tietotaitoja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumasta ja siitä seuraavista häpeän ja syyllisyyden kokemuksista, kun taas sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys tuo tähän pakettiin herkkyyden huomioida ne yhteiskunnalliset ja kulttuuriset käsitykset, jotka kaventavat ja rakentavat yksilön identiteettiä rakentumisen mahdollisuuksia. Herkkyyttä pidettiin tavallaan itsestään selvänä osana Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyötä, nimenomaan sukupuoli- ja

kulttuurisensitiivisen työotteen tuoman kriittisyyden kautta. Samaan johtopäätöksen päätyi myös Heidi Tenovirta (2019) pro gradu -tutkielmassaan ”*Hyväksyvä katse: Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuus vertaisryhmän prosessissa*”. Sukupuolisensitiivisyyden myötä vältytään sukupuolineutraalin lähestymistavan tuomista haasteista kohtaamisessa. Tenovirran (2019) pro gradu -tutkielmassa haastateltavat totesivat kohtaamattomuuden kokemuksen syntyneen mm. ammattilaisen ja asiakkaan välisestä yhteisestä ymmärrättömyydestä, ohi puhumisen ja sivuuttamisen kokemuksista, jotka lisäsivät häpeää, sekä ammattilaisen pyrkimyksestä korjata tilanne keskustelun sijaan (Tenovirta 2019). Koenkin pro gradu -tutkielmani vahvistavan aikaisempaa tutkimustietoa sukupuolisensitiivisyyden edusta kohtaamisessa ja täydentävän ymmärrystä siitä, että seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön laaja ja monipuolinen tietämys sekä tietoisuus asiakkaan kokemuksen haavoittuvuudesta olevan tärkeitä piirteitä kohtaamisessa.

Tutkimustulokset ovat myös linjassa teorian ja aikaisemman aiheesta tehdyn tutkimuksen kanssa ymmärryksestä siitä, että empaattinen, läsnä oleva vuorovaikutus sekä ammattilaisten kyky reflektoida ja ottaa vastuu tunteistaan ovat tärkeitä piirteitä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kohtaamisessa. Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena olikin käsitellä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä sekä sen toipumisen parissa tehtyä kohtaamistyötä nimenomaan herkkyyden kautta osittain jonkinlaisessa toivossa löytää tapoja löytää konkreettisia käytäntöjä, joilla herkkyyttä voisi ikään kuin ”levittää” ammattilaiselta toiselle. Vaikka kohtaamiseen herkistyminen ei ole kuitenkaan niin helppoa tai tarttuvaa, koen tutkimustuloksista esille nostamani herkkyyden ulottuvuuksien antavan ammattilaisille aineksia ottaa huomioon niitä tapoja, joilla he voivat pyrkiä varmistamaan asiakastyössä tapahtuvaa herkkätuntoista kohtaamista erilaisten tilallisten ja tilanteisten, terapeuttien ja aistillisten elementtien kautta sekä arvostamalla asiakas ja herkistymällä hänen kokemusmaailmaansa ottaen vastuun omista tunteistaan. Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemukset herkkyydestä osana seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kohtaamista eivät kuitenkaan mielestäni rajoitu vain seksuaaliväkivaltatyöhön vaan siinä on aineksia siihen, miten jokainen meistä voisi herkistyä sekä oman että muiden haavoittuvuuden kokemuksen äärelle kuuntelemalla ja olemalla läsnä sekä ottamalla vastuu niistä tunteista, jotka se meissä herättää. Ei anneta häpeän kierteen jatkua tai syyllistettä toisia, kun he ovat herkillä ja haavoittuvaisia.

Jatkotutkimusta aiheesta olisi tietenkin mielekästä tehdä lisää asiakkaiden kokemuksista palveluiden kohtaamisen luonteesta sekä heidän kokemuksistaan kohtaamisen tarpeista ja edellytyksistä, jotta seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden äänet palveluiden

laaduista ja tarpeista nousisivat esille. Viimeaikainen tutkimus kohtaamisesta pohjautuu pääasiassa järjestöjen tarjoamaan seksuaaliväkivaltatyöhön, joten ajankohtainen tutkimus myös julkisen sektorin seksuaaliväkivaltatyöstä olisi paikallaan, etenkin kun SERI-tukikeskukset ovat nyt olleet aktiivisia muutaman vuoden.

6.2 Työn luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Tutkimukseni tehtiin hyödyntäen feminististä fenomenologiaa. Feministinen fenomenologia on mielestäni hyvin merkityksellinen metodologia, jonka kautta seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan toipumisprosessin kohtaamisen herkkyyttä voidaan tuoda esille seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemusten ja käsitysten kautta. Feministisen fenomenologian vahvuutena on käsitellä ilmiötä sortavien valta-asemien näkökulmasta, minkä seurauksena seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksia ja käsityksiä herkkyydestä voi myös teoreettisesti tukea sosiokulttuuristen rakenteiden myötä, jotka mahdollistavat seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa ja sen kohtaamista. Koin, että feministinen fenomenologia tästä näkökulmasta auttoi ymmärtämään ilmiötä niiden laajemmasta kontekstista sekä mahdollisti tutkittavien kokemusten ja sortavien sosiokulttuuristen tekijöiden välisen keskustelun.

Tutkimukseni aineisto koostui neljän Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijän puolistrukturoitua teemahaastattelusta. Koin, että tutkimusongelmani näkökulmasta neljän seksuaaliväkivaltatyöntekijän haastattelu oli riittävän kattava tuottamaan tarpeeksi merkityksrikasta aineistoa, sillä Tyttöjen Talon sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen työote sisällyttää käsityksen herkkyydestä osana seksuaaliväkivaltatyön kohtaamista. Tutkimukseni tarkoituksena oli seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden yksilöllisten kokemusten esille tuominen kollektiivisena kuvaelma, minkä takia koin puolistrukturoidun teemahaastattelun mielekkäänä aineistutuotannon menetelmänä, sillä haastattelut etenevät tiettyjen aihepiirien mukaisesti, mutta tutkittavien kokemusten tahdittamana. Koin puolistrukturoidun teemahaastattelun ja feministisen fenomenologisen analyysin keskinäisen vuoropuhelun luotettavana tapana tuottaa Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksista kollektiivista tietoa, joka voi auttaa kehittämään esimerkiksi seksuaaliväkivaltatyön kohtaamisen ulottuvuuksia yleisesti seksuaaliväkivaltatyössä sekä korostamaan herkkyyden yhteiskunnallista merkitystä etenkin seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön parissa. Pyrin kuitenkin ottamaan huomioon sen, että haastattelut ovat konteksti- ja tilannesidonnaisia tilanteita, minkä takia myös pyrin olemaan kriittinen sen suhteen, mitä oletan aineistosta nousevan (Hirsjärvi et al. 2004, 194–196).

Tutkimuksen aikana reflektoin haastattelukysymysten avaamia ja sulkemia tiloja pohdinnalle. Esimerkiksi haastattelukysymysten alustavat teemat, ”ammattillinen vuorovaikutus ja kohtaaminen” sekä ”oma jaksaminen”, päätyivät olemaan varsin harhaanjohtavat teemakaksikot tutkimustulosten pohjalta, sillä isona edellytyksenä herkkätuntoiselle kohtaamiselle on omien ennakkokäsitysten reflektointi ja läpikäyminen, joka olisi vaatinut syvempää keskittymistä tutkimuksen kannalta. Haastattelurungossa vain yksi kysymys rohkaisi haastateltavia pohtimaan tarkemmin heidän ennakkokäsityksiänsä seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan liittyen, minkä takia koen, että tutkimus ei vastannut tarpeeksi kysymykseen siitä, millä kaikilla tavoin ammattilaisen pitääkin kohdata itsensä, että voi kohdata muita. Haastattelukysymysten luotettavuus nousi myös esille tutkimuksen aikana, sillä ainakin yksi haastattelukysymykseni ”kuinka haastat esimerkiksi asiakkaan häpeän ja syyllisyyden tunteita?” ei vastannut siihen, mitä alun perin kysymyksellä olin hakenut takaa nimenomaan haastaa-verbin takia. Kuitenkin haastaa-verbi nosti keskustelun keskiöön mielenkiintoisen asian, että haastamista työssäkin tapahtuu, muttei siinä mielessä mitä haastattelukysymykselläni viittasin. Haastaminen seksuaaliväkivaltatyössä voi olla esimerkiksi ylivireyden tai alivireyden projisointia tai asiakkaan ajatusten haastamista, jos asiakas kokee, ettei hän voi ikinä selvitä kokemuksestaan. Sanavalinta todellakin vääristi, mitä hain takaa haastamisella ja antoi kuvan siitä, että asiakkaan häpeän ja syyllisyyden tunteita tulisi haastaa, mutta tämä sai kuitenkin aikaan hedelmällisen keskustelun siitä, miten nimenomaan ei pitäisi haastaa vaan sallia. Haastamista voi kuitenkin tapahtua kohtaamisessa, esimerkiksi syyllisyyden tunteen laukaisemat tunteet omasta arvottomuudesta tai syyllisyydestä väkivallan kokemuksessa on syytäkin haastaa, mutta haastaminen ei ole häpeän ja syyllisyyden haastamista vaan sitä, että psykoedukaation avulla autetaan asiakasta ymmärtämään, miksi hän kokee niin.

Hirsjärvi ja Hurme (2006) luettelevat haastattelun luotettavuutta heikentäviksi piirteiksi muun muassa haastattelijan kokemattomuuden, virheet kysymysten esittelyssä sekä haastattelijan ahdistuneisuuden kommunikaation esteenä. Haastateltavat olivat erittäin miellyttäviä haastateltavia ensimmäistä haastattelua tekevälle tutkijalle, mutta oma kokemattomuuteni ja sosiaalinen ahdistukseni estivät kykyäni niin sanotusti heittäytyä haastattelujen virtaan. Jokaisen haastattelun aikana koin useamman kerran, että haastateltava puhuu nyt hyvin mielenkiintoisesta ja tärkeästä aiheesta, josta voisin kysellä lisää seuraavana, mutta alkaessani kysymään seuraava kysymystä, mielessäni on ollut niin paljon jatkokysymyksiä, että siirryin seuraavaan haastattelurungossa esiintyneeseen kysymykseen. En kuitenkaan koe, että oma kokemattomuuteni ja ahdistuneisuuteni haastattelijana olisivat merkittävästi laskeneet

tutkimuksen luotettavuutta, mutta uskon, että ne rajoittivat joidenkin herkkyyden ulottuvuuksien esille tuloa.

Clarkeburn ja Mustajoki (2007, 27–28) luettelevat tutkimuksen neljä eettistä vaihetta: eettisten kysymysten olemassaolon tunnistaminen, eri vaikutusten puntaroiminen ja niiden vaikutus tutkimustuloksiin ja osallistujiin, sitoutuminen eettisen toiminnan toteuttamiseen sekä ulkopuolisten paineiden ja niiden vaikutusten arvioiminen tutkimuksen luotettavuuteen. Tutkijana ymmärrän, että seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on tutkimusaiheena herkkä, jonka takia minulla on tutkijana vastuu ottaa huomioon siihen kuuluvat eettiset kysymykset. Pysin läpi tutkimuksen olemaan reflektiivinen sen suhteen, etten oleta sekä pyrin analysoimaan seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden kokemuksia ilman oletuksia tai ennakkoluuloja siitä, mitä luulisin aineistosta nousevan esille. Pyrkimyksenäni oli myös avata seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiötä monipuolisesta näkökulmasta, joka ottaa huomioon, miten monilla eri tavoilla se haavoittaa, mutta pro gradu -tutkielman laajuus ja oma jaksamiseni tutkijana rajoittivat kuitenkin, kuinka kattavasti ilmiötä voi käsitellä.

Tutkimuksen eettisyyden varmistamiseksi laadin tutkittavan tiedotteen sekä suostumuslomakkeen, jossa kerrotaan tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista ja siitä voi vetäytyä milloin vain. Toin nämä asiat esille myös haastattelun alussa. Tutkijana varmistin tutkittavien anonymiteetin, esimerkiksi tuomalla tutkittavien kokemukset esiin yhtenä äänenä, jotta he eivät olisi tunnistettavissa sekä muokkaamalla selkeitä murre sanoja haastattelusitaateista. Tämä aiheutti uuden eettisen kysymyksen siitä, onko neljän haastateltavan kokemukset ja käsitykset eettisesti oikein tuoda esille yhtenä, mutta tutkimukseni tarkoituksena on avata herkkätuntoista kohtaamista nimenomaan Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstista samalla ottaen huomioon tutkittavien anonymiteetin, joten koin päätöksen oikeana.

Monet muutkin päätökseni tai päättämättä jättämiseni tutkijana ovat voineet vaikuttaa tutkimustuloksiin ja osallistujiin. Esimerkiksi vasta haastattelujen jälkeen huomasin, että minulla olisi tutkijana ja haastattelijana täytynyt määritellä tutkimukseni kannalta merkittäviä käsitteitä paremmin haastattelutilanteessa. Vaikka se on enemmänkin tutkimuksen luotettavuutta haittaava tekijä, se voi liittyä myös eettisyyteni tutkijana: tutkimushaastattelujen ajan puhuin haastattelijoille sensitiivisyydestä ja sensitiivisestä kohtaamisesta, mutta haastatteluissa ja aineistoa läpikäydessä sensitiivisyys nousi selkeämmin esille sen synonyymien herkkyyden ja herkkätuntoisen kohtaamisen kautta. Sanavalintojen muovautuminen

tutkimuksen osana sai minut kuitenkin miettimään sitä, millaisia mahdollisuuksia käsitteiden kunnollinen määrittely ja niiden kirjon esille tuominen olisikin avannut syvemmän ymmärtämisen sillan tutkijan ja tutkittavan välillä.

Tyttöjen Talo on nuorisotila, jossa tapahtuu paljon kaikenlaista muutakin toimintaa kuin seksuaaliväkivaltatyötä, jonka keskiössä pro gradu -tutkielmani on. Yhtenä eettisenä kysymyksenä pohdin myös Tyttöjen Talon kävijöiden anonymiteetin suojaamista, ja halusin varmistaa, että tutkimukseni rakentuu Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön käsittelylle tavalla, että se suojaa kaikkia Tyttöjen Talojen kävijöitä. Päädyin siihen, että puhun johdannosta yleisesti Tyttöjen Talosta nuorisotilana, jossa tarjotaan seksuaaliväkivaltatyötä ja tutkielmani keskittyy nimenomaan Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyön kontekstiin. Tuloksissa käsittelen Tyttöjen Talon kävijäkuntaa yleisesti vain alaluvussa 5.1. *Herkkyys asiakkaan haavoittuvuudelle*, tuoden esille, miten monien tekijöiden samanaikainen vaikutus vaikuttavat Talon kävijäkunnan haavoittuvuuteen, identiteettiin sekä asennoitumiseen yhteiskunnallisissa valtasuhteissa.

Tutkijana ja ihmisenä en ole vapaa omista ennakko-oletuksista ja käsityksistä tai aikaisempien kokemusten vaikutuksista tutkimuksen kulkuun. Vaikka kuinka reflektiivinen pyrin olemaan, en ole täysin vapaa siitä, että käsitykseni seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta eivät voisi vaikuttaa siihen, miten analysoin aineistoa tai käsittelen siitä nousseita tuloksia. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on tutkimuskohteena sen verran kokemuksellisessa marginaalissa oleva, näkymätön ilmiö, että tutkimukselta vaaditaan tietynlaista herkkyyttä, jotta haastateltavien kokemuksista nousevat moninaiset näkökulmat ja erilaiset maailman versiot voidaan tavoittaa (Laitinen 2004, 54). Omat käsitykseni ilmiöstä eivät kuitenkaan ole mitenkään ristiriidassa tutkimuksen kanssa vaan päinvastoin, koen, että tietämykseni seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ilmiönä vahvistaa kykyäni olla ”erityisesti” tutkimusilmiössä, mikä puolestaan mahdollistaa ilmiön näkemisen laajemmasta kontekstista (Haraway 1991, 190–191). Tarkoitukseni tutkijana ei siis ole missään vaiheessa ollut tutkimusilmiöstä erottautuminen ja sen käsittelyä objektiivisten linssien lävitse vaan tuoda Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijöiden ääni esille tasa-arvoa tavoittelevan subjekti-subjekti-suhteen kautta (Laitinen 2004, 56). Omat käsitykseni ja kokemukseni seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiöstä voivat kuitenkin rajoittavat luotettavuutta ja eettisyyttäni tutkijana siinä mielessä, etten osaa olla kriittinen herkkyyden käsitystä kohtaan. Herkkyys tutkimusotteenaikin mahdollistaa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ilmiön analysoinnin seksuaalisuuden, sukupuolen ja vallan näkökulmasta (Laitinen 2004, 48). Koin itsekin jonkinlaisena vastuuna

käsitellä seksuaalisuutta loukkaava väkivaltaa ja sen parissa tehtävää kohtaamistyötä herkkyyden näkökulmasta, sillä herkkyys liittyy ilmiöön niin monelta tavalla: seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan traumatisoivan ja itsemääräämisoikeutta rikkovan luonteen takia, tavoilla, jota sitä vähätellään yhteiskunnassa ja joilla se saa tuntemaan yksilön, miten vaikeaa siitä puhuminen on sekä miten raskasta asiasta toipuminen ja oikeuskäynti voi olla kaiken tämän lisäksi. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on vieläkin aiheena sellainen, josta hiljennytään tai sitä hiljennetään, joten koin tärkeäksi tutkia niitä tapoja, joilla aktiivisesti pyritään rikkoo tätä hiljaisuutta ja herkistyä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen haavoittuvuuden äärelle.

Lähteet

Aaltonen, J. (2012). *Turvataitoja nuorille: opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn*. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.

Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Alastalo, M. (2005). *Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä*. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Anttonen, E. (2007). *Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä*. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Haettu 20.4.2021 osoitteesta: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/01/sukupuolisensitiivisyyskansalaistoiminnassa.pdf>

Anttonen, E. (2017). *Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 38. Haettu 20.4.2021 osoitteesta: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/05/sukupuolisensitiivinen-nuoriso-ja-aikuistysuomessa-erja-anttonen-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf>

Barad, K. (2003). *Posthumanist Performativity. Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*. *Signs* 28, 3: 801-831.

Belt, J. (2014). *Reflektion menetelmä ja minän analyysit Edmund Husserlin filosofiassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Boon, S., Steele, K. & Van der Hart, O. (2011). *Traumaperäisen dissosiaatiohäiriön vakauttaminen: Taito-ohjelma potilaille ja terapeuteille*. Helsinki: Traumaterapiakeskus.

Brusila, P. (2006). Uhrin näkökulma. Teoksessa D. Apter, L. Väisälä & K. Kaimola (toim.), *Seksuaalisuus*. Jyväskylä: Gummerus, 333–341.

Brusila, P. (2009). Vaikutukset uhuriin. Teoksessa *Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori*, toim. Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K., Sandberg, T. & Alkio, P. Helsinki: Väestöliitto.

- Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London: Routledge.
- Crenshaw, K. (1989). *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*. University of Chicago Legal Forum: Vol. 1989: Issue. 1, Article 8.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Danielsson, P & Näsi, M. (2018). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2017 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Eischer, H. & Tuppurainen, J. (2009). *Tyttöjen talo on kuin avoin koti*. Helsinki: Setlementtinuorten liitto.
- Ellilä, A. (2015). Trauma, psykoosi ja dissosiaatio. Trauman, dissosiaation ja psykoosin historiasta ja nykyisyydestä. Teoksessa N. Ahlström & A. Suokas-Cunliffe (toim.), *Häpeästä myötätuntoon: Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen*. Helsinki: Kopio Niini Oy.
- Figley, C. (2012). *Encyclopedia of Trauma: An Interdisciplinary Guide*. California, USA: SAGE Publications.
- FRA European Union Agency For Fundamental Rights. (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. Haettu 21.04.2021 osoitteesta:
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- GREVIO. (2019). *Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence: Finland*. Haettu 29.4.2021 osoitteesta:
<https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>
- Hannila, K. (2016). *Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen: Opas nuorten kanssa työskenteleville*. Haettu 20.4.2020 osoitteesta:
https://tyttojentalo.fi/site/assets/files/1063/opas_nuorten_kanssa_tyoskenteleville.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Honkatukia, P., Niemi-Kiesiläinen, J. & Näre, S. (2000). *Lähentelyistä raiskauksiin: tyttöjen kokemuksia ja seksuaalisesta väkivallasta*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Honkatukia, P., Kainulainen, H., Ollus, N. & Tanskanen, M. (2019). Sukupuolistunut vihapuhe, seksuaalinen häirintä ja risteävät yhteiskunnalliset erot. Teoksessa J. Närvi & M. Teräsaho (toim.), *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon: Analyysejä tasa-arvobarometrista 2017*. Helsinki: PunaMusta Oy.
- Karhumäki, A. & Hannila, K. (2012). *Tyttöjen Talon matalan kynnyksen seksuaaliväkivaltatyön malli*. Helsinki: Tyttöjen Talo.
- Kainulainen, S. & Parente-Čapková, V. (2011). *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. UTU.
- Kallio, M. (2015) *Oon siellä jossain mun: Seksuaalisesta väkivallasta toipuminen*. Helsinki: Väestöliiton Familia Oy.
- Sunnari, V., Kangasvuo, J., Heikkinen, M. & Kuorikoski, N. (2003). *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Korhonen, K. & Räsänen, P. (2010). The Event of Encounter in Art and Philosophy. Teoksessa Korhonen, K. & Räsänen, P. (toim.) *The Event of Encounter in Art and Philosophy, Continental Perspectives*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kupiainen, T. (2011). Turnerlta sisar: Sukupuoli, syyllisyys ja häpeä kalevamittaisen kansanrunouden inestirunoissa. Teoksessa S. Kainulainen & V. Parente-Čapková (toim.), *Häpeä vähän! Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. UTU.
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Lehtonen, J. (2003). *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa: Näkökulmana heteroseksuaalisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lidman, S. (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö: Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Liljeström, M., Rojola, L., Ronkainen, S., Leppänen, T., Rojola, S., Vuori, J. & Koivunen, A. (2004). *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.

- Laitinen, M. (2004). *Häväistyt ruumiit, rikotut mielet: Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä*. Tampere: Vastapaino.
- Macann, C. (1993). *Four phenomenological philosophers: Husserl, Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty*. London, New York: Routledge.
- Malinen, B. (2003). *Häpeän monet kasvot*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Mattila, K. (2007). *Arvostava kohtaaminen: Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä II*. Helsinki: International Methelp.
- Moran, D. (2000). *Introduction to phenomenology*. London: Routledge.
- Munt, S. (2008). *Queer Attachments: The Cultural Politics of Shame*. Aldershot & Burlington: Ashgate.
- Nipuli, S. & Bildjuschkin, K. (2016). *Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Nipuli, S. & Hakkarainen, P. (29.5.2018). *Suomen ensimmäinen Seri-tukikeskus on toiminut vuoden ja palvelee nyt koko Uuttamaata*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Haettu 15.5.2021 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/-/suomen-ensimmainen-seri-tukikeskus-on-toiminut-vuoden-ja-palvelee-nyt-koko-uuttamaata>
- Nousiainen, K. & Pentikäinen, M. (2017). ”Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä”. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.
- Näre, S. (2000). ”Nuorten tyttöjen kohtaama seksuaalinen väkivalta ja loukattu luottamus tunnetaloudessa”. Teoksessa P. Honkatukia & J. Niemi-Kiesiläinen & S.Näre (toim.), *Lähentelyistä raiskauksiin. Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 13/2000. Helsinki: Hakapaino. 77-135.
- Näre, S. & Ronkainen, S. (2008). *Paljastettu intiimi: Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Oksala, J. (July/August 2004). *What is feminist phenomenology? Thinking birth philosophically*. Haettu 4.3.2019 osoitteesta: https://www.researchgate.net/publication/327513531_What_Is_Feminist_Phenomenology

Piispa, M. & Heiskanen, M. (2017). ”Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa”. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.

Pitkämäki, A. (2017). ”Sä tykkäät kovista otteista vai?” Sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun alun suomalaisessa elokuvassa. Teoksesta L-M. Rossi & S. Karkulehto (toim.), *Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Probyn, E. (2005). *Blush: Faces of Shame*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

Punnonen, V. (2007). Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa T. Hoikkala & A. Sell (toim.), *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Raijas, R. (2003). ”Seksuaalisen väkivallan trauma”. Teoksessa M. Kaukonen, R. R. Raijas, R. Silver & K. Valkama (toim.), *Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 33-46.

Ratinen, T. (2008). *Häpeän voimalla. Seksuaalisuuden, häpeän tunteen ja vallan kytköksistä*. Naistutkimus – Kvinnoforskning 21 (4): 44–56.

Ratinen T. (2011). Pyhä häpeä. häpeä uskonnollisena tunteena. Teoksessa S. Kainulainen, & V. Parente-Čapková (toim.), *Häpeä vähän! kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Turku: Utukirjat.

Rikoslaki 1889/39. Haettu 20.5.2021 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Rikosuhripäivystys. (2021a). *Rikosprosessi*. Haettu 20.5.2021 osoitteesta: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/>

Rikosuhripäivystys. (2021b). *Esitutkinta*. Haettu 20.5.2021 osoitteesta: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/esitutkinta/>

Rikosuhripäivystys. (2021c). *Syyteharkinta*. Haettu 20.5.2021 osoitteesta: <https://www.riku.fi/oppaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/syyteharkinta/>

Rikosuhripäivystys. (2021d). *Oikeudenkäynti kärkeäjoikeudessa*. Haettu 20.5.2021 osoitteesta: <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/rikosprosessi/oikeudenkaynti/>

Rikosuhripäivystys. (2021e). *Mikä on rikosuhridirektiivi?* Saatavilla osoitteesta: <https://www.riku.fi/palvelut/ohjaa-asiakkaasi-rikun-palveluun/mika-on-rikosuhridirektiivi/>

Ronkainen, S. (2017). ”Mitä väkivalta on?”. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino.

Rothschild, B. (2002). Traumaterapia turvalliseksi. Teoksessa P. Saarinen & K. Absetz (toim.), *Matkalla eheäksi ja eläväksi: Traumaterapiakeskuksen loppuraportti 1999-2002*, toim. Päivi Saarinen & Kimmo Absetz. Traumaterapiakeskus.

Santalahti, T. & Lehtonen, M. (2016). *Seksuaaliterapia*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sedgwick, E. (2003). *Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity*. Durham & London: Duke University Press.

Sisäministeriö. (2018). *Onko Suomi maailman turvallisin maa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta*. Haettu 21.4.2021 osoitteesta: <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf/9091cbbf-6dd9-4d8a-b337-01be26de818a/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf.pdf>

Steele, K., Boon, S., Hart, O. & Holländer, P. (2018). *Traumaperäisen dissosiaation hoito: Käytännöllinen, integroiva lähestymistapa*. Helsingin ja Oulun Traumaterapiakeskus ry.

TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.

Tenovirta, H. (2019). *Hyväksyvä katse - Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuus vertaisryhmän prosessissa*. Itä-Suomen yliopisto.

THL. (2020a). *Seksuaaliväkivalta*. Haettu 3.6.2020 osoitteesta: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta

THL. (2020b). *SERI – seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset*. Haettu 1.12.2020 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seri-seksuaalivakivallan-uhrin-tukikeskukset>

THL. (2020c). *Intersektionaalisuus ja sukupuoli*. Haettu 21.7.2021 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli>

Tilastokeskus. (2019). *Rikos- ja pakkokeinotilasto: perhe- ja lähisuhdeväkivalta*. Haettu 21.4.2021 osoitteesta: https://www.stat.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_fi.pdf

Turunen, P. (2007). *Seksuaalisen väkivallan uhrin hyvä auttaminen ja sen esteet: Näkökulmia uhrien ja heidän auttajiensa kohtaamisiin*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tyttöjen Talo (2020a). *Tyttöjen Talon historia*. Haettu 23.3.2020 osoitteesta: <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/historia>

Tyttöjen Talo (2020b). *Otava-hanke*. Haettu 23.3.2020 osoitteesta: <https://tyttojentalo.fi/toiminta/seksuaalivakivaltatyo/otava>

Tyttöjen Talo (2020c). *Sukupuolisensitiivisyys*. Haettu 20.3.2020 a osoitteesta: <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/sukupuolisensitiivisyys>

Tyttöjen Talo (2020d). *Kulttuurisensitiivisyys*. Haettu 20.3.2020 osoitteesta: <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/monikulttuurinen-tyttotyö>

Tyttöjen Talo (2021a). *Seksuaaliväkivaltatyö*. Haettu 25.3.2021 osoitteesta: <https://tyttojentalo.fi/toiminta/seksuaalivakivaltatyo>

Valkama, K. (2003). Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö yhteiskunnallisena haasteena. Teoksessa *Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö. Selviytymiskertomuksia*, toim. M. Kaukonen, R. Rajas, R. Silver & K. Valkama. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vetomuus. (9.9.2020). *Järjestöjen seksuaaliväkivaltatyötä ei ole varaa leikata*. Haettu 18.8.2021 osoitteesta: https://docs.wixstatic.com/ugd/f5d517_691af7edd8374d03b4cbd31aa6a1c20a.pdf

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. (2008). *Vuorovaikutuksellinen tukeminen*. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Väestöliitto. (2020). *Seksuaalioikeudet*. Haettu 20.6.2021 osoitteesta: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalioikeudet/>

Vornanen, M. (2014). *Sosiaalisen tuen merkitys seksuaalista väkivaltaa kokeneille nuorille naisille. Tulkitseva fenomenologinen analyysi itsearvostuksenrakentamisesta Tyttöjen Talolla*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

YLE Uutiset (8.9.2017). Seksuaalirikokset. “*Helsingissä on onnistuttu auttamaan seksuaaliväkivallan uhreja niin hyvin, että malli viedään nyt muihinkin kaupunkeihin.*” Haettu 20.5.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-9816204>

Ylikomi, R. & Punamäki, R-L. (2007). *Raiskaustrauma II: Raiskauksen uhrin psyykkinen akuuttihoito ja hoitopolun rakentaminen*. Suomen lääkirilehti 9/2007, 62, 877–883.

Liite 1: Tietoon perustuva suostumus

Hyvä Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijä!

Pyydän teitä osallistumaan pro gradu -tutkielmaani, jonka tarkoituksena on tutkia kokemuksianne ja käsityksiänne kohtaamisesta seksuaaliväkivaltatyössä. Tyttöjen Talo tekee erittäin tärkeää seksuaaliväkivaltatyötä ja minua kiinnostaakin tuoda esille millä tavoin aktiivisesti luodaan sensitiivisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tila, jossa seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan kokemuksen käsittely on turvallista ja yksilöä voimaannuttavaa.

Haluan toteuttaa tutkimuksen haastattelemalla n. 3-6 Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyöntekijää. Haastattelen kaikki tutkimukseen osallistuvat henkilöt itse yksilöhaastatteluina, jonka kesto on arvioiltaan noin 1-2 tuntia. Sinun suostumuksellasi nauhoitan ja litteroin haastattelut. Haastattelussa esitän kysymyksiä, jotka liittyvät mm. ammatillisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen, omaan jaksamisen sekä ammatillisen ja henkilökohtaisen kasvun teemoihin, mutta pyrin tekemään haastattelukysymykset sen verran avoimiksi, jotta tilaa jää sinun kokemuksellesi sekä esimerkeille ja pohdinnoille. Nykyisen epidemiatilanteen takia, haastattelutilanne kuitenkin vaatii erityistoimeenpiteitä; minun puolestani haastattelu voidaan toteuttaa turvallisesti todetun videopalvelun välityksellä, puhelimesta tai epidemiatilanteen mahdollisesti rauhoittuessa myös kasvotusten.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sinulla on mahdollisuus perua tai keskeyttää osallistumisesi tutkimukseen tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Tutkimuksen aikana kerätyn tiedon käsittelen luottamuksellisesti, analysoin aineiston itse eikä nimesi näy missään osassa tutkimusta. Tutkimusraportin kirjoitan myös niin, ettei yksittäistä tutkimukseen osallistujaa voida siitä tunnistaa. Sinulla olisi myös mahdollisuus lukea tutkimus ennen sen julkaisua sekä korjata mahdollisia väärinymmärryksiä, joita on voinut syntyä tulkinnassani. Valmis pro gradu -tutkielma julkaistaan Oulun yliopiston kirjaston verkkosivuilla.

Pyydän sinua lähestymään sähköpostitse sopiaksemme haastatteluajan. Mikäli sinulla on kysymyksiä tutkimukseen liittyen tai haluat osallistua tutkimukseen, ota minuun yhteyttä.

Kiitos jo etukäteen,

Ida-Maria Lämsä

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

idlamsa@student oulu.fi

Pro-gradu tutkielman ohjaajat:

Suvi Pihkala
suvi.pihkala@oulu.fi

Helena Louhela
helena.louhela@oulu.fi

Kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Ida-Maria Lämsän pro gradu -tutkimukseen kohtaamisesta seksuaaliväkivaltatyössä. Minulle on kerrottu ketkä aineistoa käsittelevät, miten aineistoa käsitellään ja miten aineisto säilytetään. Suostun haastattelun tai haastatteluiden nauhoittamiseen. Minulle on kerrottu mitä varten aineistoa kerätään. Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Annan suostumukseni tutkimuksen tekemiseen, haastattelujen nauhoittamiseen sekä litteroinnin hyödyntämiseen tutkimuksessa.

Aika ja paikka

Osallistujan allekirjoitus

Nimenselvennys

Liite 2: Haastattelurunko

Miten paikannuit alalle? Miksi seksuaaliväkivaltatyö?

AMMATILLINEN VUOROVAIKUTUS JA KOHTAAMINEN

Mitä on sinulle ammatillinen vuorovaikutus ja kohtaaminen? Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä kohtaamisessa ja kohtaamistilanteissa?

Millä tavoin aktiivisesti pyrit luomaan luottamusta asiakassuhteessa? Mistä tunnistat luottamussuhteen kehittyneen siihen pisteeseen, että traumaattisia muistoja voidaan alkaa aktiivisesti käsittelemään? Millaisia tietoisia sanattomia/sanallisia vuorovaikutuksen muotoja käytät? Miten varmistat, että yksilö tulee kuulluksi ja nähdyksi? Millaisia menetelmiä käytät ja missä tilanteissa, esimerkkejä?

Onko jotain tyypillisiä aihepiirejä tai asetelmia, joka ovat yleensä työskentelyn keskiössä? Esim. seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan tekijän puolustelu, itsesyyttely. Millä tavoin pyrit haastamaan asiakkaan trauman vääristämiä oletuksia?

Millä tavoin varmistat, että traumaviitekehysten puitteissa jokainen kohdataan yksilöllisesti?

Miten otat vastaan asiakkaan vaikeita tuntemuksia, kuten syyllisyyttä ja häpeää? Miten otat vastaan asiakkaan selviytymiskeinot, jotka voivat olla haitallisia? Millä tavoin tarjoat asiakkaalle vaihtoehtoisia selviytymiskeinoja?

Aiheen haavoittavuus/sensitiivisyys... Mitä kaikkea haavoittavuuteen ja sensitiivisyyteen liittyy näkökulmastasi? Mitä sensitiivisyys on sinulle? Miten se näkyy työotteessasi ja kohtaamisessa? Oma herkkyys aistia asiakkaan tarpeita? Esim. vaikeus puhua, ristiriitaiset ajatukset, syyllisyys ja häpeä, uudelleentraumatisoitumisen riski. Onko ollut tilanteita, joissa olet huomannut heijastavasi omia tunteitasi tai kokemuksiasi asiakkaaseen? Miten olet toiminut näissä tilanteissa?

Omat ennakkokäsitykset ja arvot suhteessa seksuaalisuuteen, väkivaltaan, seksuaalisuutta loukkaavaan väkivaltaan? Oletko saanut riittävästi tilaa ja tukea käsitellä omia asenteitasi väkivaltaan ja seksuaalisuuteen liittyen? Onko koulutus auttanut kyseisten pohdintojen kanssa?

OMA JAKSAMINEN

Miten otat vastaan ja käsittelet vaikeita tuntemuksia itsessäsi, kuten syyllisyyttä ja häpeää? Entä vastoinikäymisiä ja epäonnistumisia?

Koetko empatialla olevan rajat?

Millä tavoin huolehdit omasta jaksamisestasi? Koetko olevasi rasittunut tai jaksamisesi olevan rajoillaan? Millä tavoin kokisit jaksavasi paremmin?

Koetko saavasi tarpeeksi tukea?

LOPUKSI

Olisiko jotain muuta, mitä haluaisit jakaa liittyen seksuaaliväkivaltatyöhön, sensitiiviseen kohtaamiseen tai omaan jaksamiseen?